



LIK@BTA.BG

ИЗДАНИЕ НА БТА ЗА ЛИТЕРАТУРА, ИЗКУСТВО И КУЛТУРА, ГОДИНА LXI

АПРИЛ 2026

# АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ!

ЛИТЕРАТУРА  
ИЗКУСТВО  
КУЛТУРА





ДЕКЕМВРИ

ЯНУАРИ



ФЕВРУАРИ

МАРТ

Литература Изкуство Култура



ЛИК

АПРИЛ 2026

ТЕМАТИЧНО ИЗДАНИЕ  
НА БЪЛГАРСКАТА  
ТЕЛЕГРАФНА  
АГЕНЦИЯ

ГЕНЕРАЛЕН ДИРЕКТОР:  
Кирил Вълчев

ГЛАВЕН РЕДАКТОР:  
Георги Лозанов

ОТГОВОРЕН РЕДАКТОР:  
Яница Христова

МЛАДШИ РЕДАКТОР:  
Ренета Георгиева

КОРЕКТОР:  
Лиляна Николова

ХУДОЖНИК НА КОРИЦА:  
Данаил Алексиев и Пламен Герчев

КОРИЦА:  
Колаж с портрети на  
революционери - Захарий Стоянов,  
Стефан Стамболов, Васил Левски,  
Панайот Волов, Христо Ботев и  
Георги Бенковски

ДИЗАЙН И ПРЕДПЕЧАТ:  
Леонора Константинова

ПО ДИЗАЙН НА СТУДЕНТИ ОТ НХА:  
Теодор Мирчев  
Елисавета Драгомирова  
Виктория Димитрова

В БРОЯ СА ИЗПОЛЗВАНИ СНИМКИ ОТ:  
архив на Пресфотото БТА,  
pressphoto@bta.bg  
ISSN 0324-0444

КОНТАКТИ:  
Българска телеграфна агенция  
1124 София,  
бул. „Паризградско шосе“ 49

РЕКЛАМА:  
marketing@bta.bg / 02 926 2296

ИЗРАБОТКА:  
„ПРИНТИНГ ХАУС“ ЕООД



## СЪДЪРЖАНИЕ

### АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ!

**6** | **Въстанието и ние**  
*Бойко Василев*

**10** | **1876 – когато младите започнаха да учат старите на свобода**  
*Проф. Георги Вълчев*

**14** | **Априлското въстание и националният характер**  
*Проф. Атанас Семов*

**17** | **Отбелязванията на Априлското въстание в новини от архива на Българската телеграфна агенция**

**68** | **Разговори по повод отбелязването през 2026 г. на 150 години от Априлското въстание – 1876 г.**



Този брой на ЛИК представя най-интересното от разговорите, които БТА посвещава на 150-ата годишнина от Априлското въстание в националните пресклубове на информационната агенция на България в централните на четирите революционни окръга на въстанието – Велико Търново, Сливен, Враца и Панагюрище. Водещ е Бойко Василев – лицето на „Панорама“ на Българската национална телевизия (БНТ), а във всички разговори участва ректорът на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. Георги Вълчев – и двамата автори в списанието. Участваха и кметове и общински съветници, областни управители, ректори, музейни специалисти, учени, учители, студенти, ученици, общественици...

Още през декември започнахме с разговор в Националния пресклуб на БТА в Русе, за да отбележим вземането през 1875 г. на решението от Пързевския революционен комитет за обявяване на въстанието, като преди това поднесохме цветя в Пързевево на паметните плочи

на местата, където е заседавал комитетът и четата на Христо Ботев се е качила на кораба „Радецки“, както и в Пантеона на възрожденците в Русе, където са почитени 453-ма души – участници в Априлското въстание, Ботевата чета и опълченци.

През януари първият разговор в център на революционен окръг беше във Враца, където почетохме и Христо Ботев, който се включва в края на въстанието със своята чета.

Преди разговора на 18 февруари в Сливен почетохме Васил Левски на паметника му в града, а след него бяхме и на паметника на Стоил войвода в новозагорското село, което носи неговото име, след като е погребан там.

Разговорът във Велико Търново с участието на министъра на културата Найден Тодоров и на конституционния съдия и член-кореспондент на Българската академия на науките (БАН) Атанас Семов, който също е автор в този брой на ЛИК, беше на празника на града 22 март, когато се отбелязва ут-



Враца, 29 януари 2026 г. Общественикът и автор на документални филми Христо Илиев, зам.-кметът на Община Враца с ресор „Спорт, туризъм и култура“ Александър Владимиров, ректорът на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. Георги Вълчев, генералният директор на БТА Кирил Вълчев, водещият на предаването „Панорама“ по БНТ Бойко Василев и кметът на община Враца Калин Каменов поднасят цветя пред паметната плоча, поставена на сградата, където някога се е помещавал ханът на Стефанаки Савов – известен Врачански революционер, Ботев четник, обществен и политически деец.  
Снимка: Мая Ценова, БТА

върдилата Търновското царство победа при Клокотница през 1230 г. на цар Иван Асен II над епирския деспот Теодор Комнин – най-старият отбелязван градски празник в България от 1879 г. Факт, който ни напомня, че за да имаме свои празници, трябва да сме свободни. А пътят към свободата на българите минава именно през Априлското въстание три години преди Търново да започне да отбелязва днешния си празник. Малко по-късно – през 1883 г., в града е поставен един от най-старите мемориали, посветени на герои от въстанието – Паметника на обесените, на който също положихме цветя.

Разговорът в Панагюрище през април е част от събитията в града за отбелязване на годишнината.

А представянето на този брой на ЛИК ще бъде в Копривщица на 20 април – деня на първата пушка на въстанието, заедно с издание по темата и на БАН, за дапомним, че това е най-старата българска институция, основана през 1869 г. като Българско книжовно дружество, защото борбата за свобода започва преди битките с оръжие от знанието на един народ за себе си.

Тези разговори са част от инициативата от месец май 2025 г. на трите обществени медии – БНТ, БТА и Българското национално радио (БНР), „14 века България в Европа“ за отбелязването на годишнини в българската история със значение за общата европейска история като поставилото началото на възстановяването на една стара европейска гържава Априлско въстание, които се отбелязват през годините до 2032-ра, когато се навършват 1400 години от документираното в исторически изво-



Сливен, 19 февруари 2026 г. С поднасяне на цветя пред паметника на Васил Левски се отбелязват 153 години от гибелта на Апостола на свободата. Генералният директор на БТА Кирил Вълчев и журналистът Бойко Василев се прекланят пред паметта на революционера.  
Снимка: Сабина Стефанова, БТА

ри първо българско сръбско образуване на европейска територия – Стара Велика България през 632 г. Тази инициатива беше подкрепена от БАН от самото начало, а в началото на декември миналата година към нея се присъединиха с обявен в БТА в София апел и още 25 български историци и археолози, които са и изявени обществени дейци.

В тези разговори говорихме за много важни уроци от Априлското въстание, полезни и за нашето настояще. Но най-важният е в съгласието, което постигнахме, че трябва да виждаме големите цели преди трудните стъпки за постигането им. Защото навсякъде, където въстанието е изглеждало неуспешно, завършихме разговора с това, че то е довело до големия успех – свободата на България. Както казва проф. Пламен Петров в разговора във Велико Търново, „забухихме битката, спечелихме войната“. Припомнянето, че един неуспех всъщност може да е успех, е полезно в тези дни около Великден, когато излиза този брой на ЛИК, защото кръстната смърт на Исус Христос се оказва

всъщност спасение за човека.

Историята на Априлското въстание дава и много уроци за медиите.

Захарий Стоянов започва пета глава на „Записки по българските въстания“, посветена на апостоли-те в Поргезво и техните действия, с думи за българската журналистика преди 150 години през 1875 и 1876 г.:

„... ако бъдещото поколение поиска да узнае предшествуващите вълнения на духовете и причините на Априлското въстание... то непременно трябва да има на ръка българските вестници от Цариград... излезли откъде началото на месец ноември 1875 г. до деня на въстанието...“

Геройски е подвигът на тия вестници! аз не зная друга епоха, било във време на робството ни, било след освобождението ни, в която българската журналистика да е воювала така смело, така честно и безбоязнено в полза на народните интереси и желания, които тя защитаваше добросъвестно и стана истински изразител на народната воля.

Фактът става още по-поразителен, още по-благороден, като се вземат предвид, от една страна, тежките условия на турската цензура, а от друга – че в много градове из България затворите бяха препълнени с младежи, заптиите и всички турци въобще, които върлуваха по пътищата, селата, па даже и из градовете и които, така да се каже, правеха предварителни опити за бъдещата катастрофа, караха всекиго да трепери пред неизвестното положение.

После септемврийските опитвания за въстание (Старозагорското въстание – б.м.) българският цариградски печат, вместо лакейство пред правителството, вместо верноподанически съвети да се вземат строги мерки и да се накажат виновниците на смущението, едногласно извика: „Трябват се реформи ...“

Така постъпи българският печат не че беше подкупен, нещо немислимо по него време, но от желание да изрази общото негодувание на народа... С други думи, зад гърба на печата стоеше народът, който живо протестираше...“

Тези думи от „Записките“ на Захарий Стоянов напомнят на днешните журналисти, че медиите трябва да изразяват общите настроения на народа колкото и тежки да са условията, а българската журналистика трябва да бъде смело, честно и безбоязнено в полза на народните интереси и желания, които да защитава добросъвестно и да бъде истински изразител на народната воля.

Отговорността на медиите е да не усилват празните приказки на водачите и страховете на народа, а да показват голямата картина на събитията и примерите, които дават кураж. И да напомнят, че имен-

но водачите, подир които вървят българите, имат тежката съдба да бъдат готови на саможертва – полезно напомняне в дни, в които поредни водачи търсят на избори път към управлението на България с надеждата на много българи, че ще бъдат почтени и ще работят за обща, а не за лична изгода.

Но медиите не бива да усилват изказванията на някои днес за Априлското въстание, от които излиза, че сякаш то е станало, за да говорят те. Защото си струва да ограничим самоопияняването с усещането на някои как са по-големи от делото, за което говорят. Понеже това е всъщност натъжаващ ни начин някои да се опитват да се говори за тях и за собствената им значимост, готкато уж сочат значимостта на 150-ата годишнина от Априлското въстание.

Урок за медиите е и това, че във всяко дело е нужно да бъдеш сред хората, както дейците на въстанието по примера на Левски се опитват да изграят мрежа, на която да се опрат, защото

Поргезво, 17 декември 2025 г. БТА поставя началото на поредица от форуми по повод 150 години от Априлското въстание. Местата, където е заседавал Поргезкият революционен комитет и откъдето четата на Христо Ботев се е качила на кораба „Радецки“, са почетени като част от инициативата на БНТ, БТА и БНР „14 века България в Европа“. Сред участниците в първото събитие са заместник-кметът на Община Поргезво Йонел Мускалу, изпълнителният директор на Асоциация „Еврорегион Данубиус“ Лили Ганчева, областният управител на Русе Драгомир Драганов, водещият и изпълнителен продуцент на предаването „Панорама“ Бойко Василев, ректорът на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. Георги Вълчев, генералният директор на БТА Кирил Вълчев, посланикът на България в Румъния Радоко Влайков, кметът на Русе Пенчо Милков и кореспондентът на БТА в Букурещ Мартина Ганчева.  
Снимка: Илко Вълков, БТА



Велико Търново, 22 март 2026 г. Цветя пред паметника на обесените въстаници поднасят участници в организираната от БТА конференция за 150 години от Априлското въстание. Пред паметника се покланят генералният директор на БТА Кирил Вълчев, ректорът на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. Георги Вълчев, водещият на предаването „Панорама“ по БНТ Бойко Василев и председателят на Общинския съвет във Велико Търново Венцислав Спирдонов.  
Снимка: БТА



осъзнават, че всяко решение трябва да зависи най-вече от хората вътре в страната, а не някъде извън нея. Част от смисъла на тези разговори на различни места в България, организирани от БТА с участието на местни медици, е да припомним значението на регионалната журналистика, без която новините от София изглеждат откъснати от реалния живот. Затова и БТА се опитва да изгражда гъста

кореспондентска мрежа и домове за приобщаващи разговори като тези във вече 44 национални пресклуба, от които 33 са в България.

Трябва да помним и това, че медиите могат да усилят така отзвук от едно събитие, че да променят общественото мнение, както става след Априлското въстание в цяла Европа.

Най-сетне от медиите зависи да се поддържа паметта за значими моменти в историята като Априлското въстание и неговите герои, мнозина от които са се превърнали в мъченици като онези, за които свети Климент Охридски в своето „Похвално слово за свети Четиридесет мъченици“ пише: „И тъй коя уста или кой език ще смогне да възхвали тези небесни светилници, които се явиха по-светли от слънцето?“

А от архивите на БТА, показани в този брой на ЛИК, е видно, че националната информационна агенция е разказвала за отбелязванията на годишнините от Априлското въстание галеч преди разговорите за 150-ата годишнина.

## ВЪСТАНИЕТО И НИЕ

Бойко Василев (род. 1970 г. в Перник) е журналист. От 1993-та работи в предаването „Панорама“ на Българската национална телевизия, а от 2000 г. е негов продуцент и водещ. Завършва 91-ва немска гимназия в София и журналистика в СУ „Св. Климент Охридски“. През 2001 г. защитава дисертация на комуникационни теми и ВАК му присъжда титлата „доктор“. Експерт по Балканите, отразява войните в Босна и Херцеговина, Косово, Сирия, Ирак. Автор на статии и документални филми, носител на различни български и международни журналистически награди и отличия. Интервюирал е световни лидери като Джордж Буш, Борис Джонсън, Тони Блър, Реджеп Ердоган и интелектуалци и творци като Умберто Еко, Збигнев Бжежински, Дейвид Линч. Владее английски, немски, руски, испански, босненски/сръбски/хърватски и разбира френски. Бойко Василев е сред инициаторите на проекта за честване на Априлското въстание под егидата на БТА и с участието на Кирил Вълчев и ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. Георги Вълчев.



Бойко Василев  
Снимка: Бисер Тодоров, БТА

Нали и вие често се чудите колко малка е крачката от българския възход до позрома – и обратно!

А какво, ако се окаже, че този въпрос от българското битие идва от април 1876 г., когато българите се вдигат срещу Османската империя? Защото разговорът за Априлското въстание е разговор за днешна България.

Започнахме този разговор още през ноември 2025-а под егидата на БТА, нейния генерален директор Кирил Вълчев и ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. Георги Вълчев, чиито научни интереси са свързани с Възраждането. Тръгнахме от Русе и Гюргево, където през декември 1875 г. апостолите планират въстание в Българско. И минахме през четирите революционни окръга – Враца, Сливен, Велико Търново, Панагюрище.

Разговаряхме с местните общности, сред които историци, музейни работници, духовници, военни, учители. Канехме ученици и студенти. Това бе покана да излезем от традиционната юбилейна патетика, която руши комуникацията и убива смисъла. Ако разберат децата, ще разберат всички.

Няма да забравя тези срещи. И възнението, което предизвикваше въпросът на въпросите: „Защо преди 150 години едни въстават, а други – не?“ Темата е гълга и мъчителна. Започва я великият медвенски овчар, летописецът на Априлското въстание Захарий Стоянов.

Всеки, който е прочел неговите „Записки“, помни тънката ирония, запазена за онези, които през януари, февруари и март се пъчат – а през април се скриват вгън земи.

Иван Вазов ще нарече това състояние „лиянството на един народ“ и ще го въплъти в безсмъртния образ на господин Фратю. Така става винаги. Онези, които най-силно са викали за „българското либертѐ“, най-бързо ще бягат. После обаче, когато се раздават заслугите, също толкова бързо ще се върнат на сцената.

Знаели ли са това апостолите? Интересен въпрос. Тяхната младост шокира: главният апостол Стамболов е едва на 22, Никола Славков, Стоян Заимов и Георги Апостолов – също, Иларион Драгостинов – на 24, Волов и Каблешков на 25. Днес бихме ги открили на студентските банки, сред елитните специалности. Някои биха ги нарекли даже „гъжен-зи-та“. Образовани младежи от богати семейства: какво им липсва? Само едно: свобода – политическа, безусловна, пълна.

Но как да стане? В Османската империя българите са производително малцинство. Тяхната сила е манифактурата – ножове, аби, гайтани. Разположената около Варна съюзническа армия, воюваща с Русия в Кримската война (1853-1856), търси топли дрехи: оттам големите къщи в Коприщица. Бащите на революционерите, събрали влияние и пари, имат какво да губят. Свободата за тях не е насъщна необходимост. Децата им си поставят най-трудната задача – да убедят първо тях.

Освен това българите са средищният народ в империята. Сърбите по горите на Шумадия и гърците по егейските острови ще се справят по-лесно. Първото българско село обаче е в самия Цариград, под носа на султана. Така че освобождението на българите

ще е най-трудното на Балканите.

Ето затова логиката на българския бунт е особена. Да убедим хората – с надежда, пропаганда, чувство за вина („ти си роб, бе!“), дори с митове и заблуди. После да се вдигнем, да предизвикаме, да прокървим, да жертваме – и да чакаме външните сили да свършат основната работа. Само една пушка да пукне – и сърбите, руснаците идват, намекуват апостолите.

Те разбират тази логика. В края на въстанието двамата от тях ще го формулират пророчески. Независимо един от друг – Бенковски пред горящото Панагюрище и Цанко Дюстабанов пред своите колеги от османския съд (които ще го пратят на бесилката) казват едно и също. Ние не вярвахме, че ще победим военно. Но знаехме, че ще има зверства и Европа ще реагира. Нашата цел е постигната вече. Прочее, бъдете известни, че ние победихме. А Русия – тя нека заповяда.

Това не са гуми на наивници или самоубийци. Въпреки крехката си възраст тези хора знаят какво правят. Обикновено говорим за тяхната саможертва. Тя е безспорна. Но зад нея стои план. Нелучайно историците вече поставят въпроса: не е ли Априлското въстание всъщност успешно, след като две години по-късно България вече е свободна? Проф. Пламен Павлов разви подобна теза на нашите разговори.

Разбира се, и днес ще открием следите на това политическо мислене – „не можем сами, трябва да използваме великите сили“. Как да го определим – като героично, пораженческо или реалистично? Струва си да помислим. В „Бъл-



Сливен, 19 февруари 2026 г. Генералният директор на БТА Кирил Вълчев и журналистът Бойко Василев, водещ на публичния разговор по повод 150-годишнината от Априлското въстание, който се провежда в Националния пресклуб на БТА в града.  
Снимка: Христо Стефанов, БТА

гарската меланхолия“ проф. Георги Фотев описва посрещането на германските и после на съветските войски през 40-те. Сцените не са много ласкателни за националното ни самочувствие. Например софиянци бомбардират маршируващите германци с печени кокошки. Но докато по-късните „фили“ и „фоби“ се криеха под шинела на външните сили, водачите от 1876 г. платиха успеха на тази стратегия с кръв, включително със своята.

Един друг номер от пропагандния арсенал на апостолите също има значение в наши дни. Захарий Стоянов го намира за гениален. Някой изчислил, че сборът от числата 1, 8, 7 и 6 (1876 е годината на Априлското въстание), превърнати в букви, дава изречението „Турция ке падне“. Водачите на бунта веднага се възползвали. Мистификацията, приписвана на пророка Мартин Задека, имала огромен успех. Шом като го е казал пророкът... Нима днес обещанието

за чудо не формира българската политика и обществен живот? И пак да попитам, това хубаво ли е или лошо? Или неизбежно?

Тук му е мястото да се взгледаме в Георги Бенковски и да се запитаме защо точно той успява да вдигне най-много хора. За разлика от младежите Гаврил Груев Хълтев е зрял 33-годишен мъж. Командвал е въоръжени мъже, събирайки ганъци в Мала Азия. Има чар и харизма, говори езици. Носи се тежко, с бляскава униформа, антураж и кон с медальон, на който пише „Машалла на ездача“ (по Антон Страшимиров). Захарий Стоянов не може да сдържи възхищението си: „Откъде този прост абаджия ги научи тез тънки работи?“ И още: „Той беше Наполеон.“

Бенковски притежава воля за власт. Към т.нар. граматични, образованите хора, интелектуалците, се отнася с досада. Ползва ги, но не ги туря на предната линия. Знае, че те все ще послужат за нещо, но не и да водят народа

в битката. Рагва се на селяните, които пишат без запетайки: „да ти е кеф да умреш за такъв народ“. В решаващия момент обаче ги кара да запалят къщите си. Знае, че българинът трябва да забрави имота, за да се сети за свободата си.

Сами разбирате, че тези сюжети имат продължение. Явно успешното българско лидерство се подчинява на вечни правила, в които изграят харизмата, чудото и подкрепата отвън.

Както впрочем и журналистиката. Ние, които се занимаваме с нея, трябва да отбележим, че разказът за Априлското въстание дължи много на трима големи журналисти. Христо Ботев и Джанюариъс Макгахан – за посланието към света, Захарий Стоянов – за посланието към самите нас.

Публицистичният гений на поета Ботев пораждава и днес състил и широта на погледа. Но най-силната негова творба, поантата на живота му, се играе на живо. Превземането на „Радецки“ и последвалият поход са не просто военна операция, а мощен пропаганден акт, обрнат към европейското обществено мнение. И докато Бенковски остава непознат за Европа, Ботев и неговите четници излизат на първите страници на европейските вестници.

Героят прави новината. Трагедията – също. Светът научи за клането в Батак заради журналистическата звезда Джанюариъс Макгеън, познат у нас като „Януари Макгахан“. Подпомогнати от американските протестантски мисии, репортажите на кореспондента на „Дейли нюз“ вдигат ис-

тинска вълна. Нещо повече – прицелват се в съвестта на Европа.

Британските чаени салони се разделят на две. Едните, потресени от зверствата в България, искат намеса. Вторите викат: „Вие, българите, ще ни вкарате във война. Вие нямате карти, налягайте си парцалите!“ Сред тях ще открием големи политици като Дизраели и интелектуалци като поета лорд Тенисън. Въпросът е ключов: кое е по-важно в политиката – моралът или геополитическият интерес? И днес се питаме за това.

Тогава обаче надделяват първите. Със своя прочут памфлет за българските ужаси Уилям Гладстон печели изборите и сваля от власт Дизраели. Затова в

София има улица „Гладстон“, а Дизраели остава в българското съзнание с една малко жестока Вазова епитафия.

Българското съзнание: за него отговаря Захарий Стоянов с безпощадната си обективност. Той доказва, че ако обичаш българина, не трябва да го ласкаеш, а да му кажеш истината.

И като говорим за журналистика, тези дни ще чуваме един банален въпрос: „Какви са поуките?“ Вместо да отговоря, ще разкажа история – за рода на Райна Княгина (спасена впрочем от репортажите на Макгахан). Не 150, а само 50 години по-късно нейните синове ще застанат срещу сина на сестра ѝ. През разделните 1923-1925 г. четиримата братя офи-

цери Дипчеви участват в потушаването на Септемврийското въстание, а един от тях – в убийството на Стамболийски. Техният първи братовчед Коста Янков пък, син на войводата Анастас Янков и Мария Попгеоргиева, организира кървавия атентат срещу българския елит в църквата „Св. Негеля“. После се самоубива в престрелка. Не се разминава и на Дипчеви: Владимир изчезва през септември 1944; братята му лежат по затвори. Няма по-добра метафора на българското разделение.

Нали и вие често се чудите колко малка е крачката от българския възход до погрома – и обратно! Колкото и да се взираме, историята няма да ни даде отговор. Остава само разговорът.

Враца, 29 януари 2026 г. Генералният директор на БТА Кирил Вълчев, ректорът на Софийския университет проф. Георги Вълчев, водещият на „Панорама“ по БНТ Бойко Василев, кметът на Община Враца Калин Каменов, зам.-кметът на Община Враца с ресор „Спорт, туризъм и култура“ Александър Владимирев, общественикът и автор на документални филми Христо Илиев поднасят цветя пред паметника на Христо Ботев на централния площад в града.  
Снимка: Лиляна Рашкова, БТА



## 1876 – КОГАТО МЛАДИТЕ ЗАПОЧНАХА ДА УЧАТ СТАРИТЕ НА СВОБОДА



Георги Вълчев  
Снимка: Милена Стойкова, БТА

Проф. Георги Вълчев е роден на 6 март 1962 г. През 1988 г. завършва Софийския университет „Св. Климент Охридски“ като магистър по история с втора специалност философия. През 1998 г. получава образователната и научна степен „доктор“ в Софийския университет, Център по културознание.

Избран е за ректор на Софийския университет на 22 ноември 2023 г.

От декември 2015 г. до ноември 2023 г. е заместник-ректор на Софийския университет по учебната дейност – докторанти и продължаващо обучение.

От 2002 до 2010 г. е главен асистент, от 2010 г. – доцент в Катедра „История и теория на културата“ на

Философския факултет на Софийския университет. През 2023 г. е избран за професор. Заместник-декан на Философския факултет по учебната дейност (2011-2015 г.). Ръководител на Катедра „История и теория на културата“ (2011-2019 г.). Научен секретар на Катедра „История и теория на културата“ (2003-2011 г.). Ръководител е на магистърска програма „Мениджмънт и социализация на културното наследство“.

Автор е на множество научни публикации, на книгите „Историята и нейните обществени употреби“, „Захарий Стоянов и символният капитал на Българското Възраждане“, „Чужденците в българската следосвобожденска култура“ съставител и редактор на сборници и книги.

Деветнадесети век е съдбовен за българското име, защото ако се впишем в широката рамка на Балканите, може да видим, че българите в политическо отношение изостават в сравнение със своите съседи.

Сърбите още от началото на XIX век, покрай избухналото въстание, водено от Караджорже Петрович, постепенно започват да се ползват с една широка автономия, макар и да остават васални на Османската империя. Тяхното име обаче гърми в Европа, чуждите гържави вече ги идентифицират като важен политически фактор, виждат ролята им в териториалното разпределение на европейските територии на изпадналата в криза империя и постепенно започват да разпознават формирация се техен политически елит.

Гърците от началото на 20-те години на XIX век успяват, макар и трудно, да формират ядрото на бъдещата си гържава и постепенно, бавно и полета разширяват своите територии, така че легендата за Древна Елада възкръсва пред очите на Европа в новосъздадената гръцка гържава десетина години по-късно.

Подобна е ситуацията със съседните ни на север от Дунав две княжества – Влашко и Молдова, които в средата на 60-те години на същия този век вече се обединяват и стават много важен политически фактор в процесите, оформящи новите политически реалности на Балканите.

Единствено българите, населяващи средата на европейски-

те територии на Османската империя, като че ли изостават с политическата си заявка за самостоятелно съществуване и в своята политическа видимост пред външния свят. И точно това усещане за национално изоставане стои в основата на кървавите и паметни събития от април 1876 г., останали в анализите на новата ни история като Априлско въстание. Трагични и героични страници, написани от шепя млади политически дейци, които решават да заявят от името на своите сънародници, че българите са един голям народ с дълга културна традиция, който има право на съществуване като самостоятелна гържава в създаващия се модерен свят.

Тяхната поява и решителни действия в оная паметна година обаче не са никак случайни. В предходните десетилетия на този бурен XIX век политическите прояви на българите преминават през различни етапи. В самото начало те имат индивидуален характер на съпротива или се ограничават до локални бунтове, породени от вечното човешко копнене по свобода, или от произволи на различни представители на османските власти в отделни райони. След това се навлиза в етап, в който се правят опити за включване на българите във въоръжените действия срещу Османската империя от страна на нашите православни съседи, които, както вече стана ясно, са започнали малко по-рано. До появата на Васил Левски, чиято дейност бележи навлизането на българското националноосво-

ботително движение в неговия най-зрял финален етап, се полагат усилия и за организиране на самостоятелни въоръжени чети, които, навлизайки в териториите, населени по-компактно с българи, имат за цел да окуражат и да вдигнат на масов въоръжен бунт срещу османската власт цялото българско население. Тази романтична традиция е прекъсната от идеята и усилията на Левски да изгради вътрешна революционна организация, която да обедини усилията за извоюване на национална независимост и да се превърне в основен незаобиколим политически фактор, представляващ българските интереси, припознат както от големите европейски гържави, така и от Русия. Залавянето и обесването на Васил Левски през 1873 г. обаче до голяма степен прекъсва връзките между изградената от него вътрешната революционна организация и радикално настроената българска политическа емиграция в лицето на Българския централен революционен комитет в Букурещ. Настъпва идейна и политическа криза в средите на дейците за политическо освобождение на българите, а опитите Левски да бъде заместен от Атанас Узунов и Стефан Стамболов като лидери на вътрешната комитетска мрежа се оказват неуспешни. В целия този кипещ от човешки страсти, разочарования и взаимни обвинения за допуснати грешки, Любен Каравелов е заместен като ръководител на БРЦК и заменен от водача на младото крило на революцион-

ната ни емиграция Христо Ботев. Под неговото лидерство се поема курс към ускоряване на действията за постигане на политическо освобождение и отхвърляне властта на Високата порта, тъй като презлятото на 1875 г. в земите на съседна Херцеговина и Босна избухва въстание. За да се възползват от започналата поредна политическа криза в европейските предели на Османската империя, групирани около Ботев млади революционни дейци вземат решение да организират подобно въстание и в българските земи през септември същата година. Кратките срокове и липсата на време за сериозна подготовка обричат това радикално политическо действие на неуспех и то остава в хронологията на ония бурни събития под името Старозагорско въстание, тъй като само там се стига до по-мощни намерения за вдигане на организиран бунт.

Неизбежният му неуспех става причина за нови спорове и обвинения в средите на младите политически дейци и така се стига до създаването на Първобългарския революционен централен комитет. Христо Ботев е изолиран от доскорошните си съмишленници и като основни фигури в него се очертават шепи млади хора – Стоян Заимов, Никола Обретенов, Панайот Волов, Христо Караминков, Стефан Стамболов, Иларион Драгостинов, Георги Апостолов, Иван Хаджидимитров и Сава Пенев. Към тях се присъединяват още Георги Измирлиев, Георги Икономов, Георги Обретенов, Никола

Славков и Георги Бенковски, които е най-възрастният сред тях – малко над 30 години. Всички те са разочаровани от позициите на Добродетелната дружина, от действията и бездействията на Одеското българско настоятелство и от поведението на старите войводи, чийто инстинкт за самосъхранение в решителни моменти надделява над гадената гума и разбиранията за дълг и чест. Усещайки пулса и повика на времето, в периода ноември-декември те вземат решение за подготовка на ново въоръжено въстание през пролетта на 1876 г., като за целта разделят страната на пет революционни окръга – Търновски, Сливенски, Пловдивски, Врачански и Софийски. До най-масови действия се стига в Пловдивския революционен окръг с център Панагюрище, където във въстаническият кипещ са увлечени сравнително големи групи хора. В отделни райони в някои от останалите окръзи се организират героични въоръжени прояви, които също са потушени с небивала жестокост и пролята кръв на напълно невинни хора. Разгромена е след неколкодневни сражения и предвожданата от Христо Ботев въоръжена въстаническа чета, която слиза на дунавския бряг до Козлодуй на 17 май 1876 г. от плаващия под флага на Австро-Унгарската империя кораб „Радецки“, без да получи подкрепа от местните революционни дейци.

Решенията на младите дейци в Първобългарския комитет са знаменателни, защото показват, че в пикови моменти, когато трябва да се взимат незабавни

решения, когато трябва да се гадят бързи, но успешни стратегии, младите хора могат да поемат своята отговорност. В онова бурно и динамично време те следят европейската преса, вълнуват се от пулса на политическия живот в Европа и ясно си дават сметка, че трябва да предприемат нещо, за да имаме самочувствието да се наредим като равнопоставен на своите съседи народ върху политическата карта на Европа. Нещо повече, отправяйки се към своите революционни окръзи, всеки от тях започва своята собствена голяма битка за печелене доверието на обикновените хора – една изключително трудна мисия, тъй като те живеят в емиграция и са слабо познати на населението във вътрешността на страната. Водени обаче от разбирането, че това е най-ефикасният начин да впишат българите по равнопоставен на останалите народи начин в модерния европейски свят, мнозина от тях извървяват своя път докрай. Преминават по него с цената на собствения си млад живот и с почти непосилната тежест на ясното съзнание, че ще обрекат на гибел и много други свои сънародници, много от които и напълно невинни. Това са хора, за които понятия като дълг, чест и гадена клетва не са празни думи. Хора с добро за онова време образование, произхождащи обикновено от сравнително заможни семейства, за които обаче материалното добруване вече не е достатъчно. Те се борят не само за личната си свобода, а за равноправие, общочовеш-

ка свобода и граждански права. Те искат да живеят в една демократична държава, каквато Османската империя по онова време не е въпреки провежданите в нея реформи. Искат българското общество да се развива като останалите европейски народи, да има право да създаде собствена държава, която също ще има важно значение в политическото, икономическото и културното развитие на Балканите и на Европа. Въпреки че в крайна сметка въстанието не успява, то постига основната си цел – Европа и прогресивния свят застават зад българската кауза.

Днес, връщайки се 150 години по-късно към величието и трагизма на Априлското въстание, е редно да погледнем на млади-

те хора, които стоят в основата на неговата организация, не като на добре познати герои от портретите в училищните стаи, защото в такива те се превръщат години по-късно, а като на реални хора, изтъкани от плът и кръв също като нас. В ония сложни години на обществен кипещ и търсене на верни за обществото ни пътища напред в променящия се свят те често са наричани с думи като „хаймани“, „нехранимайковци“, „хаирсъзи“, но това не ги е разколебало. Осъзнали са, че в живота на почти всеки човек идва момент, в който той трябва да направи своя съзнателен избор – да бъде или да има. Пренебрегнали са бащините напътствия да имат, да продължават да множат фамиленото богатство, също

като тях да вдигат красиви фамилни къщи и са избрали да бъдат. И плащат жестоката цена за този си житейски избор. Мнозина от тях се разделят с живота си, но точно поради това днес те имат – имат всенародната почит, признанието и уважението на идните след тях поколения и са се превърнали във вдъхновяващ пример за младите българи до ден днешен!

Ето защо те завинаги ще останат в колективната ни памет като поколението, което успя да превърне младежките си мечти в общонародна идея, а самата нея в знаме, което вечно ще продължава да ни води напред във времето!

София, 25 ноември 2025 г. Генералният директор на БТА Кирил Вълчев и ректорът на Софийския университет проф. д-р Георги Вълчев подписват договор, с който БТА предпоставя за ползване на учебното заведение своя шрифт, носещ името на емблематичното издание на агенцията – ЛМК. Снимка: Благой Кирилов, БТА



## АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ И НАЦИОНАЛНИЯТ ХАРАКТЕР МЕЖДУ „СВОБОДА ИЛИ СМЪРТ!“ И „И АЗ ЗА ТИЯ ХОРА СЪМ ТРЪГНАЛ ДА УМИРАМ...“



Атанас Семов  
Снимка: Минко Чернев, БТА

любви. По време на церемонията за връчване на отличието „Знакова личност“ президентът Румен Радев казва за него: „Проф. Атанас Семов е покровител на националния дух и традиции и същевременно радетел за европейското. Непримириим рицар и в същото време дълбок интелектуалец. Истински будител!“

Атанас Семов е професор в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, член-кореспондент на БАН. Съдия в Конституционния съд. Син е на големия писател, учен, психолог, журналист и общественик проф. Марко Семов и на знаменитата преподавателка в Театралната академия проф. Анастасия Савинова-Семова.

Роден е на 23 март 1970 г. Завършва Националната гимназия за древни езици и култури, специалност „Право“ в СУ и магистърска програма по право на ЕС в Нанси, Франция. Покъсно създава най-престижната в България международна магистърска програма (по право на ЕС). Автор на 19 монографии, 32 учебника и учебни помагала и над 180 научни статии и студии.

Активен общественик и родо-

любви. Не може да има съмнение: Априлското въстание е най-голямото общо дело на българския народ.

Най-голямото по мащаб: няма друго начинание, в което да участват толкова много българи – в подготовката и в боята. Поревският революционен комитет издава заръка на бой да бъде вдигнато цялото боеспособно население. Смятало се е за възможно!

Но и най-голямото по значение. Нашият народ в историята си има военни и дипломатически победи, някои от тях – заедно! – правят неговата държава почти най-голяма в Европа при Цар Иван-Асен II. Това са огромни победи. Но надигането на народа срещу чуждата власт след 5-вековна тирания е подвиг.

И той е още по-изумителен с качеството на организацията, със саможертвата на хиляди герои и с висотата на ценностното, демократското и държавническото мислене на водачите му.

Априлското въстание е **организирано** – продължително, последователно, с високо военно майсторство и със стратегическа визия. Години наред българите купуват оръжия, коват саби и ножове, сами правят дори оръдия. В сраженията проявяват почти военна организация, тактики и дори стратегия.

Априлското въстание дава **огромен брой вцепеняващи примери за саможертва** – и не на бедняци и несретници, които нямат какво да губят, а на успели хора, хора с имане и с богатства дори, хора с най-предни позиции: богати търговци, кметове, свещеници, учители и читалищни

дейци. И крилатият призив от севлиевския 22-годишен читалищен председател Стефан Пешев „Продай нивата – купи пушка“ изразява именно жертването на благата за националния идеал. Особено впечатляващ и вдъхновяващ образ е габровският съдия Цанко Дюстабанов – човек, който е **постигнал изключително много, но жертва всичко за делото народно!** Трябва да се повтаря: не само девизът „Свобода или смърт“, но и готовността за пълна саможертва са всеобща. Да гадеш живота си, за да живеят други след теб свободно! Моята смърт за твоята свобода – какъв чутовен идеализъм...

Априлското въстание е организирано предимно от **високо начетени хора**. Особено признание заслужава ролята на две уникални за България огнища на човешката свая и народното надигане: църквите и читалищата. Начело на въстанието стоят личности с почти необяснимо висока ценностна система. Изградени държавници! На първо място – но съвсем не само – Апостола Васил Левски, който проповядва най-демократичните за времето си идеи: чиста и свята република, в която всички ще живеят като братя, ако припознаят закона наравно, както е гадено от Бога да живеят, и всекиму своето.

И според мен винаги трябва да се подчертава: **Априлското въстание е просветена революция едновременно за национална свобода и за демокрация.**

Затова надигането е решено на **общонародно събрание** – на Оборище на юг от Балкана и на връх Бабан в Кръвеник на север.

Затова Априлското въстание обявява в Ново село *република*.

Затова само месеци след освобождението довчерашната „рая“ създава може би най-демократичната в света за времето си *конституция* – Търновската.

Всичко това по несъмнен начин разкрива **множество и с огромна значимост достойнства на българския национален характер**: *мъжество, доблест, чест, гордост, най-висока нравственост, храброст и саможертва, чувство на национална цялост, много разнородни таланти и несъмнено – интелект.*

И още нещо да добавя: **изумителната роля на жените** в Априлското въстание. Баба Тонка, Райна Княгиня, Стояна Драгановска-Нишангжиуката, монахините и майката на Марин Сяров – всичките от Ново село, Мица и Калица Хаджикръстеви и Йота Ангелакова от Врачанско, Елена Грънчарова от Горна Оряховица, Куна Чорбаджиева от Велико Търново. И колко още!

\*\*\*

Разбира се, трябва „да си кажем и кривичите“.

Първо **овчегушието**. Редом с величавите примери за героизъм в годините на въстанието виждаме и много примери за „преклонена главица“. Когато Христо Ботев приближава с чета та си Врачанско, мъжете, дето до вчера го уверявали, че го чакат да ги поведе в бой с поробителя, се скрили в мандрата между овцете, с бели зугли, че да се слезат добре със стадото, лазели на колени и блеели – да ги не открие и поведе на смърт Войводата. Дни

преди куршум да удари красното му чело, Ботев изстена: „И аз за тия хора съм тръгнал да умирам!“

Навярно там, в мандраджийската тор на страхливото смирение, трябва да търсим и обяснение защо Каравелов ни нарича „българино-гълготърпче“, защо Апостола написа „Народе????“, защо Славейков изстена „Не сме народ, а мърша!“

И до днес търпението, озъртането и чакането груг да ни оправи е най-големият ни национален курсур.

Пак затова и **предателства** има немало в Априлската епопея на България. Някои от тях – особено позорни. Като онзи мизерник от Пирдоп, който уж скрил в зимника сина си Димитър Ночев, Ботев четник, пък го заключил и извикал заптиетата да го заловят, да не му „изгори“ къщата...

Ала за мен е несъмнено – както написа преди 40 г. и моят баща Марко Семов в своята „Народопсихология“: **предателствата в българската история са противовес на героизма**, малко, макар и много черно петно на лицето на българската чувствена, героична и свята саможертва. И са малко, *несравнимо малко спрямо примерите за чувствен героизъм!*

Да, те не бива да се забравят, подлещи като Петко, наречен презрительно „син турски“, трябва да се знаят и да ни срамят. Но те са именно доказателство за грамата на времето и съдбата народна и за величието на героите на същия този народ. Те са неделима част от вярната пълна картина – картина на огромно изпитание за нравствеността

и волята на всекиго, но и на почти невиждана в Европа по своите мащаби, трагично величие и възхитително героично и себеотрицателно всенародно надигане за светите ценности на свободата и народовластието. В тази картина предателствата са слаб цвят – откроява се и бодее очите и душите цветът на пролятата кръв, на разветия байрак, на белите ризи и белите кости, на сините очи, гледащи в доброто утре на България.

И общият извод може да бъде само един: българският народ не е народ на предатели, а народ на герои!

Доказателство за това е и фактът, че духовната мощ на Априлското въстание **не е моментен проблясък**. Тя запали онзи буен огън, в който горят отсетне героите на Българското опълчение – а то вече наистина пряко и решително допринася и за военните победи, и под крайния калем за Освобождението на Отечеството. Че и много от оцелелите въстаници стават опълченци. Същият огън – а нерядко и същите смели българи – се вихрят малко по-късно и в Сръбско-българската, и в Балканската, и в Междусъюзническата война. И слагат и там кости в олтаря на българския героизъм.

И тук трябва да отбележа още една проявена във въстанието и през годините след него възхитителна черта от българския национален характер: **неотмъстителност и благородство!** Нито един турчин българинът не посича така, както турците посичат новоселския Балканджийово Кольо Матев-Ковача, на когото жив отрязват носа, ушите

и ръцете. Нито една туркиня не е изнасилена или бременна разпорена, както се случва в Ново село и на груги места из България при потушаването на въстанието. Никое турско мирно население не е затворено от българи в джамия или гругаде, клано и опожарено, както българите – в Баташката църква и в Новоселския девически манастир.

Вековно страдалият българин не се втурва да мъсти, да наказва, дори да граби. И след Освобождението, и през този вече век и половина отпогава българинът не само в разбирателство съжителства, а тачи и дори пази своите турци и помаци, и всяка друга общност. **Доблестен и достоен народ!**

Така разбирам *смисъла на историческата памет*: и злото, и доброто да се помнят и да се пренасят през времето – едното, за да се знае какво е било и какво не бива да бъде, второто, за да се знае какви е деца раждала българска майка Юнашка. За да ражда и днес!

**Историческата памет отглежда не мъст, а чест и разум.**

Такива с примери за каквито българската история изобилства почти като ничия друга!

Затова паметта за Априлското въстание и доброто му познаване и разбиране са основа на нашите дълг и мяра за достойнство.

Защото ние, българите, сме народ с изключителни качества!

И дължим на своите герои от националната епопея през 1876-а да развиваме качества си и да озакптяваме курсурите си.

## Отбелязванията на Априлското въстание в новини от архива на Българската телеграфна агенция

В архива на Българската телеграфна агенция (БТА) се съхраняват новини от деня на създаването на агенцията през 1898 година до днес. Част от емисиите и бюлетините са и публикациите за ежегодните отбелязвания на Априлското въстание, в които българският народ отдава почит към героичните революционери, поставили началото на пътя към свободата на България. В тематична хронология на страниците на списание ЛИК представяме акценти от богатия архив на БТА, свързани с въстанието и с борците за свобода, като в публикациите паметта за тях е жива и е повод за гордост.

Разказът в хронологията на ЛИК започва от средата на миналия век, когато през 1945 г. се отбелязват 69 години от избухването на Априлското въстание, а сред гостите в Панагюрище е и 90-годишният въстаник Кръстю Еленков, който носи със себе си емоцията от случилото се в един от най-славните епизоди от историята на страната ни.

Тук са представени и спомените на други съвременници на историческите събития, сред които старият и заслужил генерал Бендеров – един от участниците във въстанието, който е част от честванията през 1946 г. А стогодишният беловлас старец Мито Горчев от село Сребрино през 1958 г. разказва пред репортер на БТА за срещата си с Георги Бенковски и за мига, в който е оповестено, че първата въстаническа пушка е гръмнала и народът тръгва на борба.

Хронологията припомня как Априлското въстание е било отразено и от чуждестранни автори – от ранга на Достоевски и Виктор Юго например. Както и присъствието му в сферата на изкуството – сред народните песни от различни краища на България и в изобразителното изкуство.

### 1945

„Големите тържества по случай Априлската епопея прогължиха и днес – съобщават от Панагюрище на 3 май. – Тази сутрин в 9 ч. се състоя голямо тържество. На площада бяха строени представителни войскови части, ученици, младежки организации“, пише в новината от деня. Присъстват много официални лица и многобройна публика.

„С голяма тържественост под звуците на „Шуми Марица“ 90-годишният Кръстю Еленков, априлски въстаник, предаде знамето на панагюрци на млад партизанин от отряда „Георги Бенковски“, като каза: „Да се пази това знаме тъй, както ние го пазахме“, разказва БТА.

След митинга хиляден народ,

войници, учаща се младеж, югославски деца начело с народните министри, гругарите официални лица и гости се отправят към историческото Оборище, на което преди 69 години на 20 април (3 май) 65 души представители на 58 комитета решават да обявят въстание. Прег паметника, издигнат в памет на Първото българско народно събрание и на Априлското въстание, хилядното множество пада на колене и с „Жив е той, жив е“ отдава почит на онези, които преди 69 години с черешови топчета са поискали да щурмуват Османската империя.

### 1946

На 2 май е открита изложбата, уредена от Главния военен музей по случай 70 години от

Априлското въстание. Сред присъстващите е и старият и заслужил генерал Бендеров – един от участниците във въстанието.

Изложбата чрез макети, исторически предмети, текстове и поетически творби възпроизвежда нашето историческо минало. Между крайно интересните предмети се намират знамената на доброволческия отряд, взел участие в Кримската война, знамето на четата на Филип Тотю, знамето на четата на Стефан Караджа и др.

Изложбата се открива със слово от началника на Военноисторическия отдел при Шабана войската генерал-майор Коцкаров. Той изтъква значението на изложбата за българския народ и подчертава колко голям е бил копнежът

на нашия народ за свобода и демокрация.

След него говори генерал Бендеров, който благодари за вниманието, което днешните водачи на народната войска са му указали като на участник в Априлското въстание.

## 1948

Председателят на Президиума на ВНС гругарят Минчо Нейчев, придружен от министъра на правосъдието Ради Найденов и члена на Националния съвет на ОФ Иван Пашов, посещава на 25 май тържествата, устройени на лобното място на Георги Бенковски по случай годишнината от загиването му. Пред хиляден народ, събран в китната местност при р. Костина, над с. Рибарица, Тетевенско, където е издигнат паметник на легендарния войвода, Нейчев произнася прочувствена реч, в която очертава огромното значение на Априлското въстание и възвеличава подвига на Бенковски и всички борци за народна свобода. Той изтъква историческата връзка в борбите на нашия народ, които водят до пълното ни освобождение. С тия борби българският народ доказва, че е верен последовател на Левски, Ботев, Бенковски и нищо няма да го спре в усилията и борбата му да изгради един щастлив и нов живот.

„Един народ, който иска с твърди и смели стъпки да върви към своето бъдеще – заявява Минчо Нейчев, – трябва да познава своето минало и да

черпи поука и кураж от големите събития и от подвизите на своите народни борци. Нашият народ може с гордост да се обърне към своята история, която е пълна с героизъм. Под нашето небе греят имената на велики мъже, които начертаха пътищата, по които да вървим смело. Бенковски бе душата на едно от най-великите събития в нашата история – Априлското въстание. В Оборище народът доказва, че иска да вземе в свои ръце съдбините си и по пътя на народовластие да строи своето бъдеще.“

## 1950

По случай 74-годишнината от Априлско то въстание на 3 май следобед студентите от Историко-филологическия факултет полагат венец в Парка на свободата пред паметника на героя от Априлското въстание Георги Бенковски.

На тържеството присъства председателят на Комитета за наука, изкуство и култура др. проф. Сава Гановски, професори от Историко-филологическия факултет и много студенти. Деканът на Историко-филологическия факултет др. проф. Христо Гандев произнася слово за Априлското въстание. От името на аспирантите при факултета говори др. Бистра Цветкова, а от името на студентите др. Недялко Куртев.

След полагането на венеца е проведена манифестация до Софийския университет.

## 1951

„Най-видно място в историята на националноосвободителните борби на българския народ против петвековния поробител – турския феодализъм, се пада на Априлската епопея от 1876 г., записана с кръвта на героите от Четвъртия революционен окръг“, пише в новина от 24 април. В нея се припомня, че „славните борци от Панагюрище и околните села, героите от Копривица, Клисуря, Брацигово, Батак и Перуцица – въоръжени с примитивни евзалийки, ножове и черешови топчета, под ръководството на народния водач, революционер и демократ Георги Бенковски, на 20 април 1876 г. започнаха неравен бой срещу вековния турски гнет“. На 14 април 1876 г. в местността Оборище близо до Панагюрище под ръководството на вожда Бенковски е свикано Първото велико народно събрание от представители на всички селища в Панагюрския революционен окръг. След клетвата на народните представители, те „отчитат, че е дошло време да въстане робът“.

Подготвителната работа е извършена, знамето е приготвено от народната учителка Райна Попгеоргиева и решението се взема: въстанието да започне на 1 май. Но датата не се дочаква. Планът е издаден.

На 20 април в щаба на Бенковски – къщата на Иван Тутев в Панагюрище, пристига кръвавото писмо на Каблеш-



Перуцица, 3 ноември 1953 г. Дядо Рангел Мочев, който е бил дете по време на Априлското въстание и е едно от малкото оцелели деца в Перуцица, разказва спомени на пионерчетата от VII клас. Снимка: Варвара Кирилова, БТА

ков от Копривица, с което се известява, че копривщеници се бият от 3 часа насам с турските заптиета. Бенковски свиква въстаниците и провъзгласява въстанието с думите: „Бунт, бунт – на оръжие, братя!“ С песента „Хей народ поробен, що си тъй заспал“ въстаниците поемат към конака и арестуват турските заптиета. Въстанието е обявено. То обхваща и околните села, в които войводата Бенковски обикаля с хвърковатата си чета.

„Цели 10 дни Панагюрище ще води свободен живот. Но превъзхождащите башибозушки пълчища влязоха в града на 30 април и го опожариха. Въстанието бе удавено в кръви, а въстаналите селища – превърнати в пепелища. Из тези пепелища се роди свободата на българския наред“, припомня новината от деня.

\*\*\*

„В сърцето на Средна гора, по двата бряга на буйната Тополница, потънал сред зелени борони гори и буйни планински пасбища, е разположен под тежестта на стогодишните керемидени покриви градът-музей Копривица“ – с тези думи започва публикация на БТА от 3 май.

Потъналото в тишина градаче, приспивано от песента на своето минало величие, неволно пренася посетителя десетки години назад, когато е било огласяно от песента на чекръците, чарковете и гайтанджийниците. Оттук са почнали дълъг път към равна Тракия, Анадола и Егея тежки кервани, натоварени с гайтани и шаяци.

Издигнатият величествен паметник-мавзолей в центъра на града напомня за героичното Априлско въстание, за славното минало на Копривица.

„В Копривица се родиха и узраснаха видните наши будители Найденов Геров, Яким

Груев, г-р Ст. Чомаков, писателят Любен Каравелов, строителят на следосвобожденска България Петко Каравелов, поетът Димчо Дебелянов и др. В Копривица се родиха и пламенният организатор и вожда на Априлското въстание Георги Бенковски, смелите революционери и патриоти Тодор Каблешков, секретарят на Първото велико народно събрание в Оборище Найденов Стоянов и много други“, припомня новината от деня.

Копрившеници обичат и тачат паметта и делото на своите велики съграждани. Те са вечният паметник на скромна Копривица. Всяка къща и улчица говорят за славното минало на града. С чувство на гордост копривщеници показват къде са се родили и живели Тодор Каблешков и Бенковски, къщите на които са превърнати в добре уредени музеи; родната къща на Л. Каравелов, на неговите герои Дядо Либен и Хаджи Генчо, гроба на Димчо Дебелянов със статуята на чакащата майка да се завърне нейният син от бойното поле. Недалеч от къщата-музей „Тодор Каблешков“, над прочутия Чалъков мост се вижда скромният паметник „Първата пушка“, издигнат в прослава на въстаниците.

Смели и съдбоносни са решенията на Първото велико народно събрание в Оборище за обявяване на въстанието: „Денят на това въстание ще се съобщи с писмо, написано с червено кръваво мастило. В случай на предателство, кога-

то властите тръгнат да ловят съзаклятниците, трябва да не се допуща, а да се провъзгласи веднага въстание, като се обади на всички комитети, които са длъжни да въстанат, щом получат известието. Селата, които не въстанат, ще се броят за предатели на отечеството и ще се преследват като неприятели.“ Такова е решението на събранието.

Сутринта на 20 април 1876 година, след като Каблешков и комитетът в Копривщица узнават за издаване решението, взети на Оборище, решават да обявят въстанието. При обсадата на конака Георги Тиханев изгърмява първата пушка, с което става обявяването на Априлското въстание. Бързи куриери заминават за Панагюрище, Старо и Ново село, Стрелча, Клисуре и др. Запечатват се кръчмите и се забранява пиенето на вино и ракия под страх от смъртно наказание. Започват песни и веселия в прослава на мечтаната с векове свобода.

Величаво и героично минало, изпълнено с героични подвизи.

## 1952

На 19 април е съобщено, че Държавната библиотека „Васил Коларов“ непрекъснато се обогатява с нови ценни архивни материали и документи, хвърлящи светлина върху близкото и далечното минало на нашия народ. Само през настоящата година в библиотеката са постъпили общо 2396 документа, между кои-

то записки по въстанията в Търновския окръг през 1876 г., архивът на г-р Стоян Данев, протоколната книга на групировка „Единство“ от 1878 г., документи от архива на Димитър Греков и много други.

В своите значителни по обем записки – 473 стр. в ръкопис, Христо Панов Семерджиев, непосредствен участник във въстанието в Търновския окръг през 1876 г., разказва спомените си. Ценното в тези записки е, че освен новите данни по подготовката и провеждането на въстанията Христо Семерджиев е очертал и техния специфичен характер.

## 1953

Във връзка със 75-годишнината от Освобождението на България от турско робство Държавното издателство „Наука и изкуство“ пуска от печат юбилеен художествен албум, посочва публикация от 15 юни. В него са поместени репродукции на художествените

*Копривщица, 15 януари 1953 г. Масов митинг на площада пред паметника на Априлското въстание, където са костите на Тодор Каблешков и неговите другари, загинали в борбата против турското иго.*  
Снимка: Виолета Попова, БТА



творби на много наши, руски, немски и други художници баталисти.

В първия раздел е отразена националноосвободителната борба на българския народ срещу турските поробители. Дадени са репродукция на картини и графични творби, изобразяващи зверствата на турците, залавянето и обесването на Васил Левски, Априлското въстание, слизането на Ботевата чета на Козлодуйския бряг и пр.

## 1954

„Потънала в зеленина и тържествена украса, историческа Перушица гнес чества 78-ата годишнина от славното Априлско въстание“, пише БТА на 10 май.

С тържествена заря е отдадена почит към паметта на загиналите за свободата на народа герои. Състои се и манифестация до лобното място на водача на въстанието в Перушица Петър Бонев, до старата



*Копривщица, февруари 1954 г. Изглед от построяния през 1813 г. мост, където е пукнала първата въстаническа пушка по време на Априлското въстание.*  
Снимка: Варвара Кирилова, БТА

историческа черква-крепост и братската могила.

## 1955

На 25 май хиляди трудещи се от Тетевенска и Луковитска околия и представителни групи от Копривщица, Панагюрище, Плевен и други се стичат на историческата местност Костина край село Рибарица, за да честват 79-ата годишнина от гибелта на организатора на Априлското въстание Георги Бенковски. За героичния подвиг на Бенковски доклад прочита Христо Тодоров. „Априлското въстание през 1876 г. е най-висш момент от развитието на национално-свободителното движение у нас, което вдига на бунт голяма част от народа против турската тирания“, заявява той.

## 1956

„На 3 май се навършиха 80 години от деня, в който камбаните не героична Клисуре възвестиха започването на Априлското въстание през 1876 г. Десетилетия са изминали оттогава, но споменът за онези героични априлски дни е жив в сърцата на стари и млади“, пише в новина на БТА.

В Клисуре се състои тържествена заря. Стотици трудещи се почитат паметта на своите съграждани, загинали за свободата на отечеството. До късно през нощта разноцветни ракети осветяват небосвода.

На 3 май Клисуре приема хиляди гости, дошли от околните села, Левскиград и Пловдив, за да засвидетелстват своята вяроност към делото на априлци. Преди обяд са възпроизведени боевете на Зли дол, влизането на Тосун бей в Клисуре и нейното опожаряване. Във възпроизвеждането на боевете с ентузиазъм участва и 75-годишният Стоян Нейчев Калъчов, син на смелия въстаник Нейчо Калъчов, който по онова време с един куршум сваля байрактаря на Тосун бей и всява суматоха сред неговите орди.

\*\*\*

На 3 май председателят на Министерския съвет Антон Югов произнася реч на митинга в Панагюрище по случай 80-ата годишнина на Априлското въстание. „Тук, в този свещен за нашия народ край, преди

80 години славните български патриоти се вдигнаха на смела въоръжена борба против петвековното робство и тирания, за свободата и националната независимост на своята родина. Героичните подвизи на народните въстаници в онези мрачни дни на феодален и национален гнет са записани със светли букви в историята на България. Те разтърсиха из основи Отоманските империя, развълнуваха съвестта на прогресивната европейска общественост, предизвикаха възторг и съчувствие към потиснатия и изстрадал български народ, който през вековете на тежко робство запази своята национална чест и достойнство. Тези героични подвизи завинаги ще останат паметни в съзнанието на народа“, казва той.

Според оратора Априлското въстание представлява най-висок момент от освободителната борба на нашия народ срещу чуждото иго. „Въстанието се предшестваше от смелите подвизи на хайдути и легендарни чети, от смелите действия на народните синове, вдигнали се на протест срещу чуждото робство и тирания, за които целите и съдържанието на борбите не бяха непълно ясни, които не виждаха достатъчно определено пътищата за осъществяване на мечтаната народна свобода, но се бореха на живот и смърт срещу поробителите“, допълва Югов. Той припомня, че за подготовката на Априлското въстание е извършена огромна самоот-

вержена работа от знайни и незнайни революционни дейци, от апостолите на националноосвободителната борба. В първите редици на тази борба ярко светят имената на Георги Раковски, Любен Каравелов, Васил Левски и Христо Ботев, които стават изразители на народното тегло и стремежи. „Вдигането на народа на въоръжена борба беше невъзможно без тяхната огромна организаторска и идеологическа дейност“, посочва Югов.

\*\*\*

„Навършиха се 80 години от деня, когато стотици батакчани застанаха под знамето на войводата Петър Горанов в излязоха на борба срещу вековните поробители. Няколко дни е продължила неравната битка между въстаниците и ордите на Ахмед ага – Барутанлията. Повече от 5000 батакчани – жени, мъже и деца, паднали под турския ятаган, а селото било напълно опожарено“, пише в новина на БТА от 17 май. В нея се посочва още, че днес улиците и къщите в Батак са празнично украсен. Вят се червени и национални знамена. Лозунги напомнят за героичните дела, а много селяни от Батак и от околните села, гости от София и Пловдив са изпълнили площада, където се състои тържествен митинг, на който присъстват и много официални лица от страната и чужбина – включително от Румъния и Китай.

След митинга хилядното множество се отправя към



Май 1956 г. Тържества по случай 80-годишнината от Априлското въстание. На трибуната с официалните лица – Антон Югов, Тодор Живков, Фердинанд Козовски, Николай Георгиев, Демитрий Янев, Рубен Аврамов, Ю.К. Приходов, Пенчо Костурков и генерал Борачев. Снимка: Пенчо Петров, БТА

историческата църква-музей, в която се пазят костите на априлци. Тук са положени много венци и цветя.

Днес в селото е открит исторически музей. В него се съхраняват едно черешово топче, зеленото знаме на въстаниците, гръвниците, на които са изклани много въстаници, жени и деца през 1876 г., пушки, пистолети и др.

### 1957

Навършват се 81 години от деня, в който четата на Христо Ботев слиза на Козлодуйския бряг и поема трудния, но славен път на борбата срещу вековните поробители. По този случай на 30 май пред белокаменния паметник на Христо Ботев в Козлодуй, издигнат от признателния български народ, се провежда многохиляден митинг.

За безсмъртния подвиг на Ботевата чета реч произна-

ся Фердинанд Козовски, който казва, че факелът на любовта към свободата и Родината, запален от априлци и ботевци в сърцето на нашия народ, „не изгасна никога“. „Той осветяваше и озаряваше пътя на следващите борчески поколения“, казва Козовски.

### 1958

На 2 май е публикувана новина от Пазарджик, озаглавена „Жив свидетел разказва за героите априлци“, която започва със следните изречения: „Стогодишният беловлас старец Мито Горчев от с. Сребрино (Калугерово), Пазарджишко, е жива история на този край. При все още бодрия столетник често идват много гости – любознателни деца с пламтящи пионерски връзки и средношколци, млади работници. Старецът пази в паметта си много спомени и пред неговите гости често оживя-

ват страници от историята, които разказват за героичната борба на нашия народ срещу отоманското иго.“

Най-живи са спомените на дядо Мито за величавия кръвав народен поход за свобода – Априлското въстание. „Тогата аз бях 18-годишен младеж – разказва с увлечение столетникът. – Беше в края на месец март, когато от селата Динката, Церово, Лесичово и друзи се събраха много хора в нашето село Калугерово. Те дойдоха в малката махала да правят събрание. Бай Васил Плачката ме повика да му помагам да сътвори за гостите. И тогава видях Георги Бенковски. Той говореше, че нашият народ повече не може да носи робските окови, че ние сме били свободни и ще се освободим от игото на пашите, ако се вдигнем всички на оръжие. Скоро ще дойде часът за разплата, казваше Бенковски. Войводата беше снажен, говореше племенно и смело и имаше орлов поглед. След Бенковски ставаха и говореха селяни. Те се оплакваша от беззаконията и казваха, че народът вече не може да търпи и че ще се вдигне на борба.“

След месец време бяхме на пазар в Пазарджик и заранта чухме, че Ангел Хайтата и Петко Хаджипенчев убили сина на сарайския бей и избягали към Панагюрище. А по обед дойде новината, че в Коприщица е пукнала пушка срещу поробителите и че народът от Средногорието се вдига на въстание срещу султана. Някой извика на пазара: „Бийте

агите – свърши се тяхната. Грабвайте пушките и тръгвайте на борба.“ Турците се разбягаха и се изпокриха. Като се върнахме в Калугерово, научих, че с пушки, със саби и ножове десетки мъже са тръгнали за Панагюрище, за да ги води войводата в борбата за свобода. Часът за вековната разплата, както казваше Бенковски, бе дошъл.“

### 1959

„Три дни храбрите защитници на Перущица са спирали напора на турския башибозук. Със своята кръв и безпримечен героизъм те записаха една от най-светлите страници в историята на нашия народ за национална независимост и свобода“, пише в новина от 10 май. В нея се посочва още, че за да отгадат почит към паметта на героите и делото на своите деди, на 9 май на площада на селото се събират потомците на перущенските въстаници. На тържествената заря е извършена проверка. Под звуците на „Вий жертва паднахме“ са извикани имената на легендарния Кочо Честименски, на водача на въстанието Петър Бонев и на редица друзи герои.

Още в ранните часове на утринта на 10 май празнично пременени кооператори, учащи се и гости от околните села и град Пловдив изпълват улиците на селото. По случай годишнината от въстанието се състои внушителна манифестация до лобното място на Петър Бонев, старата ис-

торическа църква-крепост и братската могила на загиналите априлци.

### 1960

На 16 април е съобщено, че един от най-големите и богати музеи в Коприщица – къщата-музей „Тодор Каблешков“, се преустройва и обогатява с нови експонати.

Всичко в музея се подрежда така, че борческия живот на Каблешков да се покаже на фона на събитията от Априлското въстание. В музея неотдавна постъпват пушката на Каблешков, неговите книги и лични вещи, оръжие на въстаници, факсимилета на документи, портрети на участници във въстанието и пр. С различни материали е осветлена и дейността на двата революционни комитета: първия – изграден от Васил Левски, и втория – от Бенковски и Каблешков.

\*\*\*

На 3 май преди 84 години клисурци развяват бунтовното знаме и шест дни Клисурата живее свободна, опиянена от възторг и радост. „Под напора на ордите на Тосун бей тя падна, тя бе изпепелена, тя гаде близо 700 скъпи жертви, но вечно жив остана подвигът на героичните клисурци. Тях днес тачи и слави нашият свободен народ“, се посочва в публикацията от деня.

Тържествата по случай 84-годишнината на Априлското въстание започват със

заря, а към обег пред читалището-паметник „20 април 1876 година“ се събират стотици граждани и гости. И в революционните песни, и в стиховете, и в словото на историка Андрей Цветков, които вълнуват всички, оживяват ония славни априлски дни, когато тук пламва пожарът на въстанието срещу турските поробители.

В деня на годишнината членът на ЦК на БКП и първи секретар на Пловдивския окръжен комитет на партията Демир Янев обявява за открита обновената експозиция на тукашния музей за Априлското въстание.

Изведнъж пропукват пушки. Хората се втурват натам. Пред тях се възпроизвежда пристигането от Копривщица на ръководителя на клисурските въстаници Никола Караджов с кървавото писмо. И колко вълнуващо е неговото слово, прочетено на заседанието на революционния военен съвет: „Не съществува нещо, което да обичаме повече от Отечеството. То ни зове да презрем всичко, така и живота ни и ние ще го дадем. В тия минути нищо не стои по-високо от идеала за освобождение на Отечеството. Напред, братя, за свобода или смърт!“

Скоро отсрещният хълм, от който Боримечката е възвестил на клисурци, че ще гръмне черешовото топче, почернява от народ. Градът опустява. Начело с десетина мъже, облечени във въстанически грехи, всички се отправят към Зли

дол, където са били укрепените позиции на клисурските въстаници.

\*\*\*

Населението от град Бяла и околните села дълбоко почита паметта на пламенните борци против отоманското иго Панайот Волов, Георги Икономов и Никола Попов, които след жестокото потушаване на Априлското въстание поради предателство трагично загиват в мътните води на река Янтра край Бяла. За увековечаване паметта на героите на това място признателните трудещи се издигат белокаменен паметник-obelisk с бюста на Панайот Волов и пометна плоча на загиналите с него борци за свободата на народа.

Паметникът е открит на 1 юни.

## 1961

„Подвигът на априлци в нашето музикално творчество“ е заглавието на новина от 16 април. В нея се посочва, че незнайни поети са писали стихове, непознати музиканти са нагласявали мелодии към тях, стотици народни певци са разнасяли по села и градове бунтовната песен. „И досега много от тези песни се пеят и напомнят за онези дни, когато онеправданата рая се вдигна и раздруса прогнилия трон на отоманската империя“, пише в публикацията от деня. В нея се посочват и някои от скъпите и любими за всяко

българско сърце песни „Хайдутин-бунтовник“, „Смърт или свобода“, „Пустите клисурци станали московци...“, „Топчето пукна“, „Кой уши байрака“, „Пътят е страшен, но славен“, „В Батак село голямо“, „Развей знаме“, „Райне войводке“, „Българи глава вдигнаха“, „Русия утре ще дойде“ и др. За издирването и проучването на това голямо народно песенно богатство дълго време работи научният сътрудник при Етнографския институт на Българската академия на науките Росица Ангелова. В своя труд, озаглавен „За народна свобода“ (Априлското въстание в българската народна поезия), авторката се спира на идеята за свобода и вярата в собствените сили на нашия народ, отразени в неговото песенно творчество. Песните, с които ще бъде илюстрирана монографията, са главно от центровете на въстанието – Панагюрище, Клисуря, Копривщица, Перушица, Батак, Брацигово, и от някои северни части на Стара планина. Монографията ще бъде издадена през май по случай 85-годишнината на Априлското въстание.

\*\*\*

За „Априлското въстание в нашето изобразително изкуство“ разказва новина от 27 април. „Буреносният гръм на Априлското въстание отекна призивно в сърцата на много майстори на изобразителното изкуство. Още през паметната 1876 година, може би в същия ден, кога-



Копривщица, 26 февруари 1961 г. Къщата, в която по време на Априлското въстание е заседавал революционният комитет. Снимка: Симеон Ненов, БТА

то пукнала първата пушка в Копривщица, един от непосредствените участници във въстанието – зографът Христо Коев, изписал с вдъхновена ръка този неповторим миг на народно ликуване. Образите на въстаниците са стилизирани, а цялата картина – издържана в духа на иконописната техника, но и сега – 85 години след въстанието, тя не губи своята висока стойност като първа илюстрация на това велико събитие в историята на нашия народ“, казва художникът изкуствовед Асен Василев, който от дълго време работи по въпроса за отражението на Априлското въстание в нашето изобразително изкуство. От неговите думи става известно, че от онова време са запазени 13 творби на Христо Коев и 9 на другия въстаник зограф Танчо Шабанов, които представляват своеобразна патриотична летопис на Априлската епопея – от клетва-

та в Оборище до потушаването на въстанието.

Сред другите художници, които са свързани с темата, той коментира и Христо Шокев, Антони Пиотровски, Петър Морозов, Лука Перфанов, Добри Добрев, Йордан Гешев, Никола Кожухаров, Илия Петров и Христо Нейков.

\*\*\*

Отзвукът от Априлското въстание в чужбина е тема на публикация от 28 април. Според нея безпримерният героизъм, проявен от нашия народ през паметните априлски дни на 1876 година и особено нечуваните издевателства и зверства на башибозуците при потушаване на въстанието, намират широк отзвук сред всички обществени кръгове в Европа.

Като камбанен звън, зовящ за възмездие и братска подкрепа, отекват в Русия първите покъртителни известия за „... почти поголовното изтребление на българското население в редица области на Южна България...“, публикувани във вестниците „Голос“, „Русский мир“, „Новое время“, „Московские ведомости“ и други. Решителна роля в защитата на изстрадалия български народ изиграват многобройните статии и други материали на видните руски писатели и учени Достоевски, Толстой, Менделеев, Полонски. Под влиянието на кървавите събития в нашата поробена Родина големият руски писател Тургенев написва изключи-

телното по своята острота и сила стихотворение памфлет „Крокет във Виндзор“, насочено срещу английската кралица Виктория, която, подобно на своя първи министър Дизраели, е поддържала туркофилска политика.

С редица стихотворения възпяват освободителната борба на братята българи и заклеияват турските палачи чешката поетеса Елишка Краснохорска и словенският поет Антон Ашкерц.

Зверското потушаване на Априлското въстание не остава в тайна и за широките народни маси в консервативна Англия. Искрените съобщения на Макгахан за страшната истинна, поместени във вестник „Дейли нюз“, и неговото покъртително писмо от 2 август 1876 г. за баташкото клане предизвикват спонтанен протест срещу туркофилската политика на правителството. В резултат на това гори и консервативният вестник „Таймс“ се вижда принуден да изкаже „симпатически съждения за българите и българския въпрос“. Макар и продукувани от задушливи интереси, засягащи отношенията между консервативната и либералната партия в Англия, положително влияние сред обществеността изиграват и брошурите на Гладстон „Българските ужаси и Източният въпрос“ и „Уроци по клане“.

С истинско съчувствие и симпатии към българския народ посреща френската общественост дописките на кореспондента на вестник

„Фигаро“ Жан де Вестин. Той успява да проникне в България преди официалната анкетна комисия и да опише с високо публицистично майсторство грозната картина от опустошенията и безчинствата, извършени от турците във въстаналите райони. Неговите кореспонденции, в които централно място заема жестоката разправа на турците със защитниците на Перушица, излизат и в отделна брошура под заглавие „Пътуване в страната на башибозуците“. В защита на българския народ по това време застава и един от колосите на френската литература – Виктор Юго, който разобличава с гневни слово турските злодейства в България и се обръща с апел към равнодушните правителство на Запад да подпомогнат българския народ.

Всички материали, излезли в чужбина по повод на това събитие, сега се проучват и събират от сътрудници на българския исторически архив при Народната библиотека „Васил Коларов“, които подготвят издаването на една пълна библиографска справка за Априлското въстание.

## 1962

Като героична легенда звучи днес подвигът на Васил Петлешков и на въстаналите 1333-ма жители на Брацигово и околните села, които цяла седмица защитавали геройски своя град от пристъпите на редовната турска войска и башибозушките орди. Спо-

мените за тези събития оживяват отново на организираниите тържества в Брацигово на 11 и 12 май по случай 86-годишнината на Априлската епопея. Представителни групи на политическите и масовите организации се поклонят пред лобното място на Васил Петлешков край града и пред паметника-костница.

## 1963

На 3 март продължават тържествата в Панагюрище по случай 87-годишнината на незабравимата Априлска епопея. На площад „Бенковски“ се събират хиляди граждани и гости от цялата страна. Наг града се понася камбанен звън и отекват пушечни изстрели – на площада слизат „въстаници“ на коне, които носят знамето със скъпите думи „Свобода или смърт“. Възпроизведен е моментът, в който легендарният вожд Бенковски обявява началото на бунта в Панагюрище.

*Козлодуй, 30 май 1966 г. Поход до връх Вола (Околчица) при честването на Ботевите дни.  
Снимка: Димитър Янев, БТА*



Оттук хилядното множество се отправя към историческата местност Оборище. Старите буки и малкият паметник напомнят за незабравимите априлски дни. Тук е ечал гласът на Бенковски и е призовал на въстание. Всичко това припомня в своето вдъхновено слово Димитър Наплатанов – пълномощник на народния съвет в Оборище.

## 1964

В навечерието на 88-годишнината от Априлската епопея историческият град Панагюрище получава нова голяма културна придобивка. Предстоици панагюрци и гости от Пазарджик, Пловдив, София и околните села на 2 май тържествено е открита нова модерна музейна сграда.

Основният и най-голям отдел на експозицията е Априлската епопея и дейността на Панагюрище като център на Четвърти революционен окръг. Много ценни експона-

ти от тоя отдел – знамето на Банската чета, сребърният кръст на Хвърковатата конница на Бенковски, черешови топчета, оръжия и лични принадлежности на въстаници, разказват за героизма на априлци.

## 1965

Тържествена вечер, посветена на 130-годишнината от Велчовата завера, организира Съюзът на научните работници на 12 април в клуба на културните дейци. За тази голяма героична проява за освобождаването на България от отоманско иго говори историкът Андрей Цветков. Той разказва за организирания през 1835 година заговор от котленеца Георги Мамарчев и видния търновски търговец Велчо Атанасов Джамджията, станал известен под името Велчова завера. Поради предателство заговорниците били заловени и избесени без съд. Спасил се е само капитан Георги Мамарчев като руски поданик, който умрял в заточение.

„Велчовата завера бе една от първите искри, които запазиха пламъка на Априлското въстание“, се посочва в новината от деня.

## 1966

Музеят на Райна Княгиня, който се помещава в родната ѝ къща, се обогати с още един извънредно ценен експонат, съобщава новина на 17 април. Постъпил е елегантен револвер, с който прочутата блъ-

гарка е участвала през героичните априлски дни в борбата срещу поробителите. Революертът е от система „Барабан“, който побира шест куршума. Дръзката на оръдието е обкована със сребро.

\*\*\*

„През днешния слънчев ден стара живописна Копривщица бе неповторима. Отрупана в бял пролетен цвят, опасана със зелени поляни и гори, блеснала в знамена, тя чества делото на априлци“, пише БТА на 2 май.

За да честват светлата годишнина, на площад „20 април“ се събират стотици трудеци се от Копривщица и много гости.

„Днес по всички краища на страната – казва в словото си членът на политбюро на ЦК на БКП, председател на Националния съвет на Отечествения фронт и председател на Общонародния комитет за честване 90-годишнината на Априлското въстание Енчо Стайков, – нашият народ чества по най-тържествен начин 90-годишнината на Априлското въстание, най-високата точка на продължителната 500-годишна кървава борба против отоманското иго. Копривщеници трябва да се гордеят, че в техния град гръмва първата пушка, че оттук започна самото въстание.“

\*\*\*

Новина от Панагюрище, публикувана на 3 май, започва с думите: „С две неocenими

сърквища е богато будното средногорско градче – със златното си имане, скъпано в музеи, и преди всичко с историческата си съдба – да бъде столица на величавата Априлска епопея.“ На този славен подвиг в името на свободата, съхранен в сърцето на цял народ, е посветен тържествен възпоменателен митинг в града. Хиляди хора са дошли от всички краища на страната. Сред тях е първият секретар на ЦК на БКП и председател на Министерския съвет Тодор Живков. „Априлското въстание – казва той в своята реч, – беше не стихийно, а организирано въстание, резултат от дългогодишната работа на революционната партия, създадена от българските революционери-демократи. Идеолозите и организаторите на борбите на нашия народ против отоманските поробители – Георги Сава Раковски, Любен Каравелов, Васил Левски и Христо Ботев – стигнаха до гениалния извод, че народът може да победи със свои сили само ако бъде изградена революционна партия и се подготви масово въоръжено въстание.“

\*\*\*

„Нова проява на синовна обич и признателност към безсмъртното дело на априлци бе откритата днес в столицата изложба „90 години от Априлското въстание“. Изложбата, уредена от Комитета за културата и изкуството и Министерството на народната отбрана в изложбените

30 май 1966 г. Честването на Ботевите дни в Козлодуй започва с театрална възстановка на историческото пътуване на Христо Ботев и четата му с кораба „Радеици“ и слизането им на българския бряг. Снимки: Димитър Янев, БТА



зали на бул. „Гурко“ 1, е истинска съкровищница за патриотично възпитание на трудещите се“, съобщава новина от 5 май.

На тази първа по рода си изложба у нас са представени много исторически документи и скъпи реликви от буреносното Априлско въстание, съхранявани в Народната библиотека „Кирил и Методий“, Централния музей на народната армия и всички музеи в района на въстанието.

\*\*\*

На 13 юни през възстановената в Благоевград родна къща на видния революционер, организатор на Априлското въстание в Търновски окръг, Георги Измирлиев има общоградско тържество. Председателят на Градския народен съвет Кирил Широкански произнася слово за героичния живот на смелия българин. Той подчертава, че благоевградчани пазят свято спомена за своя бележит съгражданин, увиснал през май 1876 г. на бесилото в Горна Оряховица с думите: „Колко сладко е да умреш за свободата на отечеството!“ Спомени за семейството на героя разказва неговата племенница Донка Измирлиева.

1967

„Празничен бе днешният ден за жителите на града-герой, твърдина на българщината“, пише БТА на 12 май от Брацигово. По случай 91-годишнината на Априлска епопея на площада

пред народния парк „В. Петлешков“ се провежда вълнуващо тържество. На големия възпоменателен митинг секретарят на Градския комитет на партията Васил Попов говори за паметните априлски дни на 1876 година, когато в огъня на борбата за свобода жив изгоря на кладата смелият герой и ръководител на въстанието Васил Петлешков заедно със стотиците въстаници, паднали в сраженията с многобройните отомански орди.

\*\*\*

„В навечерието на честването на 91-годишнината на Априлската епопея в градския музей постъпват нови интересни документи и вещи на участници във въстанието през 1876 г.“, съобщава новина от Батак от 16 май. Внукът на Ангел Керелов – един от ръководителите на въстанието в Батак, е предал на музея личната тетрадка на своя дядо. Внукът на Георги Божинов – Тодор, предава ятагана, с който дядо му е участвал в Априлското въстание. Особен интерес представлява печатът на Баташкото поборническо опълченско дружество, намерен в старата Кавлакова къща. Издирени са много интересни публикации в английски вестници и списания, в които са описани зверствата на отоманските поробители при потушаване на въстанието.

\*\*\*

Много са паметните места, където преди 91 години смелите априлци проливаха кръвта си за свободата на отечеството ни. Сред тях вечно ще сияе и историческият Дряновски манастир. Тук през пролетта на 1876 г. шепата въстаници от четата на поп Харитон и Бачо Киро водят 9-дневен бой с осемхилядната султанска армия и показват на света как българинът умее да се бори за своята свобода.

В прослава на техния подвиг на 20 май в манастира се провежда тържествува заря-проверка.

1968

„Една похвална пионерска инициатива е осъществена. Родната къща на патриота, революционера и писателя Захарий Стоянов става още една светиня за родолюбивото на българина“, с тези думи първият секретар на Окръжния комитет на партията Георги Йорданов открива на 6 май музейната сбирка, подредена в реставрираната родна къща на апостола от априлското въстание Захарий Стоянов в село Медвен, Сливенски окръг.

Двегодишни са издирвателските усилия и огромният труд на пионерите от четири училища и три села от Толбухински, Русенски и Търговищки окръг, носещи името на автора на „Записки по българските въстания“. На откриването е и гъщерята на Захарий Стоянов – Захаринка Стоянова. Развълнувана, тя приветства пионерите. „Радвам се, че в България расте поколение,

което свято тачи революционерите от Възраждането“, казва тя.

## 1969

В местността Маньово бърго над Панагюрище, там, където са били позициите на черешовата артилерия по време на Априлското въстание през 1876 година, започва изграждането на големия лесопарк „Априлци“, съобщава новина от 30 април. Вече са засадени над 10 000 броя фиданки.

„На това историческо място в близките години ще бъде издигнат и голям паметник в прослава на Априлската епопея, който ще напомня на поколенията за безпримерния подвиг на героите“, допълва още новината от деня.

## 1970

В богатия архивен фонд на Пловдивската народна библиотека „Иван Вазов“ се пазят интересни документи за априлското въстание. Тук са съхранени архивни материали за залавянето на Тодор Каблешков и Найден Попстоянов при троянските колиби, снимки на участниците в събранието на Оборище, на опожарени от башибозука селища и други, посочва публикация от 25 април.

Много от материалите свидетелстват за горещия отклик в сърцата на прогресивните хора от целия свят към българския народ по повод жестокостите при потушаването на въстанието. Тук може да се видят фотогра-

фии и книги от библиотеката на лейди Странгфорд с лични бележки по тях. Противно на становището на английското правителство, тя страстно се заела с разобличаването на зверствата и с конкретна помощ за бедстващото българско население.

Неотдавна библиотеката получава от Лондон фотокопии от много рядка литография. На нея може да се види болницата в Карлово, обзаведена със средства и личното участие на лейди Странгфорд за лекуване на пострадалите невинни хора по време на Априлското въстание.

## 1971

Новина от Пловдив разказва за една от многобройните светли личности на Априлското въстание – Васил Соколски, лекаря от Хвърковатата чета на Георги Бенковски. Роден през 1844 г. в

Жеравна, той изминава пътя до безсмъртното бесило с думите „Аз съм единственият виновник за станалото в Перушица“.

Васил Соколски получил познания в областта на медицината в Букурещ, където бил изпратен от г-р Гръменов да учи две години. По-късно в Пазарджик се сблизил с хората от местния таен комитет, а през 1875 г. отишъл в Перушица. Бил избран във Втория революционен комитет и изпратен на Оборище заедно със Спас Гинев. Взел е дейно участие при учредяване устава на въстанието, под който е сложил и подписа си. По настояване на Бенковски В. Соколски останал лекар в неговата чета, поради което не се завърнал в Перушица. Но след разрома на въстанието поел цялата вина върху себе си и с цената на собствения си живот спасил заловените перущенски въстаници от смъртно наказание.

На 23 май през 1971 г. през



Сопот, 3 ноември 1975 г. Във връзка с предстоящото честване на 100-годишнината от Априлското въстание започва работа по създаването на новия игрален филм „Записки по българските въстания“ по едноименната книга на видния български възрожденец Захари Стоянов. Режисьори са Борислав Шаралиев и Веселин Браневи, сценаристи – Веселин Браневи, Георги Браневи и Борислав Шаралиев. Снимка: Пламен Петров, БТА



Панагюрище, 2 май 1976 г. Дъщерята на Захари Стоянов – Захаринка Стоянова, по време на тържествата по повод 100-годишнината от Априлското въстание. Снимка: Емил Байданов, БТА

Пловдивската църква „Св. Георги“, където 32-годишният Васил Соколски бил обесен, е устроено въздушно тържество.

## 1972

Априлската епопея от 1876 г. ще остане в сърцето на всеки българин. Едно славно име, споено с нея – Оборище, историческата местност, където през 1876 г. се събират 65 народни делегати, представители на комитетите в Четвърти панагюрски революционен окръг, за да изразят народната воля за свобода. И ето вече изминаха 96 години, изпълнени с много героични борби, поражения и победи, а славата на величавата Априлска епопея сияе все по-ярко, все по-силно, пише в новина от 3 май.

Вече втори ден в Панагюрище продължават големите възпоменателни тържества,

посветени на тази славна годишнина.

Вълнуващо слово за безпримерния подвиг на априлци произнася Пеко Таков, кандидат-член на Политбюро на ЦК на БКП и заместник-председател на Държавния съвет. „Днешният ден преди 96 години е връх на народното възраждане из черните бездни на петвековното робство. Незабравими ще останат в историята героичните дела, безпримерната храброст и патриотичният възторг на априлци“, заявява той.

## 1973

100 години от гибелта на Левски са отбелязани във февруарския брой 7 на списание „Паралели“ – издание на БТА.

„Левски е не паметник, а символ. Нетолева историческа личност, колкото вездесъщ дух, превъплъщаващ се вече повече от столетие в многоликото битие на българина. Без да бъде полководец, той създаде армия, на която би завидял всеки велик стратег – една организирана армия, в която войник бе всеки българин, милеещ за свободата на „милото Отечество“. Нещо незапомнено дотогава, почти чудо, но факт – да съмееш да сбереш в едно тежненята на цяла нация, да ги фокусираш в един централизиран орган със свой „устав-наредба“ и от този наглед делничен подвиг да създадеш една красива легенда. Легендата за величието на една дълговековна борба, родена за нов живот в рево-

люционните огнища на Бели извор и Тетевен, Етрополе и Стара Загора, Пазарджик и Сливен, Враца и София, Карлово и Русе, Габрово и Орхание, Велико Търново и Ловеч – навсякъде, където логиката и принципите на революцията бавно, но сигурно налагаха своето ново „вето“ в ожесточена война с егоизма, користта и измяната“, пише в статията за него Георги Попов. Той допълва, че „примерът на Левски ще създаде величието на онзи кървав и светъл април, отприщил бента на народната мъка. Огромната сянка на Апостола ще се прививжда в изпълнения с трясъка на гюлетата и с нетърпимия мирис на барут полумрак на Дряновския манастир, защитаван от четниците на Бачо Киро и Поп Харитон. Светлите му очи ще пронизват погледа на изтощения до смърт Цанко Дюсетабанов, преди да увисне на бесилото, ще му вдъхнат кураж. Усмивката му ще насърчава гърчещия се в пламъците на кладата Васил Петлешков, ще се появи върху устните на Каблешков в мига преди фаталния изстрел, ще озари лицето на смъртно ранения Ботев, ще изпълни съществуването на Бенковски, преди да падне убит, предаден от овчаря дядо Вълчо..“

\* \* \*

В знак на дълбока признателност към подвига на героите от Априлското въстание през 1876 г. преди десетина години в Пазарджик бе поста-

вено началото на Априлските културни дни. Всяка година те се превръщат в истински празници на художествената самодейност в окръга, пише в новина от 16 април.

Тазгодишните Априлски културни дни са открити тържествено с концерт в салона на Драматичния театър „Константин Величков“.

\*\*\*

На 7 юни се навършват 97 години от гибелта на видния български революционер, един от водачите на славната Априлска епопея - Панайот Волов.

По този повод в Шумен – родния град на апостола, много работници, служители и учаци се полагат цветя на признателност пред неговия бюст-памятник в центъра на града.

## 1974

Завърши традиционният туристически поход „Постъпките на априлци“, посветен на 98-ата годишнина от славната Априлска епопея. В него взеха участие над 450 походници от цялата страна. По време на похода те посещават исторически места и паметници, свързани със събитията през паметната 1876 г. На 3 май походниците полагат цветя пред паметника, издигнат в прослава на Първото велико българско народно събрание.

## 1975

Нашият народ се подготвя

да отбележи тържествено два славни юбилея – стогодишнината от Априлското въстание и стогодишнината от Освобождението на България. Във връзка с това е създаден Национален юбилеен комитет под патронажа на първия секретар на ЦК на БКП и председател на Държавния съвет Тодор Живков.

На 7 април се провежда първото заседание на комитета.

\*\*\*

На 99-годишнината от Априлското въстание е посветена състоялата се на 17 април тържествена вечер в Централния дом на Народната армия.

Доклад за Априлското въстание и неговата роля за освобождаването на България изнася старши научният сътрудник кандидат на историческите науки Мария Еремийска.

Вечерта завършва с художествена програма.

## 1976

Тържествената премиера на българския игрален филм „Апостолите“ е на 8 април в столичния кинотеатър „Димитър Благоев“. Тази нова творба е вариант на едноименната дванадесетсерийна телевизионна поредица, която ще излезе на малкия екран в дните на честването на 100-годишнината от Априлската епопея.

Създаден по мотиви на „Записки по българските въстания“ на Захарий Стоянов, фил-

мът пресъздава героизма на българския народ по време на връхната точка на нашето революционно движение, неговата жажда за свобода. Сценарият е дело на Веселин и Георги Браневи и заслужилите артисти Борислав Шаралиев, който е режисьор-постановчик.

\*\*\*

На 15 април в зала „България“ за първи път прозвучава ораторията „Летопис на свободата“ от Александър Танев. Творбата е посветена на 100-годишнината от Априлското въстание. Обръщайки се към героичното минало, композиторията пресъздава едно забележително събитие в историята на нашия народ. Произведението се състои от 11 части, които илюстрират отделни моменти от Априлската епопея. В тях звучат революционният патос и устремът на българина към свобода и независимост.

\*\*\*

На 100-годишнината от Априлското въстание Софийската народна опера е посветила новата си постановка – балета „Хайдушка песен“ от Александър Райчев, чиято премиера е на 25 април. Ярката високпатриотична творба се осъществява за втори път на сцената на столичния оперен театър. Отново оживяват онези героични дни от историята на българския народ, неговият патос и устрем в святата борба за свобода.

Спектакълът е дело на диригентта заслужилите артисти Михаил Ангелов, на хореографа Богдан Ковачев и художничката Мариана Попова.

\*\*\*

Новина от 28 април посочва, че Жул Верн – авторът на „От Земята до Луната“, „Тайнственият остров“, „Легеният сфинкс“ и на редица други научнофантастични романи, е написал и исторически роман за борците от Априлското въстание.

„Дунавският лоцман“ – така се казва романът, издаден за първи път през 1908 г. в Париж след смъртта на писателя. В него Верн описва живота на българина Сегри Ладко от Русчук (Русе), по професия лоцман, взел участие в Априлското въстание и принуден да емигрира в Унгария след неговия разгром. Там той живее под името Илия Брош и се готви за участие в Руско-турската война 1877-1878 г. След

*Панагюрище, 2 май 1976 г. Тържествено откриване на Националния паметник на героите-априлци. Снимка: Емил Байданов, БТА*



големи приключения той приема пътуване с лодка от извора на Дунав до вливането му в Черно море. В центъра на романа е пътуването, изпълнено с много напрежение и драматизъм.

Романът е преведен и издаден на български език през 1943 г. под заглавие „Дунавският лодкар“.

\*\*\*

На 29 април е съобщено, че Държавният съвет е издал указ за награждаване с юбилеен медал „100 години от Априлското въстание 1876-1976 г.“ на градове и села, взели активно участие в Априлското въстание. От Пазарджишки окръг се награждават градовете Батак, Брацигово, Панагюрище, Белово, Стрелча и селата Жребичко, Козарско, Лесичово, Радилово, Церово.

От Пловдивски окръг се награждават градовете Перущица, Клисурса и селата Старосел, Веригово, Царацово,

Красново, Беловица (Геренето), Дедево, Храбрино, Бойково.

От Софийски окръг се награждават град Копревщица и селата Мухово, Петрич, Каменица.

От Габровски окръг се награждават квартал Априлово в Габрово (старото име е Нова махала), селата Кръвеник, Батошево, Дряновският манастир, град Трявна.

От Ловешки окръг се награждават селата Вигима, Острец, Ново село и Зла река.

От Великотърновски окръг се награждават град Бяла черква и селата Михалци, Мусина, Вишовград, Дичин.

От Старозагорски окръг се награждават Стара Загора и селата Обручище, Сърнево, Бъдеще, Гита.

\*\*\*

Новина от 30 април разказва, че единадесет дни преди да потегли със своята въстаническа чета от Румъния за България, Христо Ботев издава първия брой на новия си революционен вестник „Нова България“. Единственият запазен брой от вестника в нашата страна се съхранява в Русенския музей „Баба Тонка“.

В него пламенният революционер и поет горещо приветства Априлското въстание в България. „Захваща се вече драмата на Балканския полуостров! – пише Ботев. – Българският бунт е влязъл вече в своите права и борбата се е захванала със сичката своя отчаяност. Касапницата ще да бъде страшна и отвратителна, жертвите ще да

бъдат безбройни и от двете страни. Но треперете, тирани! Полудейте, дипломати! Късайте си косата, велики царе юдейски на капиталът!

Тука – продължава Ботев, – е гласният и мъжественият седеммилионен български народ. Който в продължение на цели пет столетия е носил на плещите си най-безчеловечното робство в Европа и който днес въстава и иска от светът едно от тия две неща: свобода или смърт! Тука е неумолимата логика на историята, на която сентенцията е унищожението на старото, на гнилото и на съвременното и живот на новото, на здравето и на човеческото“.

\*\*\*

„Градът, в който пукна първата пушка на свободата, днес тържествено чества вековния юбилей на Априлската епопея. Копривщеници пазят светлия спомен за своите герои, които първи запалиха огъня на родолюбието и саможертвата“, пишат кореспондентите на БТА на 30 април от Копривщица.

Празнично украсена, тя посреща гости от цялата страна, дошли да се преклонят пред подвига на героите. Първият секретар на Софийския окръжен комитет на БКП Николай Дюлгеров открива тържеството, посветено на 100-годишнината от Априлското въстание. „Днес сме се събрали тук, на това свято и историческо място да отдадем почит към героите от Април-

ската епопея, да сведем глави пред чутовния им подвиг. Ние, потомците, носим в сърцата си идеалите на априлци, сторили от тях знаме, което се вее високо“, казва той.

\*\*\*

„Под знаме, зелено като хайдушкия Балкан, преди 100 години панагюрци се вдигнаха на бой срещу петвековния поробител. Вдигнаха се на борба горда за правда и за свобода. Пукотът на първата пушка в Копривщица и гърмежът на петте панагюрски черешови топчета пробудиха градове и села. Пламна Априлското въстание през 1876 г. – величав апогей на българската националноосвободителна революция, венец на родолюбие и жертвоготовност“, пишат на 1 май кореспондентите на БТА от Панагюрище.

Хиляди хора от цялата стра-

Оборище, 7 май 1976 г. Тодор Живков и официалните лица полагат венци пред паметника в местността. Снимка: Живко Ангелов, БТА



на идват в столицата на Четвърти революционен окръг.

Алени светлини, трептящи като пожари, осветяват сцената, издигната на централния площад „20 април“. Тържественият спектакъл „Свобода или смърт“, пресъздаващ славното Априлско въстание, започва.

На 2 май в Панагюрище се провежда митинг-събор по случай 100-годишнината от Априлското въстание. Другарят Тодор Живков открива паметник на априлци и запалва вечния огън.

\*\*\*

На първото черешово топче е посветена новина от 7 май, според която за него народът съчинява песни и то остава завинаги сред най-свещените реликви от великата епопея през април 1876-а...

Първият български черешов

топ е направен в столицата на Четвърти революционен окръг – Панагюрище. И днес от уста на уста се разказва как грядо Генчо Кривчов отсича най-хубавата си череша и как Стоил Финджеков и железарят Никола Бимбашов измайсторяват топчето. Дулото му е било дълго 1 м и 15 см и отвън то е било обвързано с накатранено въже. В него са поставили барут и топуз от кантар. При първия изстрел в местността Мурджов лещак топузът е изхвърлен на единдва метра. Тогава майстор Никола Бимбашов решава да обвие дулото отвътре с тенекия, а отвън да го пристегне с железни обръчи. При втория изстрел топузът полетява на близо 400 метра...

В Панагюрище са били направени пет черешови топчета. С тях са стреляли Стоил Финджеков и Атанас Узунов, Генчо Суровилиев и Никола Геров, Раг Тухчийски и Стоян Пъков. С топчетата са били защитавани историческото Маньово бърдо, на което сега се издига националният паметник на априлци, местността Канлътабия и Хаджисимеоновата къща, в която са се укривали след отстъплението част от въстаниците. За първи път с „черешова артилерия“ е било стреляно срещу османския поробител в село Петрич. Майстор на топчето тук е бил Лазар Ташов.

\*\*\*

„Апостолът на надежда“ е озаглавена статията от

брой 17 на списание „Паралели“, посветена на родения през 1854 г. във Велико Търново Стефан Стамболов. През 1873 г. се включва в революционната организация. На общо събрание в Търново през есента на 1874 г. той е избран за заместник на Левски. С помощта на отец Матей Преображенски през есента на 1874 и началото на 1875 г. Стамболов посещава някои селища в Търновския край – Габрово, Лясковец, Елена, Мусина, Михалци, Бяла черква, Сухиндол, отива и до Пловдив и Чирпан. На 20 и 21 август 1874 г. той е делегат на Общото събрание на БРЦК в Букурещ и представлява революционния комитет в Търново. На третото поред след смъртта на Левски „Главно“ събрание, което се провежда на 26 декември 1874 г. в Букурещ, със закъснение пристига Ст. Стамболов. Пред част от делегатите той прави доклад, въз основа на който Хр. Ботев пише: „Когато дойде Стамболов, дава добра надежда.“

По инициатива на Хр. Ботев и Ст. Стамболов на 12 август 1875 г. в Букурещ е свикано „извънредно“ събрание. То взема решение за въстание и разделя страната на три окръга. Разпределени са и апостоли, които трябва да подготвят народа за въстание.

На 11 ноември той е в Гюргево и участва в заседанията на новия ГюргеВСки революционен комитет, който взема решение за въоръжено въстание. Страната е разделена на четири революционни окръга. За главен апостол на Първи –

т. е. „Главен“ Търновски революционен окръг, е определен младият 22-годишен енергичен революционер Стефан Стамболов.

\*\*\*

В брой 18 на „Паралели“ излиза статия със заглавие „Българка на всички времена“, посветена на Райна Княгиня. „И други българки са шили въстанически знамена. Но само тя е понесла пряпорца редом с мъжете. Българската жена от онова време е трябвало да бъде предварително готова за такова нещо – да води хората след себе си. И тя ги повела – и като учителка, и като общественичка, и като просветена българка.

Качествата на българка ще открием дори и в гържането ѝ на разпитите след погрома. Тя „никого не познава“, „нищо не знае“. Не отрича само очевидното и известното. Това, което засяга само нея – ушла е и е носила знамето“, пише авторката Лилия Величкова.

\*\*\*

В брой 35 на списание „Паралели“ са отбелязани 100 години от Прокламацията на Виктор Юго в защита на българския народ.

„Необходимо е да се обърне внимание на европейските правителства върху един факт, толкова дребен, че правителствата изглежда, никак не го забелязват. Ето този факт: избива се един народ. Къде? В Европа. Този факт има

ли свидетели? Само един свидетел: целият свят... Кога ще свърши мъченичеството на този малък героичен народ?”

В тези и следващите про-чувствени редове на знаменитата прокламация на Виктор Юго в защита на българския народ великият французин е вложил цялата сила на своя писателски и ораторски талант, за да разбунтува световната съвест.

Юго, който през 1876 г. е бил сенатор, е отправил прокламацията си както към френските парламентаристи и френската общественост,

така и към правителствата и народите на Европа и на света. Той е водил дневник, в който е отбелязвал всяко значително събитие в своя живот и дейност като писател, политик, сенатор, оратор. Едно от тези най-важни събития, записано в дневника под датата 28 август 1876 г., е написването в същия ден на прокламацията за протест срещу зверствата на поробителя, както и срещу мълчанието на цивилизована Европа и нейната дипломация. „Утре – пише Юго за прокламацията си, – тя ще бъде публикувана.

Кореспондентите на „Дейли телеграф“ и „Таймс“ ми я поискана, за да я предадат по телеграфа в Англия.“

Във Франция прокламацията е публикувана на 30 август 1876 г. в основания от Юго ляв републикански вестник „Льо Рапел“.

Още тогава българите са изразили дълбока признателност към Юго. На 4 септември 1876 г. „Льо Рапел“ публикува писмо на български студенти във Франция (Монпелие), с което те изразяват прочувствена благодарност на писателя от името на „нешастна България“. А на 21 ноември 1876 г. Юго написва в дневника си: „Вестниците публикуват един адрес на български първенци, които ме провъзгласяват за почетен гражданин на своята страна.“

Оригиналът на този адрес се съхранява в музея „Виктор Юго“ в Париж на площад Возж.

## 1977

Новина от 10 април припомня, че в десетки романи, повести, разкази и стихове оживяват образите на безсмъртни герои от Априлската епопея от 1876 г.

Най-четената книга за въстанието – романът на Иван Вазов „Под игото“, се е появил за първи път на страниците на „Сборник за народни умотворения“ през 1889-1890 г. До днес романът има 75 издания в над един милион екземпляра. Книгата е преведена на 36 езика.

Вазовият поетичен гений създава и знаменитата „Епопея на забравените“, в която Бенковски, Каблешков, Волов, Петлешков са обезсмъртени навеки. Епопеята има 18 издания. Вазов е автор и на много стихотворения за въстанието, издадени в стихосбирката „Песни за народната свобода“ през 1951 г.

Най-хубавата мемоарна художествена проза в българската литература – „Записки по българските въстания“ от Захари Стоянов, се появява за първи път в три отделни книги през 1884-1892 г. в Пловдив. Оттогава запуските са претърпели 40 издания.

Книгата „В тъмницата“ на другия бележит летописец на въстанието Константин Величков е издадена за първи път през 1889 г. в списание „Летописи“ и има 13 отделни издания.

За голямото художествено майсторство в поемата „Кървава песен“ Пенчо Славейков е предложен за лауреат на Нобелова награда за литература.

Темата за априлското въстание намира широк отклик и в следващите поколения български писатели.

\* \* \*

Българите помнят с признателност името на Леандър Леге – френския вицеконсул в София, който след потушаването на Априлското въстание заедно с други чуждестранни дипломати се застъпва пред турската власт за българското население. Името на при-

ятеля на България сега носи една от столичните улици.

След завършване на образованието си той заема дипломатически постове в Александрия, Тунис, Джеда. От 1874 до Освобождението е вицеконсул в София, а след това до 1892 г. – в Бургас. За този дълъг период в България Леге е опознал добре бита на българите, техният живот. В докладите си до Министерството на външните работи в Париж и до френския посланик пред Високата порта в Цариград той дава сведения за управлението, икономиката, етническият състав на населението и най-вече за националното съзнание на народа. Дипломатическата му кореспонденция се отличава със стремеж към точно описание, колорит и хубави чувства към българския народ.

На 4 май 1977 г. извънредният и пълномощен посланик на Франция у нас Кристиан Маличенко връчва на председателя на Българската академия на науките академик Анжел Балеvски копия и микрофилми от докладите на вицеконсула, пазени в архива на Министерството на външните работи на Франция. Ценните материали, които разказват за героични страници от българската история, ще бъдат съхранявани в Музея за история на София.

## 1978

На 5 май е съобщено, че Окръжният исторически музей в Ямбол е попълнил колекцията си от експонати за участни-

ци в Руско-турската освободителна война с документи и вещи на опълченеца Иван Стоянов Милков. Свидетелство за самоличност удостоверява, че е роден през 1858 г. Освен снимки музея притежава опълченската му сабя и руския му самовар. Най-интересната находка е дневникът на опълченеца, воден по време на освободителната война.

Иван Стоянов Милков участва в подготовката на Априлското въстание в Ямбол и след погрома му заедно с Георги Дражев е откаран в Огринския затвор.

След Освобождението на България той завършва военно училище в Русия.

## 1979

На „Пещерите край Враца“ е посветена новината от 20 април. В нея се припомня, че по време на подготовката на Априлското въстание Врачанският таен революционен комитет определя пещерите при Осиково и Дупни връх за укрытия на въстаниците и семействата им. След подвига на Ботевата чета през 1876 година във Врачанския балкан Ботеви четници се укриват в пещерите край Паволче, Челопек, Лютиброд и Зверино.

## 1980

В писмо Иван Вазов споделя: „Таз зима написах един роман от епохата на въстанието от 1876 г.“ Този роман е „Под игото“, разказът за „Пиянството на един народ“, който вече 90

Клисура, 3 май 1977 г. Откриване на паметника-монумент, посветен на героя от Априлското въстание Иван Танков, известен като Боримечката. Снимка: Стефан Минков, БТА



години се чете и препрочита от всеки българин, пише в новина от 16 април. В публикацията се припомня любопитният факт, че българският писател е получил писмо от кмета на Безансон – родното място на Юго, с което моли Вазов да се включи в комитетта за набиране на средства за паметник на френския поет. Вазов е отговорил и в списъка на този международен комитет неговото име е редом до Зола и Мопасан. Интересно е включването на Вазов в комитетта, като се знае, че той е искал да съчини „нещо подобно“ на „Клетниците“ и се заема да пише „Под игото“.

### 1981

Навършват се 105 години от геня, в който кървавото писмо на Тодор Каблешков вдига апостолите в Панагюрище и слага началото на величавата Априлска епопея. Въстанието пламва, а от центъра на Четвърти революционен окръг куриери носят вестта към другите окръзи.

Всяка година трудовете хора от Панагюрище тържествено честват тази светла дата. На 1 май тук е открит бюст-паметник на генерал Дендевил, командвал Трета гвардейска пехотна дивизия при освобождаването на града през 1877-1878 г.

### 1982

„Преди 106 години бунтовна Копривщица възвести началото на онези паметни дни на

безсмъртие и народен героизъм, на изява на най-висши национални и морални добродетели, които наричаме Априлска епопея...

Както тогава и днес сгушеният в Средногорския Балкан град се оглася от тържествения звън на черковните камбани, от еката на изстрели и възгласи: „Бунт! На оръжие!“ Сред неописуемото народно въздушевление Каблешков пише знаменитото кърваво писмо, зовящо към всеобщо въстание.

Тези свидни за всеки българин епизоди от обявяването на въстанието бяха възпроизведени на историческия площад „20 април“ в центъра на града“, пише БТА на 2 май.

Да се преклонят пред безсмъртния подвиг на участниците в Априлската епопея, тук са дошли трудещи се и младежи от цялата страна.

### 1983

На 9 май жителите на героична Перушица тържествено отбелязват 107-ата годишнина от славната Априлска епопея. Да сведат глава пред подвига тук са дошли ръководители на Пловдивската община, много гости от София и други селища на страната.

На възпоменателния митинг за героизма на перушеници в Априлското въстание слово произнася първият секретар на Градския комитет на БКП Недко Тулев. В знак на дълбока почит и признателност пред паметника на Петър Бонев – водач на въстанието, пред

братската могила и историческата църква „Свети архангел Михаил“ са положени венци и цветя.

### 1984

„Градът, който първи изгоря в пламъците на въстанието, сега се готви достойно да отбележи 109-ата годишнина на Априлската епопея“, пише в новина от 18 април от Клисуря. В нея се допълва, че усилено продължава реконструкцията на старата читалищна сграда, която ще бъде превърната в градски исторически музей. Ще бъде разширен разделът за Освобождението, Съединението и Сръбско-българската война. Издирени са много документи, автентични вещи на клисурци, участвали в Съединението на България.

### 1985

„Годишнината от началото на Априлското въстание и днес беше тържествено чествана от потомците на някогашните поборници в Панагюрище“, пише в новина от 2 май, когато хилядно множество се събира в историческата местност Оборище, където първото Велико народно събрание взема историческото решение. Положени са венци пред паметника с имената на юначните българи. Венци и свежи цветя окичват и мемориалния комплекс „Априлци“, и историческите къщи в Панагюрище.

### 1986

В новина от Шумен от 19 април се посочва, че пушката на Панайот Волов, с която той обявява на 20 април 1876 г. въстанието в Панагюрище, е сред най-възбуждащите експонати в музея за апостола на Четвърти революционен окръг. В своите „Записки по българските въстания“ Захарий Стоянов пише: „Подир мене излезе Волов с пушка „Шаспо“, която изпразни два пъти един подир друг и която наруши вече тишината със своя рев в мирното до тоя час село“...

Интересна е по-нататъшната съдба на пушката светиня. След неуспеха на въстанието и трагичната гибел на Панайот Волов тя е намерена на брега на Янтра, а когато идва Освобождението, е погарена на видния беленски гражданин Димитър Крушков. В неговия дом я вижда и я разпознава Захарий Стоянов. Той взема пушката, дълго я пази и накрая я завещава на Никола Обретенов.

Синът на баба Тонка през 1937 г. я предава в Софийския военноисторически музей. От 1962 г. свидната реликва от славната Априлска епопея е между най-цените експонати в Шуменския музей „Панайот Волов“.

\* \* \*

В публикация от 25 април се съобщава, че краеведът Кирил Попгеоргиев е открил документи с неизвестни досега факти, доказващи връзките на кърджалийския еснаф с априлци от 1876 г.



Дряново, 20 май 1986 г. Дряновският манастир, разположен живописно на десния бряг на Дряновската река, заобиколен с отвесни скали. Той е свързан с героичния епизод от Априлското въстание – деветдневната защита на четата, водена от Бачо Киро и поп Харитон срещу многобройни турски войски. Снимка: Руслан Донов, БТА

В хода на подготовката за въстанието дейците от Брациговския революционен комитет научават, че в Кърджали има примитивна работилница за ловни пушки и изпращат там свои представители. За този случай отбелязва в своите спомени брациговчанинът Данаил Юруков, участник във въстанието, доживял до Освобождението: „Поръчахме да ни доставят от тях. Когато ги изпробвахме, се оказаха не съвършени – куршумите им падаха много близо и са без мерник.“

Наистина по това време такива са били възможностите на майсторите от кърджалийската работилница, но въпреки огромния риск – за таква деяние наказанието е било само смърт, те се наемат с поръчката и изработват 30 пушки за Брацигово. Тяхната решимост да помогнат на тайния революционен комитет доказва, че хората

от този родопски край много-много не са се боели от поробителя.

\* \* \*

Новина от 1 май от Панагюрище започва с думите: „Преди 110 години тук, в столицата на Четвърти революционни окръг, апостолите Бенковски, Волов, Стоянов и Икономов получават от Копривщица кървавото писмо. От записките на единия знаем: едри сълзи като гъжд потичат от очите на всинца. Всички в един глас извикват: „Бунт! На оръжие!“

Бунт! С тази дума българинът въстана срещу робството, за да бъде свободен. Тридесет хиляди жертви само през Априлското въстание, десетки опожарени, стотици плячкосани селища. Светът видя тези пожари, видя опиянението от свободата и жертвата, видя как се изкуп-

ва петвековното иго и как се заслужва свободата. Чудно ли е, че годишнините от това въстание, задушено с кръв, се честват най-тържествено?”

И този път вълнението е обхванало панагюрци, множеството, стекло се тук от различни български краища. И как иначе – преди 110 години из тези улици, боси и гологлави, със зелен байрак в ръце, като вихрушка минават апостолите. Когато приближават мездана при моста, цялото Панагюрище гръмва от песни и от „Да живеј“. Захарий Стоянов пише още: „Възхищението и радостта нямаха граници.“

На същото това място днес няма граници за признателността към подвига – основание за нашето национално самочувствие и родолюбива гордост.

\*\*\*

Преди 110 години вълнуващи призивни слова от историческото кърваво писмо на апостола Тодор Каблешков възвестяват началото на едно от най-величавите събития в българската летопис, наречено от поети и писатели Априлска епопея. Епопея, която показва на какъв чутовен героизъм, себеотрицание, духовна сила е способен българският народ в името на свободата, националната независимост, демокрацията, пише в новина от Копривщица от 2 май.

„Сега, когато ви пиша това писмо, знамето се развява над конака, пушките гърмят, придружени от ека на черковни-



Батак, 29 юли 1986 г. Катедралата „Света Богородица“ в града е построена в памет на героичните събития през Априлското въстание. Снимка: Валери Тодоров, БТА

те камбана и юнаците се целуват един други по улиците... Ако вие, братя, сте истински патриоти и апостоли на свободата, то последвайте нашия пример...“, зове Каблешков в името на Майка България.

Днес в Копривщица, съхранила за поколенията безсмъртния подвиг на априлските въстаници, да засвидетелстват своето преклонение и признателност идват хиляди трудещи се и младежи от цялата страна. Отново, както преди 110 години, бият черковните камбани, екват пушечни изстрели, население и младежи, преоблечени като въстаници, ликуват...

### 1987

В новина от град Клисурса от 2 май пише: „Белокаменният градец въстана втори и изгоря първи в размирната пролет на 1876 г. – едно лудо опиянение нажежи циви, стре-

мена и барут. Преди 111 години кървавото писмо литва от Копривщица за Панагюрище да оповести началото... В послесловието на писмото Никола Караджов написа: „Бях очевиден... Тръзвам към Клисура, за да направя същото.“ Последва ги Зли дол, пукна черешовото топче, появи се Боримечката...“

За да почетат паметта на априлци и тяхната велика саможертва, на градския площад се организира голям възпоминателен митинг. Присъстват много гости от София, Пловдив, Карлово и други селища на страната.

### 1988

„Славата на Панагюрище е свързана с Априлското въстание. Името му винаги се произнася с благодарност към онези, които дръзнаха с черешовите топчета да се опълчат срещу османските поробители

и да провъзгласят България за чиста и свята република“, пише БТА на 1 май. На този ден с вълнение хиляди родолюбци от всички краища на страната преминават по улиците, където в размирната пролет на 1876 г. е кървял бунтовният зов на апостолите Волов и Бенковски „На оръжия, братя“. Те коленичат пред паметта на априлци, възвестили на света, че българският народ е узрял за своята свобода и независимост.

Пред вечния огън на националния паметник на Априлското въстание, издигнат на хълма Маньово бърдо, застават на почетна стража потомците на априлските герои. Вечерта се провежда митинг-заря, посветен на 112-ата годишнина от Априлската епопея. Слово произнася ветеранът на революционното движение Никола Чамов. За свободата са загинали повече от 650 панагюрци. С подвига и саможертвата в името на свободата, по думите на Захарий Стоянов, те обезсмъртяват името на своя скромнен градец.

### 1989

Обновена, озарена от подвига на героите, на 1 юни Враца посреща хиляди признателни потомци на падналите в борбата за национално и социално освобождение на България, посочва новината от деня. С дълбока почит към саможертвата им студенти, трудови хора и ветерани на партията се поклонят пред паметниците на Христо Ботев, както и

пред паметната плоча на къщата, в която е живяла майката на войводата Иванка Ботева.

„Със самочувствието си на творци на своето бъдеще и с преклонение врачани честват деня на Ботев и на загиналите за народна свобода“, пише още в новината от деня.

На страж пред вечния огън стои почетен караул. Вее се зеленият флаг, символ на героичния подвиг и на революционния устрем. Над притихналия площад звучи „Той не умира“...

### 1990

„Днес Априлската епопея от 1876 г. – символ на достойнството и величието на българската нация, е не само повод за преклонение пред подвига, но и послание към сегашния и бъдещия ден на България. Послание за демокрация, за хуманизъм, за единение и обща работа за народното добруване“ – с таква послание се обръща президентът Петър Младенов към множеството, изпълнило градския площад в Панагюрище за честването на 114-годишнината на Априлското въстание.

„Април 1876 година възкреси България в очите на Европа и света. Априлското въстание заема достойно място в общоевропейската и световната история. То изигра съдбоносна роля за промяната на европейската и руската политика, на европейското и световното обществено мнение“, казва в своето слово той. Допълва, че „април 1876 година издигна

свиден пантеон на безсмъртието. Величавата народна епопея роди своите герои – Бенковски и Волов, Петлешков и Каблешков, Стефан Стамболов и Захарий Стоянов. Това бяха хора, възплътили високите добродетели и противоречията на онази бурна епоха, хора на дълга, достойни синове на отечеството и заедно с това носители на идеята за братство между народите“. По думите на Петър Младенов „април 1876 година е олицетворение на единението на българския народ“. „Селяни и занаятчии, учители и свещеници, богати и бедни от Панагюрище и Копривщица, от Перущица и Батак, от десетки села и градове бяха готови да умрат или да възкресят свободата. Априлското въстание доведе до успешен край многолетното националноосвободително движение, постави начало на съвременната българска държавност“, казва той.

### 1991

Новина от 1 май започва със следните изречения: „Вяра и опиянение, възторг и безразсъдство изпълват душата на българина в онези съдбовни дни на април 1876 г. Както никога преди, лумва желанието да се сложи край на турските злодеяния и робът залага живот и имот пред олтара на свободата. Полетът му е така искрен и стремителен, че последвалите зверства и кръвопролития не могат да изменят посоката. Трагичната участ на 30 000 мъченици

превърща пламъците на погромите в прелюдия към Освобождението на България“. В Панагюрище споменът за величавата народна епопея не помръква вече 115 години. Сред присъстващите на честванията тази година е и председателят на републиката Желю Желев. „Панагюрище беше първата столица на свободна България – свобода, извоювана със собствени усилия и продължила само броени дни, но завинаги останала в историческата памет на България като символ на мъжеството, героизма, патриотизма и жаждата на българския народ за свобода“, казва г-р Желев в своето слово. Той допълва, че без да се познава добре всяка история на българския дух и българското политическо битие ще бъде непълна. „Затова всяко поколение българи, всяка идваща генерация ще се връща към величавата Априлска епопея, за да я осмисли в светлината на своя опит и своите идеали“, казва още той.

## 1992

На 21 май в Елена е открит първият в страната паметник, издигнат в знак на признателност към хуманното творчество на американския журналист Дженюъриъс Алоишъс Макгахан.

Като кореспондент на английския либерален вестник „Дейли нюз“ той участва в разследванията, които представители на Великите сили извършват в опожарените български селища след по-



София, 23 април 1990 г. Митинг пред храм-паметник „Св. Александър Невски“ по повод 114-годишнината на Априлското въстание. Снимка: Руслан Донеv, БТА

тушаването на Априлското въстание. По думите на Иван Вазов „ужасното зрелище в Батак, разтреперило света, събщи, описа и изобрази за вселената неуморимият Макгахан“.

В деня на празника на своя град еленчани почитат паметта на големия приятел на България. Той е един от дарителите на женското дружество в Елена, където е отседнал по време на Руско-турската война и е печатал своите репортажи за Априлското въстание в местния вестник „Стара планина“.

## 1993

В историческата местност Оборище, където преди 117 години първото българско Велико народно събрание взема решение за въстание, на 2 май пристигат много депутати, ръководители на политически партии, гържавници и обикновени хора от цяла България. В

своето слово председателят на парламента Александър Йорданов говори за смисъла на връщането ни към това събитие, дало нов живот на българите. „Защото при Оборище – казва той, – всяка година ние се завръщаме. А всъщност каква бездна лежи между спомена за Оборище и времето на спомена, сякаш се разминават епохи – времето на свободата е необратимо. Александър Йорданов посочва, че днес „на нас са ни необходими както поуците и истините от въстанието срещу тираничната система, така и още повече истините за това как след Освобождението революционерите стават строители на новата гържава и как България успява да изгради своя нов дом, да го превърне в част от Общия европейски дом“.

В заключение председателят на парламента казва: „Поклон пред паметта на първите истински народни представители на българския народ и

нека винаги да помним, че България може без всеки от нас, но ние не можем без нея.“

## 1994

На 118-годишнината от Априлското въстание са посветени празниците на къщата-музей „Панайот Волов“ в Шумен, съобщава новина от 26 април. Повече от хиляда души, предимно млади хора, преминават през нея само за десетина дни. Училища, носещи името на апостола от Априлската епопея, честват тук патрона си, изнасят се програми с възрожденски стихове и песни.

Според уредничката на музея Елена Грешкова прави впечатление връщането на младите хора в музея, интересът към историята на студенти и работещи младежи. В експозицията те се застоявали най-много пред документалния материал за Панайот Волов, пушката-светиня, с която той е гръмнал и обявил въстанието в Копривщица, пред софрата, на която са се хранили Волов и Левски.

## 1995

В новина от 31 март се посочва, че приеманите досега сведения от „Записките по българските въстания“ на Захарий Стоянов, че баба Тонка е родена в село Червен, не са точни, твърди научната сътрудничка Веселина Антонова от Русенския гържавен архив.

Тя обработва за печат не-

публикуван ръкопис на Никола Обретенов от 20-те години. В него синът на баба Тонка на две места пише, че майка му се е родила в дома на родителите си, намиращ се на по-късно наречената Андреевска улица в Русе (сега ул. „Войводова“). Върху основата и на други доказателства и документи г-жа Антонова е убедена, че Захарий Стоянов е сгрешил и че баба Тонка е родена в Русе.

За съжаление, посочената от Никола Обретенов родна къща на баба Тонка, в която дълги години е живял поп Никола, е съборена през 1994 година.

## 1996

Наг 400 представители на българската интелигенция, сред които 203 духовни лица и 160 учители, са участвали в организирането и провеждането на Априлското въстание преди 120 години, съобщава в своя доклад на 16 април ст.н.с. Христо Йонков на международната теоретична конференция, посветена на юбилея. Сесията е открита от директора на Института по история при БАН проф. Георги Марков и обединява доклади на тема „Априлското въстание и източната криза“. Със свои изказвания участват учени от Украйна и Молдова.

Нови данни за Априлското въстание са открити в Румъния и те скоро ще бъдат публикувани, съобщава гостът от северната ни съседка проф. Николай Чакур.

\*\*\*

На 1 май в словото на президента Желю Желев пред множеството в Копривщица – града на първата пушка, се открива тържественото отбелязване на 120-годишнината от Априлското въстание

В словото си той прави аналогия между героичните събития отпреди 120 години и събитията сега. „България днес е пред исторически избор както и по време на Априлското въстание – сега ние също трябва да изберем цивилизацията и напредъка на прага на XXI век“, казва той. Президентът отдава почит на априлските въстаници, посочвайки, че „нашите деди, преди да тръгнат да воюват, бяха победили първо себе си и собствения си егоизъм и консерватизъм“.

\*\*\*

Сутринта на 1 май българският патриарх Максим отслужва в Панагюрище заупокойна молитва в памет на загиналите в Априлското въстание. Така официално панагюрската община открива серията от тържества, посветени на 120-годишнината от Априлската епопея. Патриархът е посрещнат пред вратата на църквата „Света Богородица“ от архиерейските наместници Филип Филипов и Лука Марински. От 1887 г. до днес църквата ни отслужва поклонение на паметната дата, казва отец Филип.

На молитвата присъстват кметовете на Панагюрище и Пазарджик Марко Мечев и Слави Генов, гости на града от

Белгия и Русия, депутати. Придружен от официалните лица, патриарх Максим поднася венец пред паметника на Априлци в центъра на града.

\*\*\*

На 21 май е открита паметна плоча в Гюржево близо до мястото, където е била къщата за заседания на българския таен революционен комитет през есента на 1875 г. и е определена датата за въстание през 1876 г. в България, съобщават присъствали на тържеството русенски историци и представители на общината. Там е бил издаван вестник „Нова България“, основан от Христо Ботев, и са тръгнали апостолите на Априлското въстание към революционните си окръзи.

Плочата е осветена от Доростолския и Червенски митрополит и епископа на Пловдив. Присъстват русенски и гюржевски граждани, историци, русенският кмет Димитър Калчев, префектът на окръг Гюржево Дан Ницулеску, кметът на Гюржево Ремус Тунару, служители на Българското посолство в Букурещ и членове на дружеството на българите в Румъния „Братство“.

Инициативата за поставяне на плочата е на фондация „Васил Левски“ по случай 120 години от Априлското въстание.

### 1997

На 28 април е съобщено, че името на Юджин Скайлър – американски дипломат и по-

Местността Оборище, 2 май 1997 г. Тържествено честване на годишнината от Априлското въстание.  
Снимка: Мартин Георгиев, БТА



литически геец, който след Априлското въстание разследва турските жестокости в България, ще носи една от централните улици в Габрово. По този начин в навечерието на 120-ата годишнина от Освобождението на България габровци изразяват признателността си към видния американец.

Новината от гения припомня, че след кървавия април 1876 г. Скайлър заедно с княз Церетелев и журналиста Макгахан посещава пострадалите селища. Той посещава Габрово, Дряново и Трявна, обхожда и опожарените села Гъбене, Батошево, Ръвеник. Плод на видяното е и публикуваният му „Доклад за кланетата и зверствата в България“, представен по-късно на Цариградската конференция. Скайлър помага много и за облекчаване съдбата на пострадалите, арестувани и заточени българи.

\*\*\*

На 9 май президентът Петър Стоянов взема участие в тържеството в Перушица, посветено на 121-годишнината от избухването на Априлското въстание. „В историята на България Априлското въстание има своето изключително важно място, а в историята на въстанието Перушица е неговият своеобразен връх“, казва президентът на страната пред събралите се на площад „27 априлий“. Според него няма съмнение, че Априлското въстание е онази историческа страница, към която ще се връщаме в трудни моменти, защото и днешните дни са не по-малко исторически важни. Той изразява увереност, че народ, който така силно е бранил свободата си преди, днес има право на нов свободен живот в семейството на демократичните държави.

### 1998

На 2 май хиляди хора от Панагюрище и околните села,

гости от всички краища на България се събрали на историческата средногорска местност Оборище, за да участват в събора-поклонение по случай 122-рата годишнина на Априлското въстание.

С „Добре дошъл“ и „Честит празник“ е посрещнат от множеството президентът Петър Стоянов. На държавния глава са отдадени военни почести.

В словото си край белокаменния оборищенски паметник с огнената стрела, разсякла робската верига, президентът изтъква, че Оборище е едно от местата, където българинът се връща винаги щом има нужда от кураж, вяра и самочувствие.

Президентът очертава историческата роля на оборищенското народно събрание, на което нацията ни получи и

първите си уроци що е народна воля и колко тежи народната дума. „Нека се върнем 122 години назад и да чуем как и сега вековните средногорски буки сякаш пошепват първата част на паролата „Кой да живей?“ и да отговорим заедно: „Да живее България!“, призовава президентът.

### 1999

На 2 май българи от цялата страна се прекланят пред подвига на предците ни в историческото Оборище. Поклонението, посветено на 123-тата годишнина от Априлската епопея, започва с тържествен молебен-водосвет.

Професор Марко Семов обявява първия носител на наградата „Оборище“, учредена от Сдружението на възрожденските градове. Статуует-

Батак, 16 май 1999 г. Президентът Петър Стоянов поднася цветя и се покланя пред новооткрития паметник на загиналите във войните в града.  
Снимка: Владимир Янев, БТА



ката посмъртно се присъжда на Петър Увалиев, който „остава во веки веков, непомръдващ като вълнолом за всичко, което се обозначава с българската национална същност, с почитена и непоклатима вяра във възможностите на народа си, на земята си, на корените си“.

Паметникът на оборищенци е обсапан с венци и цветя, поднесени в знак на почит и преклонение. Тържеството на Оборище продължава с народен събор.

\*\*\*

„На днешния ден всички, родени от българска майка, трябва да склонят мълком челата си пред подвига и саможертвата на баташките въстаници“, казва на 16 май президентът Петър Стоянов в словото си на тържествен митинг в Батак, посветен на 123-тата годишнина от Априлската епопея. Хиляди жители на Батак и гости от цялата страна се събират на площада в града, за да участват в тържествата по повод годишнината от април 1876 г.

„Със свидните си жертви през Априлската епопея, балканските и Първата световна война Батак е един от светлите примери на извечния български стремеж към свобода“, изтъква държавният глава при откриването на Паметника на загиналите във войните баташки герои.

След възпоменателната панихида в памет на загиналите герои държавният глава и при-

дружаващите го лица се поклониха пред тленните останки на героите от Априлското въстание в историческата църква-костница в Батак. Пред новооткрития паметник и в църквата-костница са положени венци и цветя в знак на признателност.

\*\*\*

На 2 юни е съобщено, че разказите на участници в четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа и в Априлското въстание, записани от Стоян Заимов в затворите в Цариград и в крепостта Сен Жан д'Акр, публикува в книгата „Записки от терсханата 1868-1878 г.“ издателство „Парадокс“.

Ръкописите и събраните от Заимов документи са открити столетие по-късно от неговата внучка Клавдия. Тя издирва и подрежда архивите близо 20 години. През последните 9 от тях работи с Кета Мирчева и двете са съставители на книгата, включваща географски показалец и речник на остарелите и редки думи.

„Стоян Заимов и неговите съмишленици са прозрели, че миналото трябва да се документира, тъй като може да бъде забравено. Пример за това е появата във властта на лица, които не са свързани с извоюването на свободата“, казва проф. Крумка Шарова, рецензент на книгата. Според нея записките са ценни и със своята истинност и непосредственост за разлика от много книги на тази тема след Освобождението, в които има



Априлци, 22 май 2001 г. Момент от честванията на 125-годишнината от Априлското въстание. Снимка: Тихомир Пенев, БТА

преувеличение, героизация и съобразяване с политическата конюнктура.

Новината от деня припомня, че роденият през 1853 г. в Чирпан Стоян Заимов е един от създателите на Първения революционен комитет, който го определя за главен апостол на Врачанския революционен окръг.

## 2000

„Всяко въстание, всеки народен подвиг се състои не само от героизъм, но от съмнения и колебания, които трябва да бъдат преодоленни“, казва президентът Петър Стоянов на 20 май по време на честванията по случай 124 години от Априлското въстание край село Рибарица, Тетевенско. Стотици се събират тук да отбележат годишнината на лобното място на Георги Бенковски.

Според президента всяко народно движение има не само

своите герои, но и хора, неугържимо теглени към това, което днес се нарича бит. „На тези хора не им е било лесно да се отгадат на завера, която преди 124 години е изглеждала много авантюристично“, отбелязва Петър Стоянов.

Той призовава присъстващите да сведат глави пред паметта на българите, загинали по време на Априлското въстание.

## 2001

На 26 април президентът Петър Стоянов присъства на официалното откриване на изложбата, посветена на 125-ата годишнина от Априлското въстание, в Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ под наслов „Българската революция – началото на свободата“. „Тази година в България ще мине и под знака на 125-ата годишнина от Априлското въстание“, казва

президентът Стоянов в приветственото си слово. Според него Народната библиотека е естествен център, от който да започнат честванията, защото едва ли на друго място е концентрирана толкова голям обем историческа памет.

Акценти в изложбата са основните документи на БРЦК (Български революционен централен комитет) и дейността на апостолите в четирите революционни окръга при подготовката на Априлското въстание.

Изложени са и материали за избухването на въстанието в Пиянечкия край, Източна Македония – по течението на реките Струма и Брегалница. Представено е първото издание на Записките на Захарий Стоянов от 1887 г. За първи път са показани снимкови възстановки на въстанието, на-

правени след Освобождението от оцелели четници. Такива са обсадата на село Жеравна от четата на Стоил Войвода, организирана от Панайот Хитов, и възстановка на членовете на Сливенския революционен комитет преди откарването им в Одрин.

За първи път на изложбата са представени писмо на Киряк Цанков до генерал Михаил Черняев за разпространението на въстанието и турски телеграми, една от които е до каймакамина на Осман пазар със сведения за последния шурм на Дряновския манастир и избиването на 30 въстаници. Голяма част от изложбата заема отзвукът, който Априлското въстание получава в Европа и САЩ. Представени са допуските на Макгахан във вестник „Дейли нюз“, както и материалите на Уилям Глад-

стон „Уроци по клане“ и „Българските ужаси и Източният въпрос“.

\*\*\*

Преди обяд на 1 май президентът Петър Стоянов пристига в Копривщица, за да участва в националното честване на 125-ата годишнина от Априлското въстание. На площада в града го посрещат стотици копривщенци и гости от цялата страна, пристигнали тук за тържествата. „Априлското въстание – казва Петър Стоянов, – ще остане в българската история като една не само величава епопея, но като един достоен завършек на Българското възраждане. Нека Копривщица и копривщенци бъдат горди, че останаха в българската история като хората, положили основите на тази величава епопея.“

\*\*\*

Копривщица, 1 май 2001 г. В града е чествана 125-годишнината от Априлското въстание. Момент от Възстановката на Въстанието – Райна Княгиня със знамето. Снимка: Тихомир Пенев, БТА



„Столицата на Априлското въстание – Панагюрище, и тази година е център на националните чествания на Априлската епопея – този път на 125-годишнината от нея. За тържествата тук пристигнаха стотици българи от всички краища на страната и от чужбина“, пише БТА на 1 май.

Привечер в Панагюрище пристига президентът Петър Стоянов. „Април 1876 е връх в най-новата българска история“, казва той в словото си, наричайки го още величав акт, защото е първата национално организирана въоръжена

съпротива срещу Османската империя. Той подчертава, че голямото му значение се корени и в неговия огромен политически ефект.

\*\*\*

На 11 май президентът Петър Стоянов участва в тържествата в Брацигово, посветени на 125-годишнина на Априлското въстание. Посрещнат с военни почести край парка „Априлци“, държавният глава произнася слово на официалното откриване на Мемориала на загиналите въстаници от Брациговския въстанически пункт, на който в камък са увековечени имената на 143-ма герои от април 1876 година.

На мястото, където на кладата е изгорен водачът на брациговските въстаници Васил Петлешков, президентът припомня безпримерната му саможертва и героизма на Брацигово, чието име историята нарежда редом с Коприовица, Панагюрище, Батак и Клисурса. „Народ, който тачи историята си, е народ, който без съмнение има бъдеще“, казва Петър Стоянов, изтъквайки, че когато свеждаме глави за почит и признателност към падналите за българската свобода, трябва да свързваме миналото с настоящето и така да прекараме мост към бъдещето.

\*\*\*

На 6 юни президентът Петър Стоянов присъства в На-

ционалния исторически музей на заключителното заседание на Националния комитет за честване на 125-годишнината от Априлското въстание. „Това, което се случва преди 125 години по времето на Априлското въстание, показва, че голямата национална кауза – големия национален идеал, може да обединяват повече от всяка партийна идеология, всяка партийна кауза, всеки партиен идеал“, казва в приветствието си към участниците в заседанието президентът Стоянов. Според него няма историческо време, в което да няма подобен национален идеал, способен да обедини нацията. „Въпросът е как да създадем онези сили в българското общество, които ще го реализират по най-добрия начин – заявява той. – Шастлив съм, че именно в моя мандат беше честван този юбилей. В историята има дати, които не може да се изтръгнат от душата на бъл-

Коприовица, 1 май 2002 г. Президентът Георги Първанов участва в тържествата за 126-годишнината от Априлското въстание. Снимка: Тихомир Пенов, БТА



гарина. Априлското въстание е една от тези дати“, добавя президентът.

## 2002

На 1 май президентът Георги Първанов участва в честването на 126-годишнината от Априлското въстание в Коприовица. На градския площад той произнася слово и поднася венец пред мавзолея-костница. В словото си президентът казва, че отвън ще ни помогнат, ако си помогнем сами, ако имаме поне мъничко волята и готовността на априлските герои да работим за родината.

Честването завършва с възпроизвеждане на събитията преди 126 години, когато в Коприовица пуква първата пушка на Априлската епопея.

\*\*\*

На 1 май в Панагюрище президентът Георги Първанов заявява: „Днес, когато комен-

Коприовица, 1 май 2002 г. По време на тържествата за 126-годишнината от Априлското въстание е направена възстановка на моменти от въстанието. Снимка: Тихомир Пенов, БТА



тираме българския път към Европа, може би трябва да кажем, че той минава през Панагюрище и Коприовица, през Батак, Клисурса и Брацигово – през стотиците паметни места, които ще ни напомнят не само за миналото, но които са един безкрайно ценен внос в бъдещето на България.“ Той подчертава, че България е длъжна да вземе от епопеята онова, което ще ни обединява, мотивира и засилва, а не онова, което ще ни разединява, противопоставя и отслабва.

Панагюрище е едно от селищата, в които избухва Априлското въстание. То сега е и център на националните чествания за въстанието. Сред официалните участници в митинга са народни представители, министри, лидери на политически и обществени организации. С гордост и преклонение участниците в митинга-заря посрещнат на площада скъпите за всяко българско сърце знамена-реликви

– Главното знаме на априлските въстаници, възстановено през 1901 г. от Райна Княгиня, Самарското знаме и бойни знамена на българската слава.

## 2003

На 1 май президентът Георги Първанов полага цветя пред паметника на Тодор Каблешков и на Хвърковатата чета в Белово. В приветственото си слово по повод 127-ата годишнина от Априлското въстание президентът казва, че е добре да се прочете отново урокът на историята. Този урок ни задължава да бъдем единни като предшествениците си и да предадем на младите хора националното самочувствие и дух, които са позволили възраждането на българската държава. „Сигурен съм, че когато говорим за европейския път на България, трябва да кажем, че той минава през селища като Панагюрище и Коприовица, Пе-

рущица, Батак и Белово“, посочва държавният глава.

\*\*\*

Президентът Георги Първанов произнася слово на връх Околчица по повод 2 юни – Деня на Ботев и на загиналите за свободата на България. „Никак не би било пресилено да кажем днес от дистанцията на времето, че саможертвата на Ботев, на неговите четници и на съратниците му промени съдбата на България. Защото техният подвиг превърна онзи военен разгром на Априлското въстание в една стратегическа, политическа и дипломатическа победа за българската нация.

Затова днес можем да кажем, че Ботев е не просто част от историята, Ботев е част от вечността. Ботев е в нашето слово, Ботев е в родовата ни памет, той е в националното ни самоосъзнаване“, казва в своето слово държавният глава.

## 2004

На 1 май черешовото топче на Боримечката, 128 години след Априлската епопея, отново разтърсва Зли дол и Клисурса. За пореден път жителите на града с камбанен зов и огнените слова на Никола Караджов възстановяват славните дни от началото на въстанието и неговия погром.

„Днес на безброй такива тържества ние ще отбележим годишнината от Ап-

рилското въстание и ще се преклоним пред паметта на героите, които подготвиха, организираха и осъществиха революционните борби и тази славна Априлска епопея“, заявява в словото си президентът Георги Първанов. По думите му от дистанцията на тези 128 години имаме най-голямо основание да кажем, че тези тежки човешки и материални жертви, дадени от българската нация, всъщност са така необходимата стъпка към голямата политическа победа, която щеше да се случи след две години. „Може би оттогава датира европейският път на България и в този забележителен ден за Европа, когато 10 нови страни-членки влизат в Европейския съюз, ние имаме всичкото основание да кажем, че европейската география на България, географията на нашето национално и европейско самочувствие задължително включва селища като Клисурска, Панагюрище, Коприуцица, Батак, Перуцица. Това са имената на градовете герои, които оформят нашата идентичност, с която ние след няколко години ще влезем достойно в Европейския съюз“, заявява още президентът.

\*\*\*

На 16 май президентът Георги Първанов и вицепрезидентът Ангел Марин участват в традиционните чествания на Априлската епопея от 1876 г. и 190-годишнината от съграждането на църква-

та-костница в Батак.

В своето слово пред стоици батакчани гържавният глава казва, че техният град е необходимият символ на славната и трагична българска история. Батак е символ на вечния стремеж на българина към свобода и национална независимост. Голямата заслуга на тези, които дадоха живота си за България, е, че накараха тогавашна консервативна Европа да постави българския въпрос на дневен ред, казва президентът Първанов.

## 2005

„Опирайки се на уроците на историята и единни, можем да постигнем мечтата за просперираща България в Европейския съюз“, казва премиерът Симеон Сакскобургготски в приветственото си слово в Клисурска на 1 май по повод 129-годишнината от Априлското въстание.

*Клисурска, 2 май 2005 г. Макет на черешово топче подаряват жителите на града на министър-председателя Симеон Сакскобургготски по време на празника по случай 129-годишнината от Априлското въстание. Снимка: Владимир Янев, БТА*



„Европейското членство ще промени живота на поколения български граждани за добро, но от нас зависи кога и как“, подчертава премиерът. По думите му в днешния ден има много символика затова, че празнуваме Великден и годишнина от великото Априлско въстание. „Излишно е да кажа, че в този град всяка сграда напомня за славната епопея, за нашата борба за свобода и тогава това е било идеалът, който е мотивирал – казва още министър-председателят. – Днес имаме също своя идеал – да направим родината си просперираща страна, равностойна държава членка на Европейския съюз“, добавя премиерът.

\*\*\*

„Членството на България в ЕС не е самоцел. Влизайки в съюза, България ще постигне онези амбициозни цели, които

си бяха поставили дейците на Априлското въстание“, заявява в словото си пред хилядното множество на 25 май в местността Костина край тетевенското село Рибарица президентът Георги Първанов. Държавният глава е гост на Тетевен за честването на 129-годишнината от Априлското въстание. Той участва в местността Костина във възпоменателния митинг на лобното място на Георги Бенковски. По думите на президента една от значимите цели на България може да се постигне само ако се загърбят партийните пристрастия и личните интереси.

\*\*\*

На изпита по история на 19 юли в Софийския университет е изтеглена темата „Априлско въстание 1876“. „Темата за Априлското въстание не се е падала от 20 години“, казва пред журналисти доц. Пламен Митев от изпитната комисия. По думите му темата е добра и не очаква да има големи проблеми за кандидатите, които са се готвили добре.

Изпитната комисия е подготвила четири основни въпроса, които трябва да присъстват в изложението. Първият е създаването на Гюргевския комитет и разработването на предварителния план за въстанието, вторият – изясняване на подготовката за въстанието, третият – обявяването и ходът на въстанието в отделните окръзи, включително и

действията на двете чети на Христо Ботев и Таньо Стоянов. Последният въпрос е за международния отзвук и общата оценка на въстанието.

## 2006

Под проливен гъжд стотици граждани на Стрелча и политици почитат паметта на героите от Априлското въстание. На церемонията присъства президентът Георги Първанов. В словото си той казва, че дори природата 130 години след славната дата 20 април рони сълзи за героите. „Тук съм, за да изразя своя респект към гражданите на Стрелча, които винаги са показвали достойно своето изконно чувство за историческа памет – казва Георги Първанов. – И днес със своето присъствие в паметта на народа Априлското въстание е безспорно най-славната страница от нея. То не е просто бунт, а истинска народна епопея, която по неповторим начин концентрира силата и волята на българина“, посочва гържавният глава.

\*\*\*

130-годишнината от Априлското въстание е календарният повод да сведем глави в почит към великата епопея, завинаги вградена в нашата историческа памет, и вдъхновяващ пример на родолюбие, себеотрицание, героизъм и саможертва. Това се казва в приетото единодушно от Народното събрание обръщение по

повод годишнината, посочва новина от 28 април.

Най-вълнуващият паметник на събитието е изграждането на онази България, в която са вярвали и за която са умирали въстаниците от пролетта на 1876 г.; тази вяра е заложена в изграждането на демократична, преуспяваща, силна и толерантна България, пише в документа.

\*\*\*

С военен ритуал в Хисаря на 1 май започват тържествата, посветени на 130-годишнината от Априлското въстание. Пред мемориала „Априлци“ в квартал Веригово президентът и главнокомандващ Българската армия Георги Първанов приема рапорта на почетната рота от 68-ма бригада специални сили в Пловдив.

В словото си гържавният глава откроява краткото послание от мемориала: „Прости, но не забравяй!“ По думите му това послание идва да покаже, че българската революция не носи в себе си омразата и отмъщението. В него е заложена дълбока житейска революционна и политическа философия – това, че ние трябва да вземем от миналото огъня и пламъка, но не и пепелта, подчертава президентът.

\*\*\*

На 2 май в Панагюрище се провежда тържествен митинг-заря по случай 130 години от Априлското въстание. „Събрани сме в този град-

светиня, който в далечната 1876 г. по време на Априлското въстание се превърна, макар и за кратко, в пресечна точка на надеждите и възжеланията на българския народ, превърна се в град, символ на българската храброст и готовност за саможертва“, казва президентът Георги Първанов. Той подчертава, че Априлското въстание е един от големите български уроци, защото то е предела, който показва и на Европа, и на българите, че няма връщане назад.

\*\*\*

На 14 май президентът Георги Първанов е посрещнат на централния площад в Севлиево от кмета на града Йордан Стойков. Държавният глава участва в тържествата в Севлиево по повод на 130-ата годишнина от Априлското въстание. Той открива паметник на Васил Левски в двора на 110-годишното средно училище, носещо името на Апостола. „Когато става дума за Левски, трябва да кажем ясно, че страната ни няма по-силен и последователен политик, изразител на българския национален интерес“, казва президентът. Той определя Левски като най-ярката, силна и безспорна фигура в най-новата ни история. По думите му Апостола е съчетавал своята твърдост и решимост с една нехарактерна за онова време топлина и сърдечност.

2007

На 3 май министърът на културата Стефан Данаилов изпраща до жителите на Батак специално обръщение, което ще бъде прочетено на общоградското събрание, съобщава пресцентърът на министерството.

В обръщението на министър Стефан Данаилов се казва: „Свеждам глава пред подвига на батакчани! Но в същото време съм потресен от гързостта на хора, които, макар призвани да работят преди всичко с фактите, пренебрегват така безцеремонно истината в името на измислена цел да пренапишат историята. Акад. Антон Дончев изрече мисълта, че гънките на историята не се изглаждат с лъжа. Всички знаем, че клането в Батак не е мит, а реалност, исторически доказана и документирана не само в дописките на Макзахан, но и от донесенията на чуждестранните консули по нашите земи.“ Според министъра „да се правят опити за „модерна“ интерпретация или за пренаписване на тази не само героична, но и трагична страница от нашата история, е недопустимо и неморално“. „Стара максима е, че историята е полезна не защото четем в нея миналото, а защото черпим от нея послания за бъдещето на нациите. Болката от миналите събития се лекува не като се упойва с преиначена истина, а като дълбоко се осмислят уроците на общочовешките отношения“, пише още Стефан Данаилов.

\*\*\*

„Българската история не от вчера е в европейски контекст, тя е там от времето на цар Борис Покръстител и цар Симеон Велики с неговия Златен век, а нашата култура е в основата на европейската цивилизация“, казва президентът Георги Първанов в Батак на 16 май по време на дискусия „Батак в българската национална идентичност. Мит и/или реалност“. Президентът посочва също, че европейският сертификат за Априлското въстание е даден от най-ярките умове на тогавашна Европа. „Споменът за Батак 1876 г. не ни зарежда с омраза и с агресия“, казва още президентът Първанов и допълва, че грешат онези, които четат по този начин от гистанцията на хилядите километри тези събития. Той посочва, че Батак е град-светиня, не само и не толкова мъченически символ, а символ на българския героизъм, храброст и готовност за саможертва.

2008

Постоянно действаща художествена галерия, посветена на Априлското въстание, ще бъде открита на 18 април в село Мирково, съобщава на 13 април за БТА инициаторът за създаването ѝ Йордан Шентов. Досега той е организирал създаването и откриването на други две галерии, посветени на въстанието от 1876 г. Едната се намира в с. Петрич, Община Зла-

тица, а другата е в Конривщица, където експозицията, разположена на 400 кв.м площ работи от шест години.

Причината в Мирково да е третата галерия е връзката на селото с последните дни на един от активните дейци на Априлското въстание – Георги Бенковски, обяснява Шентов. Той добавя, че интересен факт от историята на селото е участието на петима негови жители в четата на Христо Ботев.

\*\*\*

На 1 май в Клисурата ще се състои най-мощната организирана досега възстановка на Априлското въстание през 1876 г., съобщава в края на април за БТА секретарят на кметството Невена Дамянова. Пресъздаването на бунта, защитата на Клисурата и битката на Зли дол с черешовото топче се организира от над 40 години, но за първи път участниците са близо 100 души, жители на Клисурата и представители на Националния съюз „Единение“, уточнява Дамянова.

\*\*\*

Паметник на класика на руската литература Фьодор Достоевски ще бъде открит в Добрич през есента. Общинският съвет одобри на последното си заседание идейния проект за монумента, посочва новина от 30 юли. На паметника ще бъде изписано: „1876 г. Глас-камбана в защита на българите“, в знак на



Самодейци от читалището в Клисурата правят възстановка на избухването на Априлското и боевете около града. Снимка: Владимир Янев, БТА

признателност към писателя за отразяване на героичната епопея на българския народ по време на Априлското въстание. От фондацията изтъкват заслугите на Достоевски, призовавал руския император и дворянството за обявяване на Руско-турската война.

2009

На 2 май председателят на Народното събрание Георги Пирински участва в националното поклонение в историческата местност Оборище по повод 133-тата година от Априлското въстание. В тържественото си слово той казва, че Великото народно събрание, проведено през 1876 г. в Оборище, е съдбовно събитие във възрожденския подем на българския народ. Пирински посочва, че тогавашните народни представители са били обладани от стремежа да открият политически хоризонт пред бъдещата свободна българска държава.

Председателят на Народното събрание казва, че за три години – от април 1876 до април 1879 г., българската нация е узряла, показвайки исторически скок в развитието си с приемането на своята първа конституция.

\*\*\*

На 4 май край извора Кушбунар в местността Карангила с възстановка на полагането на клетва и осветяване на знамето на четата на Стоил войвода е поставено началото на неколкодневни прояви по повод 133-годишнината от Априлското въстание във Втори Сливенски революционен окръг.

Възстановката е направена от облечени в четнически грехи членове на националното сдружение „Традиция“. Ученици от сливенската гимназия „Добри Чинтулов“, също в четнически униформи, застават на почетен караул. Концерт изнасят самодейни състави. На паметни места са поднесени цветя.

Край Кушбунар и по околните поляни, за да присъстват на честването, от Сливен и страната се събират около 500 души. Сред тях са и двама потомци на четници – издателят Жельо Учков от Ямбол, наследник на загиналия във въстанието войвода Стоил Иванов Вучков (1841-1876), известен като Стоил войвода, и Христо Колев – от рода на въстаник.

2010

С премиерата на 14 януари на спектакъла „Да отвориш рана“ от Боян Папазов, постановка на Иван Добчев, започва честването на 60-годишнината на театър „Българска армия“. По думите на режисьора „Да отвориш рана“ е посветена на Априлското въстание като „литургично действо“, а не като психологическа пиеса. Режисьорът сравнява с подготовката на въстание работата по спектакъла, който се



София, 14 януари 2010 г. Сцена от постановката в театър „Българска армия“ на режисьора Иван Добчев „Да отвориш рана“ от Боян Папазов. Снимка: Бистра Бошнакова, БТА

вписва в традицията на Военния театър да прави и мащабни, епични постановки.

Необходимо е „да се отвори“ отново „раната Бенковски“, смята Добчев. Той е поканил за главните роли – на Бенковски и Бобеков – Христо Петков и Цветан Алексиев.

Известният драматург и сценарист Боян Папазов дава

интервю за БТА през декември. На въпроса за какво става дума в пиесата „Да отвориш рана“, той казва: „За Бенковски и моя народ. Най-големият ни социолог на XX век Иван Хагжийски пише в статията си „Априлското въстание и Бенковски“: „... да вдъхновиш и да организираш във въстанически редици най-отчаяните опортюнисти на света гребните собственици – еснафи и земеделци, да ги поведеш на сигурна смърт и саможертва в едно въстание, чийто неуспех е не само предвидим, но е предвиден като цел, всичко това може да направи само една изключителна личност, надарена с особени качества.“ Бенковски е поразявал с поведението си. В пиесата си позволих речева характеристика за войводата чрез Иван Арабаджията: „Аз такъв човек не съм срещал. Да не я приказва свободата, а да я носи.“

Турци в пиесата няма. За-

нимавам се с конфликтите в Панагюрище около подготовката на въстанието. Как Бенковски е извършил чудото за три месеца да подготви и вдигне въстание? Защо панагюрските комисари са искали да убият войводата? Как той постига целта си – да предизвика кланета? А целта, колкото и да звучи страшно, е била трунове и пепелища“.

Драматургът разказва и какво влага в заглавието „Да отвориш рана“. „В „Записки по българските въстания“ Захарий Стоянов пише: „Забравих да кажа, че когато се явихме пръв път над Лисец и Панагюрище се представи пред очите ни във всичката своя грозотия, Бенковски спря коня си на върха на планината и посочи с пръст към пламналото село: „Моята цел е постигната вече! В сърцето на тирана аз отворих такава люта рана, която няма никога да заздравей, а на Русия – нека тя започне да гни...“ – каза той и отиде да седне при корена на един бук.“ Тези думи на Бенковски ми подариха заглавието“, споделя Папазов.

2011

На 2 април е съобщено, че патриарх Максим за първи път, откакто оглавява Българската православна църква от 1971 г., ще канонизира за светци убитите българи през 1876 г. в храма в Батак и в Новоселския манастир „Света Троица“ в Априлци. Канонизацията ще бъде извършена в катедралния храм „Свети



София, 3 април 2011 г. В катедралния храм „Св. Александър Невски“ от патриарх Максим в съслужение с митрополитите на Българската православна църква са канонизирани за светци българи, убити през 1876 г. в храма в Батак и в Новоселския манастир „Света Троица“ в Априлци. Те ще бъдат почитани като Събор на Баташките мъченици – на 17 май, и Събор на новомъчениците от Ново село – на 9 май. Снимка: Георги Георгиев, БТА

Александър Невски“ от патриарха в съслужение с митрополитите на БПЦ, съобщават от Светия синод.

В храма ще бъде отслужена литургия, по време на която ще бъде обявено вписването на имената на новите светци в българския църковен календар. На службата патриархът ще свали бяло платно, с което ще са обвити иконите на новите светци. Иконата на мъчениците от Новоселския манастир в Априлци е изографисана от художника Владимир Аврамов, а тази на мъчениците от Батак е дело на Мирослав Асенов.

След литургията ще бъде отслужен първият молебен за новите светци – вече като към небесни застъпници на вярващите. Канонизацията ще завърши с литийно шествие около храма „Свети Александър Невски“.

\*\*\*

С организиране на флешмоб „Българско знаме“ българите в Украйна ще отбележат 135-ата годишнина от Априлското въстание, съобщава на 27 април за БТА пресцентърът на Българския младежки клуб „Актив“ в Одеса. Предвидено е на един от одеските площади – „Куликово поле“, над 300 българи да образуват българско знаме. По сигнал те ще вдигнат ръце, като всеки от тях ще държи парче бял, червен или зелен плат. След това участниците ще променят позициите си и „живото“ българско знаме ще се развее. На финала всички ще се хванат на хоро, олицетворяващо девиза „Съединението прави силата“. Организатори на проявата са Всеукраинската обществена организация „Конгрес на българите в Украйна“ и Българският младежки клуб „Актив“.

\*\*\*



София, 16 декември 2009 г. В интервю за БТА известният драматург и сценарист Боян Папазов разкрива някои „тайни“ около пиесата „Да отвориш рана“. Снимка: Елена Дикова, БТА

„Април 1876 г. е онзи предел, онази граница, която българският народ премина, за да покаже и на Европа, и на себе си, че връщане назад няма“, заявява президентът Георги Първанов в словото си на 1 май по време на митинга-заря за 135-ата годишнина от Априлското въстание в Панагюрище. „От апостолите до най-обикновените въстаници – всички посветени в делото имаха съзнанието, че са носители на идеята за възраждането на българската държавност. Това, което те направиха, наистина показва на Европа, че тук на Балканите има една малка, но героична нация, която заслужава своето право на свободен живот“, казва държавният глава.

## 2012

„Да бъдеш в героичното, жертвоготовно и славно Панагюрище на този ден, е привилегия, гордост и повод за оптимизъм“ – с тези думи президентът Росен Плевнелиев се обръща в тържественото си слово по време на националния митинг-заря на 1 май в Панагюрище по повод 136-ата година от Априлското въстание.

„Априлската епопея показва на целия свят, че българинът е достоен за своята свобода и винаги е готов мъжествено да умре за нея и за Родината“, посочва държавният глава. Той отбелязва, че въпреки драматичните и често трагични обрати на съдбата българинът е запазил основните си духов-

ни ценности и откроява като една от най-съществените между тях – да се учи от уроците на миналото. Росен Плевнелиев казва още, че един от най-важните уроци от националноосвободителната борба е „стремежът на нашия народ сам да решава съдбините си“.

\* \* \*

„Христо Ботев направи най-важната крачка по пътя към възстановяването на българската държавност“, заявява на 1 юни във Враца президентът Росен Плевнелиев в словото си на тържествения митинг заря, посветен на 136 години от Априлското въстание, Деня на Христо Ботев и в памет на загиналите за свободата и независимостта на България.

Пред множеството граждани и гости на централния площад в града президентът подчертава, че Ботев е от онези личности в световната история, които очертават най-високия духовен ръст на своите нации. Той допълва, че с поезията, публицистиката и делото си поетът революционер е показал на Европа и на целия свят, че българският народ е готов за свободата си.

## 2013

С тържествен митинг-заря на 1 май в Панагюрище е отбелязана 137-ата годишнина от Априлската епопея. „За 137-и път сме се събрали тук, за да прославим великата Априлска епопея и саможертвата на

панагюрци, копривщеници, батякчани и клисурци – казва в словото си вицепрезидентът Маргарита Попова. – Гордея се, че тази вечер с горди панагюрци за 137-и път празнуваме трънливия, но достоен път на свободния човешки дух и на човешкото достойнство“, добавя тя. Попова казва, че в Панагюрище са изгорели не само гомовете на въстаналите българи, но са изгорели и техните души. „Тук обаче завинаги изгоряха робските вериги“, посочва още вицепрезидентът.

\* \* \*

„Независимо от междуособиците и калта на политическите интриги у нас има нещо твърдо, което гарантира, че България ще пребъде – казва на 2 май служебният премиер Марин Райков, който е в Копривщица за отбелязването на 137-ата годишнина от Априлското въстание. – Да си повярваме и да потърсим героите, които могат да ни водят достойно“, призовава в словото си Марин Райков. И напомня, че всеки, който проповядва това, че историята и политическата свобода се диктуват от волята и поведението на значимите в международната политика, трябва да се върне към усилията на българския революционен централен комитет.

## 2014

На 19 април възрожденски песни и гърмежи с черешово

топче огласяят етнографския комплекс „Старият Добрич“ в историческа възстановка на Априлското въстание. Повече от 100 участници от клубове в страната на националното дружество „Традиция“ пресъздават героичните страници под наслова „Българският Великден“ за 138-ата годишнина от епопеята.

На калдъръмените улици в музея на открито „оживява“ пристигането на Кървавото писмо в Панагюрище и обявяването на въстанието, осветяването на знамето с лъв и надпис „Свобода или смърт“. Спектакълът „Възкресява“ Георги Бенковски, Райна Княгиня, Хвърковатата чета и груги исторически герои. При реконструкцията е пресъздадено опожаряването на Клисуря, боевете в Батак и Перушица.

При възстановката на съби-

тията са показани кремъчни пушки, саби, ятагани от епохата на Априлското въстание. Деца в народни носии също се включват в реконструкцията, а сред най-възрастните участници в спектакъла е добричкият лекар Димо Димитров, основател на родословния клуб „Стефан Караджа“ и потомък на войводата.

\* \* \*

„Заветът, който ни оставаха априлци, е, че бъдещето ни зависи от нашите собствени усилия; че свободата и нейните ценности не са даденост и не се получават даром“, казва президентът Росен Плевнелиев в тържественото си слово в Панагюрище, където тази вечер е кулминацията на честванията по повод 138-ата годишнина от Априлското



Панагюрище, 1 май 2014 г. Президентът Росен Плевнелиев участва в честването на 138-ата годишнина от Априлското въстание. На площад „20 април“ в града държавният глава присъства на тържествената заря-проверка и произнася слово. Снимка: Валентин Николов, БТА

въстание на 1 май. Държавният глава посочва също, че сами определяме съдбата си, избирайки между удобното самосъжаление и това да запретнем ръкави и да превърнем Родината в пример за гругите. „Днес ние – наследниците на славните герои, водим своята борба с примирението и песимизма“, отбелязва Плевнелиев и добавя, че изборът ни зависи от нашата решителност. „От нас зависи каква България ще оставим на идните поколения“, добавя той.

## 2015

Знамето, ушито от Райна Княгиня, ще бъде показано за първи път във Варна – на националния празник Трети март, съобщават през февруари от пресслужбата на Регионалния исторически музей в крайморския град. Светинята е част от изложба, организирана от културната институция и Историческия музей в Панагюрище и посветена на Априлското въстание. Експозицията ще бъде открита на 3 март.

Освен главното въстаническо знаме в изложбата са включени знаме „номер 12“, нарисувано от Иван Зографски, лични вещи, сабята и револверът на Райна княгиня, самоделни оръжия, куршуми, паласки и барутници на въстаниците, три вида лъвчета, които са били пришивани към калпаците на бойците.

\* \* \*

„Всички трябва да бъдем обединени, за да сме силни, и макар да имаме различия, между нас трябва да има диалог“, казва на 1 май вицепрезидентът Маргарита Попова в Клисуря в словото си на площад „20 април“.

Вицепрезидентът пали свещ в църквата „Свети Никола“. Тя се прекланя пред паметника на Никола Караджов и загиналите над 400 клисурци и присъства на възстановката на Априлското въстание в местността Зли дол, организирана от националното дружество „Традиция“.

## 2016

Изложба „Безсмъртието на българския дух“ е открита

на 18 февруари в Народното събрание. „Тя е посветена на Левски, Ботев, българските революционери и всички герои от Априлската епопея“, казва председателят на парламента Цецка Цачева.

Експозицията е по повод отбелязването на 143 години от обесването на Васил Левски и на 140 години от Априлското въстание и гибелта на Христо Ботев. Честванията са под почетния патронаж на председателя на Народното събрание Цецка Цачева.

„Априлското въстание е нашата национална революция, а Васил Левски е нейният идеолог, теоретик и стратег“, казва Цачева. Тя посочва, че ролята на Апостола като ор-

ганизатор на революцията е отбелязана първо от поета революционер Христо Ботев. „Днес много от заветите на Васил Левски са изпълнени и това още повече ни задължава да пазим нашата България, да браним демократичните ценности и всеки да се труди според силите си за благоденствието на хубавата ни родина“, заявява председателят на Народното събрание.

Експозицията, показана в парламента, включва косите, дяконския орар, камата и писма на Васил Левски, освен това джобният часовник на Христо Ботев, печати и устава на БРЦК и знамето на Хвърковата чета.



Копривщица, 2 май 2016 г. В Копривщица се провежда тържествена програма по повод 140 години от Априлското въстание. На площад „20 април“ жителите и гостите на града наблюдават театралния спектакъл-възстановка „Първа пушка“. Снимка: Владимир Шоков, БТА

ЛИК 2026



Село Черни Вит, 29 септември 2016 г. Церемония по даряване на оригиналното знаме номер 9 от Априлското въстание се провежда в сградата на читалището в село Черни Вит, община Тетевен. То е едно от 12-те знамена, поръчани от Георги Бенковски за дейността на IV революционен окръг. Знамето е пазено близо 140 години от жителите на селото, които са решили да го дарят на НВИМ, за да се съхранява в подходящи условия, така че да бъде запазено за бъдещите поколения. На снимката: дългогодишният пазител на знамето Марин Йотов. Снимка: Владимир Шоков, БТА

\*\*\*

„Днес, когато сме свободни и се радваме на членството на България в ЕС – съюз за мир, демокрация, човешки права и свободи, трябва да си даваме сметка, че идеалът и посоката, зададени от нашите възрожденци, революционери и будители, трябва да бъдат пазени и развивани“, казва президентът Росен Плевнелиев, давайки на 2 май начало на тържествата в Копривщица по повод на 140-годишнината от Априлското въстание и по случай празника на града. „Трябва да пазим искрата, която те запалиха, да пазим идеала, който те зададоха, за чиста и свята република, която още не сме постигнали, за европейска България – която искаме заедно да постигнем

и да изковем – добавя президентът. – Тук преди 140 години се запали искрата, която и днес има място в нашите сърца – искрата на големия огън на българската свобода, на българската държавност, на българската революция“, посочва Плевнелиев и отбелязва, че Априлското въстание е изцяло народно дело и изцяло българска революция.

## 2017

„Тук на този ден преди 141 години няколко младежи с цървули и кремъклийки се обявиха за свободни. Писмото от Копривщица за тях е знак на съдбата – казва президентът Румен Радев в словото си тази вечер на тържествения митинг-заря в Панагюрище за годишнината от Априлското въстание. – Тази българска пролет ще трае само няколко

дни и само в няколко селища, но тя ще промени съдбата на България завинаги“, посочва държавният глава. Той подчертава, че след Априлското въстание не остават паметници на военни победи, а остават костници. По думите му това е въстание на осъзнатата саможертва в името на свободата, обречен бунт на селяни, гаскали, занаятчии и попове.

\*\*\*

На 16 май с тържествена заря-проверка в Батак са отбелязани 141 години от Априлското въстание. „Батак е имело страшно в своето величие и трагедия. Батак сме всички ние – казва от трибуната на площад „Освобождение“ в Батак президентът Румен Радев. – Чедата на Батак доказаха, че на тази земя живее народ, способен от пепелта да издига крепост на духа, от възлението да изтръгва светлина за утрешния ден“, отбелязва в словото си президентът.

\*\*\*

Българският президент Румен Радев се среща в понеделник с наследници на легендарния американски журналист от ирландски произход Джанюариъс Макгахан, съобщава на 13 юни президентският прессекретариат.

Президентът подчертава, че името му е близко и скъпо на всеки българин, а репортажите му са едно от

ЛИК 2026



София, 12 юни 2017 г. Президентът Румен Радев се среща на „Дондуков“ 2 с наследниците на легендарния американски журналист от ирландски произход Джанюариъс Макгахан. Наследниците на Макгахан към днешна дата са 40, като 14 в момента са в България. Снимка: Валентин Николов, БТА

най-известните свидетелства, които народната памет съхранява за трагичните исторически събития, но и за съдбоносната помощ и подкрепа към българската национална кауза.

„За мен е чест да посрещна всички ви тук в България. Радостен съм, че на тази знакова дата, на която се навършват 173 години от рождението на Макгахан, мога да изразя пред вас, неговите наследници, своята почит и благодарността на българския народ към вашия предшественик – смел журналист и достоен човек“, казва Радев.

Наследниците на Макгахан към днешна дата са 40, като 14 в момента са в България. Сред тях има журналист, офицер от Американската армия, бивш служител на НАТО, компютърни специалисти и държавни служители. От своя страна те изразяват впечат-

ленията си от приятелското отношение и благодарят за възможността да се докоснат до красотата на българската природа и култура.

## 2018

„Все повече поколения ни гледат от онзи славен и страшен април на 1876 г. И въпреки всичко невидимата сила на народната памет ни призовава отново в гнездата на бунта, в местата, където се роди свободата.“ С тези думи започва тържественото си слово президентът Румен Радев в Брацигово на 11 май по повод 142 години от Априлската епопея. Той припомня, че турските рапорти определят Брацигово като един от най-важните бунтовнически центрове. „Тук, в полите на Родопите, българите издигнаха своята въстаническа крепост, а самоотвержената отбрана разколеба

дори най-жадните за плячка башибозуци“, казва президентът.

\* \* \*

На 9 юни за 40-а поредна година в малкото граче Ню Лексингтън в сърцето на американския щат Охайо се провежда фестивал в памет на яркия застъпник на българската национална кауза от XIX век Джанюариъс Алоуишъс Макгахан. Специално от Вашингтон пристига българският посланик в САЩ Тихомир Стойчев, а от Чикаго – българският генерален консул Иван Анчев, заедно с група родолюбиви сънародници, които помагат за организирането на фестивала.

Българският посланик Тихомир Стойчев приветства всички дошли на фестивала пред паметника на Джанюариъс Макгахан в града. Той разказва накратко за ролята на Макгахан, наречен Освободител на България, и на Юджийн Скайлър за осветляване на трагичните жертви на Априлското въстание. „Макгахан е много тясно свързан с България“, подчертава Тихомир Стойчев. След това българският посланик обявява, че Джанюариъс Макгахан е отличен посмъртно с най-високото отличие на Министерството на външните работи – „Златна лаврова клонка“, за неговата подкрепа за Освобождението на България. Тя е връчена на Фредерик, негов праправнук, който живее в Калъмбъс, Охайо. Фредерик Макгахан казва, че за него е голяма чест да приеме наградата на Джаню-

ариъс Макгахан, който може да служи за пример.

## 2019

В новина от 1 май се посочва, че над 200 души, представители на патриотични формации и много клисурци, и тази година възпроизвеждат моменти от Априлското въстание в Клисурса. Възстановката на възхода и погрома на Клисурса през 1876 г. започва на площад „20 април“ и е наблюдавана от стотици клисурци и гости на града, сред които е и президентът Румен Радев. Отбелязването на 143-тата годишнина от Априлската епопея започва с рецитал на актьора Детелин Кангев.

„Година подир година се събираме в градовете герои, за да си спомним кървавия и героичен български април, да съпрживеем трагичните и славни мигове, без които нашата историческа съдба би била много по-тежка“, казва в словото си президентът Радев. По думите му черешовото топче, макар и за ден, ни буди от унието и апатията. „Събитията преди 143 години ни припомнят за моралната сила и величието на един народ, готов на саможертва в името на свободата и бъдните поколения“, допълва държавният глава.

## 2020

В Панагюрище 144-ата година от Априлското въстание ще бъде отбелязана на 1 май, като пред паметниците на героите от епопеята ще се положат венци и цветя без

присъствието на граждани и официални лица. Панихидата в памет на загиналите ще бъде отслужена в църквата „Свето Въведение Богородично“. Това съобщава за БТА в края на април кметът Никола Белишки. Той уточнява, че Община Панагюрище е създавала организация паметта на априлци да бъде почетеана, без да се нарушават мерките за безопасност, наложени от извънредното положение в страната.

При същия ред цветя и венци ще бъдат положени и на 2 май пред паметника в историческата местност Оборище, където от 14 до 16 април 1876 г. заседава Първото Велико народно събрание. „По този начин ще изразим дълбоката всенародна признателност към великата саможертва и безсмъртния подвиг на априлци, ще си спомним и ще споменем хилядите именити и безименни герои и мъченици,

изгорели в пламъците на април 1876 г.“, казва кметът на Панагюрище.

## 2021

На 5 май държавният глава Румен Радев посещава село Радилово. Той поднася цветя пред Паметника на трите поколения и отправя приветствие към жителите и гостите на населеното място. „На място като днешното, пред този паметник и хора като вас, човек се усеща българин. Разбира и преосмисля какво значи свобода, дълг, чест и достойнство – заявява президентът и подчертава: – Убеден съм, че осъзнавате огромната отговорност да предавате спомена за героичния пример на вашите предци през Априлското въстание през поколенията – обръща се той към жителите на Радилово. – Подвигът, извършен от



Клисурса, 1 май 2019 г. Над 200 души, представители на патриотични формации и много клисурци, и тази година възпроизвеждат моменти от Априлското въстание. Сред гостите е и президентът Румен Радев. Снимка: Дима Шопова, БТА

Вашите предци, тяхната смелост, храброст, непокорство, техният избор – по-добре достойна смърт, отколкото живот в робство – те нямам измерение. Тяхната саможертва се нарича днешна свободна България“, подчертава президентът.

\*\*\*

„Искрата на родолюбието, която разпали огъня на непокорството на въстаниците от 1876 г., освети нашия път към свободна, независима и достойна България“, заявява в словото си президентът Румен Радев по случай отбелязването на 145-ата годишнина от обявяването на Априлското въстание в село Петрич, Община Златица. Той припомня историческото значение на бунтовния и мъченически Петрич като един от основните въстанически пунктове в решителните месеци на 1876 г., както и думите на Захарий Стоянов, че петричани са на първо място между ония села, които изградиха темела на българската свобода от пепелището на своите домове.

„В този прекрасен български край – земя, напоена с кръв, сред хребети, свидетели на чувовен героизъм, саможертва и достойнство, човек осъзнава, че да си българин е гордост и чест“, подчертава Румен Радев.

\*\*\*

Новина от 10 май посочва, че в град Бяла черква президен-

тът Румен Радев участва в тържествената заря-проверка в чест на 145 години от Априлското въстание. „Славата на героичния кървав български април от 1876 г. отново ни събира“, казва в словото си президентът Радев. Той припомня, че заради решителните исторически събития, проправили пътя на българския народ към свободата, днес вдигаме с гордост чела, защото знаем, че нашите предци са скъсали оковите на робството и са заложили живота си в името на своите наследници.

\*\*\*

„Боевете при Дряновския манастир ще останат епична и незабравима страница от гордия и кървав април на 1876 г. Именно тук са запосани едни от най-светлите страници на българската бойна слава, защото девет дни продължава тази епопея на неравна борба за честта на българите“, казва държавният глава Румен Радев в приветствието си на тържествената церемония през май в Дряновския манастир по повод 145-годишнината от Априлската епопея. Той подчертава, че и след 145 години споменът за героичните събития, живите и ярки образи на българските апостоли и поборници не повяхват. По думите му далеч преди въстанието в Дряновския край вече е посято семето на свободата – църкви са издигнали гордо снага, училища и читалища са отваряли врати за жадните за знание и

просвета. Президентът припомня, че в тази част на отечеството се зараждат светлища на духовна и културна просвета, на революционна борба и неслучайно начело на въстанието са застанали гаскал и духовник – легендарните Бачо Киро и поп Харитон.

## 2022

Каталогът „Нашата свобода от нас зависи. Съхраненото наследство от българските борби за независимост XVIII – XIX в.“ е представен официално в Националния военноисторически музей (НВИМ) на 20 април. Автор на изданието е доц. д-р Соня Пенкова. Тя отбелязва, че за първи път излизат събрани на едно място в книжно тяло артефакти, свързани с въоръжените борби за национална свобода от XVIII и XIX в., съхранявани в музея. По думите ѝ това е най-голямата колекция от такива предмети в български музей. „Ние посвещаваме това издание на годишнината от Априлското въстание и на годишнината от откриването на първата ни публична експозиция през 1937 г. и на тези първи много сериозни опити за събиране на едно място на много предмети, свързани с борбите за национална свобода“, казва още тя.

Над 70 личности и повече от 150 артефакта – свидетели на героизма в тези размирни времена, дават среща на съвременния човек с онези луди глави, дръзнали да съблярат цяла една империя. Сред тях са оръжие, документи и

лични вещи, принадлежали на личностите, записали имената си в безсмъртния национален пантеон – Индже войвода, братя Хитрови, Жельо и Ильо войвода, Панайот Хитов и Филип Тотъо, Георги Раковски и Васил Левски, Тодор Каблешков, Георги Бенковски, Панайот Волов, Христо Ботев, Димитър Беровски и много други известни и малко познати герои, живели с идеята, че „нашата свобода от нас зависи“.

\*\*\*

„В Копривщица знаят, че високо вдигната глава струва скъпо, но единствено с изправен гръб човек вижда ясно, върви достойно напред и може да напише Кърваво писмо, което да отвори врата към възкръсването на България“, казва президентът Румен Радев в словото си по случай тържественото отбелязване на 146-ата годишнина от Априлското въстание в Копривщица на 30 април. По думите му съдът на времето е отредил величие и слава на българските апостоли на свободата, чиито имена ще останат във времето. „Нека никога не забравяме тези силни и непогравени българи, защото патриотизмът им, саможертвен и просветен, е еталон, особено днес“, казва още държавният глава.

## 2023

Пушката на Захарий Стоянов, с която той участва в Априлското въстание, и



Габрово, 3 март 2023 г. Пушката на Захари Стоянов, с която той участва в Априлското въстание, и първото издание на неговия труд „Записки по българските въстания“, отпечатано през 1884 г., са изложени в Саковата къща в музей „Етър“. Снимка: Радослав Първанов, БТА

първото издание на неговия труд „Записки по българските въстания“, отпечатано през 1884 г., ще може да видят посетителите от 3 до 5 март на втория етаж в Саковата къща в музей „Етър“, посочва новина от Габрово. Поводът за експозицията е националният празник 3 март, а Регионалният етнографски музей на открито „Етър“ продължава своята традиционна инициатива „Така извоювахме свободата“, като показва реликви, свързани с борбата за освобождение и независимост на България.

„Пушката е Уинчестър (Winchester rifle), произведена 1864 г., английско производство. Постъпва във фонда на Регионалния исторически музей-Пловдив през 50-те годи-

ни на XX век от фондовете на Регионалния етнографски музей-Пловдив. Произведена е между 60-те и 70-те години на XIX век. Оръжието е носено от Захарий Стоянов по време на Априлското въстание. Експонатът е част от постоянната експозиция „Съединение на България 1885 г.“ в РИМ -Пловдив“, казва за БТА екскурзоводът Веселина Кънчева.

Двата експоната за първи път напускат пределите на РИМ-Пловдив, което е жест към габровци и гостите на РЕМО „Етър“ според ръководството на музея на открито. Втората ценност, която публиката може да види, е първото издание на труда на Захарий Стоянов „Записки по българските въстания“, отпечатано в Пловдив през 1884 година.

„Книгата „Записки по българските въстания“, експонирана в Саковата къща на РЕМО „Етър“, е издадена за първи път в Пловдив през 1884 г. и е дарена от Икономическия техникум в града.

\*\*\*

„Има места и събития, които ни карат да вдигаме гордо чела, защото са съхранили величието на нашия народ“, казва президентът Румен Радев в Априлци на 14 май. Той участва в отбелязването на 147 години от обявяване на Новоселската република, част от епопеята на Априлското въстание.

„За мен е чест да бъда днес в Априлци – гордият символ на въстанието, което през пролетта на 1876 г. отвори пътя към възкръсването на България. По него поеха непокорните, тези, за които свободата бе по-скъпа от живота, които възвестиха волята на цял един народ към независимост и отвориха широко очите на Европа. Едва ли има род в Априлци, който да не е дал кървава дан за българската свобода. Непокорните балканджии през вековете съхраниха своето огнище като крепост на българския дух. Оттук минаха стъпките на Дякон Левски, който със словото си претвори своята вяра в българската свобода във всенародна кауза. Апостолите от 1876 г. разпалиха пламъка на революцията, за да превърнат Ново село, Батошево, Кръвеник и региона в най-големия център на въстанието в Северна България“, посочва в слово си президентът.

## 2024

„Перущица и Априлското въстание освободиха огромна енергия, натрупана в българския народ, запалиха пламъка на един гняв, който пет века е събиран в души, в поколение след поколение, за да запалят огромен огън, който да превърне свободата в национален идеал. Този идеал трябва да пазим, да съхраняваме и да предаваме“, казва вицепрезидентът Илияна Йотова, която участва в Перущица в честването на 148-ата годишнина от Априлската епопея на 9 май. Според Йотова няма как да разберем Априлското въстание, ако не си обясним защо освен големите герои и много обикновени хора се превърнаха във „факли“, за да осветяват пътя към свободата на Отечеството. „Защото не искаха нищо за себе си, защото не искаха да имат някой друг сребърник в джоба си и не развяваха жертвоготовността си по-казно като байрак“, казва вицепрезидентът. По думите ѝ те са имали невероятни водачи, които не просто са водили хората след себе си, а такива, които са имали вяра и цел.

\*\*\*

„За мен е чест да бъда тук, където най-светлите и трагични събития са родова памет, семейни спомени и лична съдба, където всяко място носи история и където разказите за смелост и саможертва са мост към предците“, казва в словото си президентът

Румен Радев пред стотици жители и гости на Брацигово на четването на 148 години от Априлското въстание на 11 май. Радев посочва, че Брацигово посреща с невиджана радост вестта за бунта през 1876 г., и припомня думите на Захарий Стоянов, че „Брацигово въстава цяло, като един човек“. Президентът заявява, че думите на Васил Петлевков: „Сам съм, други няма, аз заповядах, други не търсете“, и днес свистят като плесница в лицето на онези, които панически бягат от отговорност и всячески се опитват да я прехвърлят другиму.

## 2025

„Ако днес сме искрени в почитта си към загиналите за България, наш гълъг е не само да пазим тяхната памет чиста, а и да вложим на свой ред нашите сили в каузата за изграждането на свободна и правова България. Да се противопоставим на всеки опит за посегателство от задкулисие и опит за подмяна, защото за нашите дела нашите наследници ще съдят по това каква България оставяме след себе си и кой политик и граждани не може да избяга от своята отговорност пред собствения си народ и от своя изпит пред историята“, казва в словото си президентът Румен Радев, който участва в Перущица в тържественото отбелязване на 149-ата годишнина от Априлското въстание на 9 май. По думите на държавния глава имената на Петър Бонев, Кочо Честименски, Спас Гинев и

хилядите знайни и незнайни герои на българската революция са не само символ на скрепената с кръв клетва „Свобода или смърт“, но и неделима част от националната ни памет.

\*\*\*

„Световният отзвук от Априлското въстание 1876 г.“ е името на архивна документална изложба, открита на 14 май в Народното събрание. Тя е по инициатива на депутатите от ПГ „Продължаваме промяната – Демократична България“ Кирил Петков и Николай Денков. На нея присъства Франсис Гладстон, потомък на Уилям Гладстон. На представянето са и британският посланик у нас Натаниел Копси и Стоян Раков, наследник на една от малкото жени, оцелели при Баташкото клане.

„Изложбата, която предста-

вяме, показва последиците в международен аспект от най-българския аспект на Българското възраждане, а именно – жаждата за свобода“, казва председателят на Народното събрание Наталия Киселова. Дните от април и май 1876 г. са дни, в които мало и голямо и всеки от дете до старец жертват както имуществото, така и дома си в усилията да има независима българска държава, изтъква тя. Тази държава ще се появи по-късно на картата на Европа, но страданията на българите, жертвите, които дават, получават международен отзвук и на Изток, и на Запад и ще преобърнат представата за Източния въпрос. Това ще даде легитимно основание на българите да поискат да имат своя държава“, посочва Киселова.

Директорът на Държавна агенция „Архиви“, партньор в изложбата, доц. Михаил Груев

София, 14 май 2025 г. Правнукът на Уилям Гладстон – Франсис Гладстон подарява портрет на своя предшественик на 18-о СУ „Уилям Гладстон“, който е приет от директора на училището Ралица Кирилова. Снимка: Владимир Шоков, БТА



обяснява, че експозицията представя накратко историята на българския национален въпрос през XIX век, изграждането и съзряването на българската национална идея през комитетите на Левски, подготовката на Априлското въстание най-вече в Четвърти революционен окръг, където ключова е дейността на Георги Бенковски. Нашият фокус е върху една по-слабо позната страна от въстанието – отзвука му в Европа и в целия свят и приноса на ключови личности, които на практика правят ефекта от него една нарастваща снежна топка, която впоследствие се оказва решаваща за българското освобождение, подчертава той. Експозицията проследява отзвука на въстанието във Великобритания. Благодарение на Гладстон, британски политици, интелектуалци и журналисти общественото мнение е обърнато, отбелязва доц. Груев. Тази изложба е и жест на благодарност към всички, които подпомогнаха раждането на модерната българска държава, добавя той.

Франсис Гладстон разказва семейни спомени от миналото на прапрадядо си. Бях щастлив да бъда отгледан в огромния дом, където е живял. Дори 50 години след смъртта му Уилям Гладстон е много почитана фигура, споделя той.

## 2026

Национален инициативен комитет за отбелязване на 150-годишнината от Априлското въстание е създаден в

Българската академия на науките (БАН) на 13 март.

По идея на Събранието на академиците и член-кореспондентите (САЧК) и на ръководството на БАН е създаден Академичен организационен комитет за отбелязване на тази знаменателна годишнина. Той е представен от председателя на БАН член-кореспондент Евелина Славчева.

Вярваме, че паметта за Априлското въстание заслужава да бъде достойно отбелязана – с широко, мощно и звучно национално участие, казва председателят на Българската академия на науките член-кореспондент Евелина Славчева при представянето на Академичния организационен комитет за координация на инициативите за 150-годишнината от Априлското въстание. Тя припомня, че БАН отправя апел за създаването на Национален инициативен комитет за отбелязване на 150-годишнината от Априлското въстание. Академията решава да поеме тази отговорност, защото нашата мисия, завещана ни от основателите на Българското книжовно дружество още през 1869 г. в Браила, е да работи не само за материалното, но и за духовното благополучие и израстване на нацията, отбелязва член-кореспондент Славчева.

На 20 април в Копривщица ще представим броя на списание ЛИК, посветен на Априлското въстание, и специално издание на Българската академия на науките (БАН),

София, 13 март 2026 г. Национален инициативен комитет за отбелязване на 150-годишнината от Априлското въстание е създаден в Българската академия на науките.  
Снимка: Милена Стойкова, БТА



казва генералният директор на Българската телеграфна агенция Кирил Вълчев в БАН. Броят на списанието на БТА ще съдържа извадки от архивите за това как от 1898 г. досега са отбелязвани различни годишнини на Априлското въстание, как е присъствало в богатия архив на Българската телеграфна агенция. Това представяне на списанието от Копривщица ще е едновременно от 33 града – онлайн, като ще направим връзка с тези градове и ще поканим ученици, обяснява Кирил Вълчев.

150-годишнината от Априлското въстание е най-голямата годишнина, която България отбелязва в последния половин век, съпоставима само с отбелязването на 1300-годишнината от учредяването на българската държава, която беше през 1981 г. Това казва член-кореспондент Атанас Семов в

Българската академия на науките. Със своята активност за отбелязването на 150-годишнината от Априлското въстание БАН потвърждава своята повече от век и половина роля за един от духовните столбове на нацията, добавя той.

Честването на 150-годишнината от Априлското въстание не трябва да е шаблонно, казионно и да не вперваме само очите си върху нас, защото то е само една брънка от много революционни надигания през втората половина на XIX век. Това обаче не намалява неговото значение, а показва, че българите се движат в хода на историческите събития, казва акад. Иван Илчев в БАН.

Акад. Иван Гранитски също отбелязва, че честването не трябва да е формално. Той припомня, че една група съмишленници са решили да организират този комитет, за да се подредят много инициативи,

които възникват в общини, в творчески съюзи и в университети, добавя акад. Гранитски.

Член-кореспондент Евелина Славчева съобщава, че сред членовете на Академичния инициативен комитет са акад. Георги Марков, акад. Иван Илчев, акад. Иван Гранитски, член-кореспондент Атанас Семов, член-кореспондент Атанас Костов, заместник-председателят на БАН проф. Емануел Мутафов, които присъстват на днешното събитие. На него са дошли също главният секретар на Българската православна църква Мелнишкият епископ Герасим, представители на президентството, генералният директор на Българската телеграфна агенция Кирил Вълчев, заместник-министрите на културата Александър Трайков и на образованието Петър Николов, съветникът по култура на президента Пламен Славов,

председателят на Българската стопанска камара Добри Митрев, председателят на Съюза на народните читалища Николай Дойнов, предишният председател на БАН акад. Юлиан Ревалски. В събитието участват също и представители на Общобългарския комитет „Васил Левски“, кметлицата на Копривщица Мария Тороманова, както и Националното сдружение на общините, на читалища, учени.

\*\*\*

На 9 април премиерата на спектакъла „Записки по българските въстания“ на Драматичен театър – Пловдив пренася публиката в света на героизма и предава емоцията на революционера и автор на едноименната книга Захарий Стоянов. Постановката е посветена на 150-годишнината от Априлското въстание.

Драматургичният текст е

Пловдив, 9 април 2026 г. Премиерата на спектакъла „Записки по българските въстания“ на Драматичен театър – Пловдив.  
Снимка: Боян Ботев, БТА



на Юрий Дачев, режисьор на постановката е Бина Харалампиева, сценографията и костюмите са дело на Свила Величкова, а композитор е Асен Аврамов.

В спектакъла участват Рагина Думанян, Ивана Папазова, Мариана Йотова, Тодор Дърлянов, Мак Маринов, Венелин Методиев, Иван Горанов, Димитър Банчев, Стилиян Стоянов, Добрин Досев, Ивайло Христов, Алексей Кожухаров, Николай Станоев, Красимир Доков, Стефан Попов, Симеон Алексиев, Стоян Сърганов, Павел Сапунджиев, Христофор Негков – Фори, Моис Ашер Капон.

Актьорите пресъздават събранието в Оборище, идеята за прокламацията на Георги Бенковски към българския народ, делото на Райна Княгиня и героизма на Хвърковатата чета. Вестта за горящите Копривщица, Панагюрище, Перущица и Батак, предателството и смъртта на войводата в Тетевенския балкан, панихидите и написаното по лични спомени и разкази на революционери от Захарий Стоянов пренесят публиката в „свят, в който героизмът съжителства с колебанието, а свободата се извоюва с цената на разруха“. Спектакълът „Записки по българските въстания“ е не само за паметта към миналото, а и за избора пред бъдещето, пишат в афиша от Драматичен театър – Пловдив.

# РАЗГОВОРИ ПО ПОВОД ОТБЕЛЯЗВАНЕТО ПРЕЗ 2026 Г. НА 150 ГОДИНИ ОТ АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ – 1876 Г.

На 17 декември 2025 г. Българската телеграфна агенция организира в националния си пресклуб в Русе конференция на тема „150 години от Априлското въстание – 1876 г., и отбелязване на взетото през декември 1875 г. решение за обявяване на въстание от Гюргевския революционен комитет“. Форумът е част от инициативата на БНТ, БТА и БНР „14 Века България в Европа“ – за отбелязването на годишнини в българската история със значение за общата европейска история до 2032 г., когато се навършват 1400 години от създаването през 632 г. на първото българско държавно образувание на европейска територия – Стара Велика България.

Конференцията в Русе е открита от генералния директор на БТА Кирил Вълчев, който казва, че 150-ата годишнина от Априлското въстание е една от най-бележитите годишнини в българската история със значение за общата европейска история.

Така БТА започва да организира разговори за 150 години от Априлското въстание в националните си пресклубове в центровете на четирите революционни окръга на въстанието – Велико Търново, Сливен, Враца и Панагюрище.

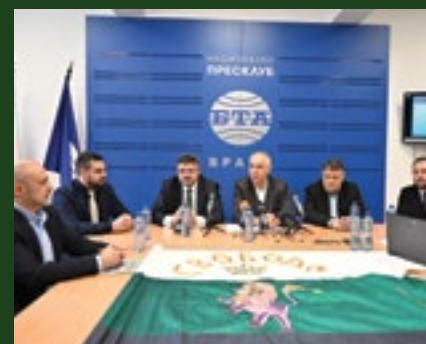
Първата от тези срещи е на 29 януари във Враца, разговорът в Сливен е на 19 февруари, а във Велико Търново – на 22 март. Предстои разговорът в Панагюрище, който ще се проведе на 30 април.

В дискусиите по темата участват общественици, представители на медиите, културни институции, духовенството, учители и ученици. Техен модератор е журналистът от БНТ Бойко Василев. С разговорите, които организира, БТА се опитва да възкресява познанието от славната страница на Априлското въстание.

В списание ЛИК поместваме акценти от срещите в Русе, Враца, Сливен и Велико Търново.



Русе, 17 декември 2025 г.



Враца, 29 януари 2026 г.



Сливен, 19 февруари 2026 г.



Велико Търново, 22 март 2026 г.

## 17 декември – разговор за Априлското въстание в Русе – Гюргево

Кирил Вълчев, генерален директор на БТА



Първият пример за нас от предците ни, взели в Гюргево решението за въстанието, е, че българите можем да вземем заедно решения. Този пример е особено важен в дни на разделения в обществото ни като днешните.

Вторият пример е, че българите можем да бъдем самостоятелни в определянето на своето бъдеще. Този пример е нужен особено в дни, които ни се струват много трудни, защото в историята отпреди 150 години виждаме, че предците ни са били в далеч по-трудна ситуация от нашата, в която техният избор е бил сведен до свобода или смърт, какъвто избор не се очаква от нас днес, а само трезви самостоятелни решения.

Третият пример е, че българите трябва да имаме ясен план. Този пример е вдъхновяващ в дни като днешните, в които обичайно чуваме предимно критики към минало и настояще, а рядко идеи за бъдещето, които да насочват

енергията на народа ни към ясна цел.

Четвъртият пример е, че българите трябва да се доверяват на младите. В Гюргевския революционен комитет влизат предимно младежи, които с днешните мерки бихме определили като Gen Z – поколение между 15 и 30 години.

Петият пример е именно за младите. Не бива да мислим, че историята започва от нас. Напротив, трябва да следваме добрите примери преди нас. И трябва да направим така, че хората, взели в Гюргево през тези декемврийски дни на 1875 г. решение за въстание и осъществили го през април на следващата година, трябва да бъдат не само познати, а и пример за младите днес, така че героите от тогава да са героите им днес, вместо да следват понякога доста съмнителни хора.



**Радоко Влайков,**  
посланник на България в Румъния

Румъния е много тясно свързана с организирането на Априлското въстание и с по-нататъшното освобождение на България.

Много трудно е можело да се стигне до това събитие без закрилата на румънския народ, който е дал убежище на най-светлите личности в българската история. Нашата благодарност към румънския народ за тази закрила трябва да бъде изключително висока, както нашата благодарност към румънския народ за жертвите, които дадоха при Плевен, Гривица, Видин и много други места. Намирам за повече от естествено включването на Румъния в отбелязването на началото на честването на 150-годишнината на Априлското въстание.



**Йонел Мускалу,**  
зам.-кмет на Община Гюржево, Румъния

През пролетта на 1876 г. Гюржево не е маргинален град, а добре позната и внимателно наблюдавана точка в балканския конфликт, която е използвана ефективно от българските революционери.

Местата за срещи са били добре известни – хотелите „Киселеф“ и „Басараб“, посещавани от пътуващи, частни къщи, както и постоянно използвано жилище, обозначено от българите като „казарма“. Тук са се събирали хора без паспорти, тук са се уреждали заминавания и са се осъществявали връзки с Букурещ и други дунавски пристанища. Съществуването на това ядро е било известно не само на българите, но и на местните власти и косвено на османските агенти. Фактът, че не е предприета решителна намеса срещу него, показва, че град Гюржево е функционирал като зона на контролирана толерантност, а не като пространство извън контрол.

**Пенчо Милков,**  
кмет на Община Русе

Като кмет на Русе оценявам значението на града – от историческа гледна точка, това е градът, обществото, което посреща европейската култура и става мост тя да навлезе – да навлезе мисълта за свободата, че всичко е възможно – и технически, и като обществена организация, още преди Освобождението. Връзката с Гюржевския комитет пак става през Русе.

Във всички населени места в България догодина трябва да се усети, че 150-ата годишнина от Априлското въстание е национално честване.

Успехът на българската общност се дължи на поставянето на високите цели. Считам, че това е огромна отговорност пред лидерите – правилно да целеставят пред българите. Защото в моменти на трудности единството идва, когато имаме високи национални цели.



**Емил Пъунеску,**  
румънски историк и музеограф

Гюржево има принос към движението „Възраждане“ на България. Както е известно, Гюржевският революционен комитет е провел първото си заседание в дома на Никола Обретенов, като по-късно се е установил в къща в покрайнините на града (кръстена „Казарма“). За съжаление местоположенията на тези къщи не са установени. Гюржевският комитет, чийто председател е бил Стефан Стамболов, е изготвил плановете за въстанието от април 1876 година. Важни за разбирането на периода са мемоарите на Обретенов.

Още по-важни са свидетелствата, които говорят за съучастията на румънските власти в арестуването на четата на Ботев. Те са провели официални разследвания, за да заблудят турските шпиони. Това са префектът и прокурор на Гюржево и делегатът, изпратен от министъра на външните работи Михаил Когълничану от Букурещ.



**Проф. Георги Вълчев,** ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Създаването на Гюржевския революционен комитет е следствие на разочарование от неуспешното организиране на Старозагорското въстание. Усещането, че покрай въстанието на Босна и Херцеговина българите изпускат последния влак да се заявят, да кажат, че са голям народ с дълголетна културна традиция, който има право на съществуване в самостоятелна държава. В основата на Гюржевския революционен комитет стоят шепи млади хора. Най-възрастният е на 33 години – Георги Бенковски. Това е знаменателно, защото показва, че в пикови моменти, когато трябва да се взимат бързи решения и да се градят бързи, но успешни стратегии, младите хора могат да поемат своята отговорност. Гюржевският революционен комитет показва точно тази енергия на младите хора, на които вече материалното добруване не им е достатъчно.

**Драгомир Драганов,**  
областен управител на Русе

Примерът за саможертвата на нашите предци в името на свободата на България трябва да е заразителен и за днешното поколение, защото не всеки днес може да направи подобна саможертва и да направи всичко необходимо за развитието на нашето общество.

Русчук, както е известен градът ни в миналото, е сред местата, където се запалва искрата на Априлското въстание. Основната инициатива е била на младите, които поемат ръководството на революционните комитети. Целта на въстанието е постигната, защото със своята саможертва тези млади апостоли запалват искрата и чрез западните медии, всички стават съпричастни със съдбата на българите в Османската империя. Тази саможертва е в основата на освобождението на България.



### Доц. Десислава Атанасова, ректор на Русенския университет „Ангел Кънчев“

Понякога значението на Русе за историята на Априлското въстание се пропуска. Мисля, че то е наистина много сериозно за всички нас, русенци, които от детските си години сме закармени с огромното количество история, която е тук, с историята за Баба Тонка, с нейната къща и множеството хора, които са участвали и в Априлското въстание, и в борбите за освобождение на България. Оттук се вижда много ясно и Паметникът на свободата, който е почит към всички наши сънародници, които са дали живота си за нашата свобода и за всичко това, което имаме днес.

Ролята на преподавателите в университета и историците от музея е именно да се предаде тази история на студентите, но и да ги подготвят спокойно да правят своите избори и с високо вдигната глава да изказват своето мнение.



### Акаг. Христо Белоев, почетен ректор на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и председател на Общински съвет – Русе

Надявам се всички българи да погледнат назад и да си извадят съответните поуки от историята как по време на Априлското въстание млади хора вместо лично облагодетелстване избират да жертват себе си в името на Родината, в името на България. Трябва да намерим аналогия и в днешното различно време, в днешната тревожна ситуация, защото пак младите – а и не само те, могат да изберат път на развитие в интерес на България в европейската структура.

От Русе започват много неща. Русе е родно място на много български революционери, а някои са били тук и животът им е свързан с града.



### Николай Ненов, директор на Регионалния исторически музей в Русе

Присъствието на медиите в различните периоди от историята е много важно. Кримската война е първата в света, отразена изцяло от медиите. След това е Руско-турската война.

Ханс Кристиан Андерсен пътешества по река Дунав през 60-те години на XIX век. Той минава тук през Русе, но не спира, защото имало епидемия. Вижда силно блестящото кубе на Гюргевската кула с часовник. И най-важният момент в случая е, че когато спира във Видин, там местният управител му дал цял наръч с немски вестници и тогава разбрал какво се случва в България. Той е в България, в Османската империя, но разбира от немските вестници. Вестниците за онова време, медиите за онова време са в топтренда на събитията, както, да речем, днес са социалните мрежи. И всичко, което се случва и знае светът, научава от вестниците.



### Ася Пенчева, кореспондент на БНР в Русе

Днес, когато си припомняме създаването на Гюргевския революционен комитет и поставяме началото на отбелязването на 150-годишнината от Априлското въстание, най-често чуваме думата „свобода“. Свободата за русенци винаги е била реката, която е общата ни улица с Европа и нейната култура, духовност и морал. Да се пренесем отново в онова героично и вдъхновяващо време на 1875 година. Героично, защото роди герои, и вдъхновяващо, защото те ни научиха на най-важния урок – свободата е всичко.

Личностите, които организират Гюргевския революционен комитет, са имали смелостта и дързостта да направят това, което трябва и когато трябва. Усетили са духа на свободна Европа и са се надявали надолу по Дунава той да стигне до българите, а нагоре по Дунава българите да изпратят зова си за помощ.



### Стефани Рагева, ученичка в 12-и клас в Средно училище „Христо Ботев“ – Русе

За мен Априлското въстание е нещо много лично, предвид и моите корени. Ние сме младите, ние трябва да съхраним спомена за нашите предци, за да можем да продължим тяхното дело. Свободата е ценност. Всички трябва да сме горди, че сме свободни граждани.

Смятам, че историята е нещо, което не е просто в тежките учебници, които трябва да научим, за да изкараме оценка, а нещо, от което трябва да вземаме пример, да си даваме равностетка какво можем да променим и в днешните тежки времена. Трябва малко или много да следваме саможертвата и добротата на предците ни, защото в днешно време сме станали и големи егоисти.



### Александър Димитров, ученик в 11-и клас в Средно училище „Христо Ботев“ – Русе

Темата за Априлското въстание и героичният подвиг на нашите предци трябва да служи за пример на нас като техни наследници. Трябва да пазим спомена за тях и тяхното дело. Той да ни води напред и да ни дава пример. Бъдещето е в нашите ръце, но изграждането на здраво и сигурно бъдеще се крие в познаването на уроците на миналото.

Ако погледнем героичната пролет на 1876 г. и безсмъртието на нашите предци, ще видим, че това е най-искрената и най-чиста проява на българската кауза. Единственото, което можем да направим, е да съхраняваме спомена за тях.



## 29 януари – разговор за Априлското въстание във Враца

Кирил Вълчев, генерален директор на БТА



От несъстоялото се Априлско въстание във Враца можем да научим поне три важни урока, полезни и за нашето настояще.

Първият урок е, че провалът на едно начинание не трябва да бъде упрек към народа, който не поисква да участва в него, а напомняне за отговорността на водачите. Надеждата, святата надежда, която крепи целия свят и поддържа още в нас известна сила и кураж, по думите на Захарий Стоянов, е в трезвата преценка на водачите, които като Бенковски в Панагюрище увличат подире си народа с дела, а не го проглушават с празни приказки като водачите във Враца. Нерешителността на местните водачи е онази, която разколебава българите във Враца. И съчетана със страх, предателства, силно турско военно присъствие и арести, провалят въстанието.

Вторият урок е в примера за силата на саможертвата на истинския водач с опита за подкрепа на въстанието от Ботевата чета. Защото Христо Ботев решава да подпомогне въстанието именно във Врачанско и затова на 17 май 1876 г. четата слиза от кораба „Радецки“ при Козлодуй с цел да стигне

до Врачанския балкан и да вдигне народа. Но населението не се надига, четата остава изолирана и след тежки сражения Ботев загибна на 20 май 1876 г., или по нов стил на 2 юни 1876 г.

Третият урок е този, че трябва да се научим да виждаме по-голямата картина на събитията около нас и да се опитваме да откриваме и в провалите онова, което води до напредък, защото това въстание, включително с неуспеха във Враца, води все пак до европейски отзвук, Руско-турската война и Освобождението на България.

Има и още един урок, касаещ днешните медици, които също може да се научат от неуспеха на Априлското въстание във Враца. Отговорността на медиците е да не усилват празните приказки на водачите и страховете на народа, а да показват голямата картина на събитията и примерите, които дават кураж. Защото повече си струва да усилваме думи като тези на покровителя на Враца свети Софроний Врачански, на чийто паметник в града се поклонихме, и видяхме подземната църква, в която е проповядвал: „Стойте, крепите ся и не бойте ся...!“

## Николай Николов, областен управител на Враца

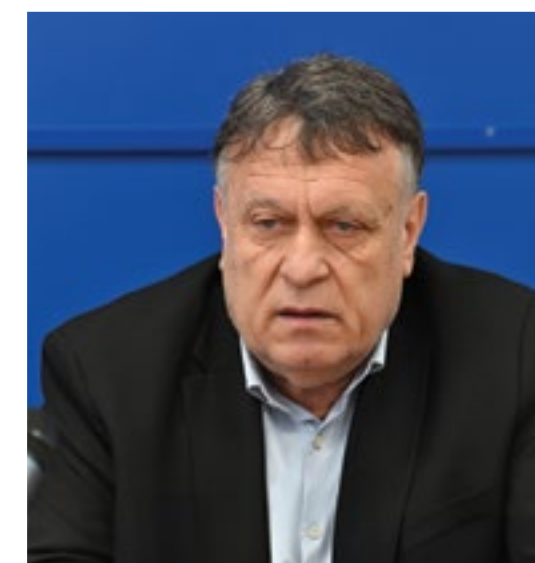


Днес е по-важно не просто да се възпроизведат исторически факти, а да се търсят причините и уроците от миналото – да мислим защо са се случвали историческите събития и какво е довело до тях. Винаги сме имали тази психология – да чакаме някой да дойде да ни освободи, да ни спаси. Априлското въстание обаче не е само в героизма и саможертвата. То е преди всичко в идеята и в организацията. Именно организацията, постигната в изключително тежки условия, е най-силният урок от онова време. Тогава хората са се отказвали от малкото, което са имали. Днес младите имат почти всичко, но именно това прави по-трудно заемането на ясна позиция. Това обаче не оправдава бездействието. Във Врачанския балкан Христо Ботев е посрещан не от тълпи, а от мълчанието на Балкана. За мен това мълчание е вик, по-силен от всяка тълпа.

## Проф. Георги Вълчев, ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

През последните години сме изминали път на преход, в който народът изтърпя много лишения. Крайно време е да намерим новата посока като общество и нека тези дискусии около годишнината на въстанието да бъдат наш ориентир и пример.

В събитията по време на Априлското въстание са участвали много млади хора, за които материалното добруване не е било цел. Повечето от тях са били от заможни семейства, но това не е било достатъчно. Това са били хора, които са имали дълг, достойнство и чест. Това са хора, които са показали с поведението си и с цялостните си действия, че когато имаш дилема, избираш това да бъдеш, пред това да имаш. И те поемат своята отговорност, мнозина се разделят с живота си и печелят уважение, признание и са вдъхновяващ пример и до ден днешен.



## Проф. Пламен Павлов, преподавател по история във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

Датата на Априлското въстание е ярка – това е не само национално, но и европейско и световно събитие. Датата 20 април трябва да се обяви за национален празник. Заслужава си да има един ден в национален мащаб, около който всички да сме обединени и да отбелязваме годишнината от Априлското въстание. С Априлското въстание „губим битката, но печелим войната“. Това време е реалното начало на нашата дипломация и категоричен елемент на националното ни единство. Разбира се, има много грешки, предателства, неравномерно развитие на процесите и разпределение на ресурсите, но тогавашните българи са визионери.



**Нели Стоянова, уредник в отдел „История на България XV – XIX век“ на Регионалния исторически музей – Враца**

Гюргевският революционен комитет определя Врачанския окръг като един от най-широките по територия, включващ Врачанско, Ломско, Ореховско, Белолатинско, Плевенско, Орханйско, Софийско и части от Македония. Във Враца започва усилена дейност, каквато нигде другаде в България. В уречения ден за въстание Врачанските чети се събират, но забавяне в придвижването и силното турско военно присъствие осуетяват плана за присъединяване към четата на Христо Ботев. Възможно е Врачани да не са били особено запалени от идеята за въстание, като хора умерени, разумни и горди – за което свидетелстват много източници от епохата, но са направили необходимото в рамките на своите възможности и съобразно обстоятелствата, в които са били поставени.



**Радосвета Крумова, председател на читалищното настоятелство на НЧ „Развитие – 1869“ във Враца**

Единствено думата „Свобода“ е била извезана върху знамето на Врачанските съзаклятници от времето на Априлското въстание. И ако девизът на бунтовниците обикновено е бил „Свобода или смърт“, то двете сестри, пошили Врачанското знаме – Мица и Калица, избрали да поставят само едната от тях. Това означава, че за Врачани не е имало друга алтернатива и те са били сигурни, че свободата на България ще бъде извоювана. На 28 октомври 1877 г. в току-що освободения град Враца влязъл с щаба си командващият отряда освободител генерал-майор Николай Степанович Леонов I. Когато насред двора на хаджи Кръстьо х. Василев видели развятото знаме на Врачанските съзаклятници, руските офицери помолвили да се свали скъпата реликва и всички го целували, прегръщали и плакали от радост.



**Искрен Красимиров, режисьор и автор на книги и филми на историческа тематика**

По време на Панагюрското въстание срещу Георги Бенковски са направени четири опита за убийство от негови съратници. Според Захарий Стоянов в един от случаите въстаници „се настанили на едно място, откъдето ще да мине, за да убият войводата“, но в последния момент се отказали, защото „ни направи най-напред да познаем, че сме българи“. Две изказвания на Бенковски прозират в бъдещето и доказват, че пролятата кръв не е отишла напразно. Първото е от връх Лисец, докато гледа горящото Панагюрище: „Моята цел е постигната вече. В сърцето на тирана аз отворих такава люта рана, която никога няма да заздравей, а на Русия – нека тя да започне!“ А пред майстора на черешовите топчета Стоил Финджеков Бенковски споделя „Не бой се, топчи! Твоят топ гърмя на баира срещу султана. Той ще гърми по цяла Европа и ще донесе за нас свободата.“



**Красимир Богданов, историк и директор на Средно училище „Христо Ботев“ – Враца**

Нашето училище няма как да не се вълнува от темата за Априлското въстание, тъй като патронът ни е една от най-значимите фигури от това време. Темата за въстанието е една от ключовите в учебниците и помагалата по история. Тя се изучава последователно и надграждащо във всички класове. В началния етап учениците се запознават с образите на Левски, Ботев и Райна Княгиня. В трети клас темата за въстанието се въвежда за първи път, а в прогимназията вече се разглежда подробно. Учениците се запознават с основните факти – датата 20 април 1876 г., Копривщица, Панагюрище, черешовото топче, подвига на Ботевата чета. В 10-и клас темата се изучава най-задълбочено. В учебниците се разглежда и международният отзвук – от Гарибалди, Гладстон и Бисмарк през Юго, Дарвин, Толстой, Достоевски и Менделеев.



**Огнян Огнянов, ученик в 10-и клас в профилирана паралелка „Обществени науки“ в Средно училище „Христо Ботев“ – Враца**

Априлското въстание и участието на Врачанския революционен окръг не може да се определят като провал, а като част от общия път към освобождението на България. Трети революционен окръг е имал своя принос към въстанието, включително чрез финансова и организационна подкрепа, което дава основание Врачани да се чувстват част от националната революционна история. Въпреки липсата на пряко участие в четата на Христо Ботев регионът има основание да се гордее със своята роля и с патрона на местните училища. Дори загубената битка е довела до постигане на стратегическата цел – освобождението на България, завършило с Руско-турската война. Съвременната историческа наука и училищното образование все по-ясно представят Априлското въстание като изпълнило своята историческа мисия и като повод за национална гордост.



## 19 февруари – разговор за Априлското въстание в Сливен

Кирил Вълчев, генерален директор на БТА



От събитията около Априлското въстание в Сливен можем да научим поне три важни урока, полезни и за нашето настояще.

Първият урок е, че всяко събитие е резултат от дълго натрупване с постоянство и търпение. Изборът на деня, в който се почита паметта на Васил Левски, не е случаен. И Априлското въстание е резултат от неговата неуморна апостолска работа за изграждане на вътрешна революционна организация.

Сливен стъпва върху традициите на хайдутството и е наричан Градът на стоте войводи, сред които се открояват Панайот Хитов и Хаджи Димитър. В „Записки по българските въстания“ Захарий Стоянов нарича града хайдушкия Сливен. Към по-дълбоките корени на пробуждането в Сливен е и делото на Георги Раковски, както и икономическият подем, свързан с предприемчивостта на Добри Желязков. По-мъдрият поглед към понякога невидимите нишки в историята ни позволява да видим как замозването на града подготвя почвата за събуждането му.

Вторият урок е, че трябва да намираме точния

момент за всяко дело – нито да се забавяме, нито да прибързваме. Петър Топалов убеждавал сливенските дейци да изчакат четата на Таньо Стоянов. За да избегнат провал на делото, апостолите Иларион Драгостинов и Георги Обретенов решили да вдигнат бунта незабавно.

Третият сливенски урок от Априлското въстание е този, че не по-малко важно от самото дело е паметта за него. Защото пак от Сливенско е рождението през 1850 г. в Мегвен хроникьор на въстанието Захарий Стоянов, който в своите „Записки по българските въстания“ описва честно и неуспеха му като ценно напътствие за постигане на следващи успехи.

В заключение нека отбележа и урока, който и днешните медици може да научат в Сливен от Априлското въстание. А той е, че във всяко дело е нужно да бъдеш сред хората, както дейците на въстанието по примера на Левски се опитват да изградят мрежа, на която да се опрат, защото осъзнават, че всяко решение трябва да зависи най-вече от хората вътре в страната, а не някъде извън нея.



**Бойко Василев,**  
журналист и модератор на събитието

Априлското въстание поставя въпроса кога българинът казва „стига“ и може ли да организира общото си дело по успешен начин.

Априлското въстание е успешно, защото довежда до свободата на България.

Разговорът за него е дълъг, но важен. Необходимо е посланията да достигнат до младите хора. Изключително важно е те да чуят от нас нещо, което много рядко се чува, когато говорим за Априлското въстание. Историческата памет да бъде предавана по начин, който достига до младите хора и ги кара да осмислят значението на свободата.

Сливен е не просто революционен окръг, а място с принос чрез своите личности и духовно наследство. Песните на Добри Чинтулов, образите на войводите и фигурата на Хаджи Димитър са част от митологията и вдъхновението, свързани с Априлското въстание.

**Стефан Радев,**  
кмет на Сливен

Сливен е мястото, което е следвало своята историческа роля като център на Втори революционен окръг. Нашият град винаги е бил в авангарда, в челото на всички борби, които българите са водили – и за църковна независимост, и за независимо образование, и за национално освобождение.

Географското положение на Сливен е правело революционната дейност особено трудна. Ние сме най-близо до центъра на Османската империя – на около 120 километра от Одрин, центъра на вилаета, и на около 350 километра от столицата. В града е имало много турски войски и е било трудно оттук да се работи за въстание. Въпреки това в Сливен са създавани революционни комитети и оттук тръгват чети, които вземат участие в Априлското въстание.



**Архимандрит Стефан от**  
Сливенската митрополия

Българската православна църква е била сърцето на Априлското въстание и духовна опора на народа в стремежа му към свобода. Ако революционните комитети може да се определят като „мозъка“ на въстанието, то църквата е била неговото сърце. Свободната българска екзархия е предвестник на свободната българска държава.

Пример за ролята на духовенството е Сливенския митрополит Серафим – „тих герой“ на Априлското въстание. Без да участва пряко в революционни действия, митрополитът със своя авторитет и застъпничество е допринесъл Сливен да бъде пощаден от опожаряване. Благодарение на неговите писма до екзарх Антим Първи, които екзархът поръчва да бъдат преведени на английски, Западен, Европа, Америка започват да разбират за това, което се случва в България.

**Христо Колев, кмет на село Нейково и председател на фондация „Стоил Войвода“**

Почти от всяка къща в котленското село Нейково излиза Въстаник.

Четата, водена от Стоил Войвода, навлиза в селото на 5 май 1876 г., идвайки от местността Кушбунар. Въпреки че е месец май, по Балкана все още има сняг. Въстаниците оставят следи в снега и по тях башибозукът ги настига. Водят се тежки битки. Първото сериозно сражение е на 9 май 1876 г. в местност над Нейково.

Впечатляващ е мащабът на участието на местното население. По това време Нейково е имало около 180 души население. От тях 177 излизат с четата. Представите си – почти от всяка къща.

Паметта за тези събития се пази жива в Нейково и Жеравна. Това са хора, които са излезли почти от всяка къща. Тяхната саможертва е част от пътя към свободата на България.



**Проф. Георги Вълчев, ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“**

Априлското въстание е било преди всичко политически акт, насочен към привличане на вниманието на Европа. Ръководителите на въстанието са били млади образовани хора, които добре са разбирали силата на пресата на фона на международната обстановка на Балканите, особено след началото на кризата в Босна и Херцеговина през 1875 г. Осъзнавали са, че не могат да победят Османската империя по военен път, но са разчитали, че жестокото потушаване на въстанието ще предизвика силен международен отзвук и ще постави българския въпрос на политическата карта на Европа.

Въпреки трагичния му изход основната цел на въстанието е постигната – Европа и прогресивният свят застават зад българската кауза благодарение на медиите и общественото мнение.



**Доц. д-р Николай Сираков, директор на Регионалния исторически музей „Д-р Симеон Табаков“ – Сливен**

Българската легия на Георги Сава Раковски е първото политическо и военно училище на бъдещите революционни водачи. Именно там се подготвят и изграждат личности като Васил Левски, Хаджи Димитър и Стефан Караджа.

Хаджи Димитър и Стефан Караджа са първите български войводи, които повеждат първата българска Войска с ясно политическо намерение да освобождават България. Те отлично са съзнавали, че с малоброен отряд не могат военно да победят една империя, но са знаели защо поемат този път.

Участниците в тези събития са били наясно, че ще дадат жертви, но са вярвали в смисъла на саможертвата. Те са знаели за какво умират – за свободата на България. Те са били мечтатели и днес ние очакваме младите да бъдат такива – да мечтаят за по-добра България и да я направят по-добро място за живеене.



**Денко Делчев, директор на Основно училище „Христо Ботев“ – Сливен**

Има символика, че конференция за 150-годишнината от Априлското въстание се провежда именно в Сливен – град с дълбоки революционни традиции. Децата трябва да осъзнаят, че нашият град и региона са наследници на славно минало.

Самото местоположение на училището носи историческа памет – то се намира на 100 метра от къщата на Хаджи Димитър, която днес е музей. Това е училището, чието настоятелство преди години връща Добри Чинтулов в Сливен, след като е бил учител в Ямбол.

Училището се намира в района на днешния площад „17 януари“, където е посрещната освободителната руска Войска, а срещу него е къщата на Георги Икономов – едно от скривалищата на Левски. Нашите ученици генно са заредени с родолюбие и патриотизъм.



**Иван Иванов, уредник в Историческия музей в Котел**

Казваме, че Раковски е вдъхновителят на борбата за българската свобода, учителят на цялото следващо поколение революционери. Но самият той е подчертавал, че голяма част от това, което е като личност, дължи на своя вуйчо – капитан Георги Мамарчев. Историята обаче помни преди всичко водачите.

Знаем още от ученическата скамейка за славния път на Българското опълчение по време на Руско-турската освободителна война. Но много по-малко известно е, че 20 години по-рано, по време на Кримската война, в състава на руската армия воюват около 4000 български доброволци.

Сред незаслужено забравените личности е и архимандрит Неофит Бозвели – първият борец за независима българска църква. Младият Раковски има възможност да се запознае с неговото огнено слово и по-късно го нарича един от своите учители по родолюбие.



**Виктория Михнева, уредник в отдел „Възраждане“ на Регионалния исторически музей „Д-р Симеон Табаков“ – Сливен**

Дори един човек, който се жертва за свободата, има значение.

На страница 18 в тефтерчето на Васил Левски има записани стихове на Добри Чинтулов – поета, чиито песни той много обичал да пее. Любимата му песен е „Достойно ест“ в чест на света Богородица – намерете я и си представете как я е изпял той, защото е имал невероятен глас.

Пред местното население по време на Априлското въстание е имало трудности.

Хората са искали, но не са могли да се вдигнат масово, защото тук е било център на санджак с много османски войски. Организацията обаче е съществувала още от времето на Левски.

И дори тези 72 или 78 души, които са от Сливен, от Жеравна, от Котел, от Нейково, от Ямбол и се вдигат на въстание, са доказателство, че дори един човек да излезе и да даде живота си, това е важно.





### Доброслав Иванов, журналист и главен редактор на сливенската медия „Звънар“

Четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа е била първата българска бойна единица. Тези хора са били защитници и на християнската ни българска православна вяра. Един от тях дори е станал светец – свети Димитър Сливенски, чиито мощи се намират в катедралния храм „Свети Димитър“. А Хаджи Димитър е бил обявен от Христо Ботев за светия в неговия календар от 1875 г. За нашия регион – Сливен, трябва да знаете, че е бил един от трите града в Османската империя, които спокойно можем да наречем градове, защото другите са били малки селца. София е била едно обикновено село, когато Сливен се е развивал заедно с Котел. В двата града е имало много занаятчии, които произвеждали и оръжия. Затова въстанието тръгва нагоре към Балкана, а не става в Сливен, защото тук е пълно с Войска.

Село Стоил Войвода, 19 февруари 2026 г. Цветя пред паметника на Стоил Войвода в родното му село, което носи неговото име, поднасят генералният директор на БТА Кирил Вълчев, проф. Георги Вълчев, ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, и Бойко Василев, водещ на предаването „Панорама“. Снимка: БТА



## 22 март – разговор за Априлското въстание във Велико Търново

Кирил Вълчев, генерален директор на БТА



ците са единодушни, че именно липсата им е сред основните причини за неуспеха на въстанието в Търново.

Третият урок е, че от водачите се очаква трезва преценка. Съвременниците на Стамболов смятат, че той не е проявил такава и е надценен както подготовката за въстанието в Търново, така и очакваната международна подкрепа. Впрочем след погрома на въстанието Захарий Стоянов пише с ирония за бабаитлъка и патриотизма на неговите заптии – ценно напомняне и за нас, че трябва да внимаваме да не заприличаме на тези, които отричаме.

Урокът, който днешните медии може да научат в Търново от Априлското въстание: определеният за главен войвода в Първия революционен окръг Цанко Дюстабанов, след като е заловен, казва пред турския съд в Търново: „Аз зная много добре, че царството ви е голямо, че силата, войската и оръжието са във ваши ръце, че със сила ние не ще ви надвием. Но зная още, че вие сте варвари и тирани, че поради въстанието ще нападнете мирните жители и ще извършите зверства. Нашата цел, прочее, не е била да ви надвием със сила, а да ви предизвикаме да извършите зверства, които вече направихте премного и благодарение на които се компрометирахте пред целия образован свят. Тая наша цел вече е достигната. Бъдете следователно известни, че ние победихме!... Европа се насити на лъжите ви и вече не ви вярва. Вашето царство се свърши вече. Европа, както казах, ще ви изпъди оттук.“

Дюстабанов е обесен на 15 юни 1876 г. на мястото в Търново, където седем години по-късно е изграден Паметникът на обесените, на който днес бяха поднесени цветя. Думите на героя се оказват пророчески, защото именно публикациите в европейските вестници предизвикват силно възмущение. Те оказват натиск върху Османската империя, подкрепят каузата на българите и допринасят за Руско-турската война (1877-1878 г.), довела в крайна сметка до признаването на свободна България от Великите сили.

От събитията около Априлското въстание във Велико Търново можем да научим поне три важни урока, полезни и за нашето настояще.

Първият урок е, че големите идеи за бъдещето покръпват на места, където се помни миналото – като Търново, последната столица на свободна България преди петвековното иго. Затова и Захарий Стоянов пише в своите „Записки по българските въстания“, че „няма съмнение, че на Велико Търново се даваше най-голямата надежда, та затова именно то се е нарекло I окръг, гдето отидоха най-дейтелните апостоли“. Но не бива да забравяме, че бъдещето не се гради само върху лаврите на миналото, защото Захарий Стоянов отбелязва, че Батак е затъмнил славата и на Велико Търново, „което, основавайки се на своето древно минало, въобразяваше си, че и без да върши нещо, има някакви си археологически праба и преимущества“.

Вторият урок от Априлското въстание в Търново е, че за успеха на всяко начинание е необходима добра предварителна организация и координация. Истори-



**Бойко Василев,**  
журналист и модератор на събитието

Във Велико Търново е третата подобна среща, организирана от БТА, БНТ и БНР. Тя се превръща в разговор за днешна България – какво от това въстание е живо днес, но не чрез елементарни сравнения, които не работят в полза на всекидневието, а чрез въпросите какво от съвременна България и българското общество е заложено още през април 1876 г. Изборът на Велико Търново за Първи революционен окръг на Априлското въстание не е случаен. По този начин героите на април са създали голямата връзка между онази България, съхранена в спомените, и тази, която те са искали да изградят. Затова този разговор е много важен и е насочен и към младите хора, присъстващи в залата.



**Даниел Панов,**  
кмет на Велико Търново

Празникът на Велико Търново – 22 март, е свързан с битката при Клокотница на цар Иван Асен II, при която той побеждава и разпорежда да бъде съградена църквата „Свети 40 мъченици“. В момента липсва приемственост в управлението на страната и трябва да се върнем много векове назад, за да видим какво са правили в Средновековието и да вземем пример от делата на тези велики царе. 22 март носи силния дух на българина. Този силен дух е бил особено важен за българите по време на освободителната война. Като кмет на Община Велико Търново и председател на Националното сдружение на общините в Република България подкрепям призива на проф. Пламен Павлов 20 април да бъде поне официален празник, за да може младите хора по-подробно да се запознаят с великите българи и възрожденци, участвали в освобождението.

**Найген Тодоров,**  
министър на културата

Априлското въстание е моралната основа, на базата на която съществува днес България. Ако не беше саможертвата на тези хора, нямаше да има натиск от всички страни, нямаше да има Руско-турска война, нямаше да има и Трети март. Началото на съвременна България за мен е именно 20 април. Съседните на България държави празнуват националните си празници, свързани с началото на националноосвободителното движение, а не с датата на освобождението – тоест с момента, в който хората са се заявили като нация, готова да извоюва своята свобода. 20 април носи посланието, че свободата не е даденост, а нещо, за което трябва да се борим и да заявяваме непрекъснато. Трябва да се замислим какво сме спечелили със саможертвата на тези хора и да научим урока си – че трудно ще успеем, ако не сме заедно.



**Валентин Михайлов,**  
областен управител на Велико Търново

Важно е да се замислим какво означава да си патриот днес и как съхраняваме паметта, без да позволяваме тя да бъде заложник на политически страсти. Преди век и половина в името на свободата и бъдещето обикновени хора – учители, свещеници, занаятчии и селяни, са се вдигнали срещу робството. Те са заплатили с кръвта си дръзнновения акт, но техният подвиг е разтърсил света и е поставил България на картата му. Тази дискуссия е покана за хората да се замислят за цената на свободата, за смисъла на саможертвата и как заветите на въстаниците отекват в съвременната действителност.



**Венцислав Спирдонов,** председател на  
Великотърновския общински съвет

Велико Търново не е само свидетел на българската история, то е едно от онези места, където националната памет живее дълбоко и истински. Днес ние не отбелязваме просто една годишнина, а се връщаме към едно от най-драматичните изпитания в нашата история, защото Априлското въстание е връх в българския възрожденски дух. Това е моментът, когато един народ, дълго лишаван от свобода, се изправя и заявява пред света правото си да бъде свободен, да живее достойно, да има свое име, своя държава и свое бъдеще. Да, въстанието е потушено с много страдание и жертви, но тъкмо в това е неговото величие – че дори в поражението то постига морална победа. Това показва, че българският народ е узрял за свободата си, че има кауза, за която си струва да се страда, дори да се умира.

**Проф. Атанас Семов,** конституционен съдия и  
член-кореспондент на БАН

Водачите на Априлското въстание не са просто бунтовни водачи – това са изградени държавници. Те показват изключително демократично мислене не само с Народното събрание в Оборище или неговите събрания на Врхъ Бабанка и в Кръвеник в Северна България. Всъщност именно това демократично мислене на водачите на Априлското въстание е предпоставка само година след Освобождението българският народ, след петвековна тежка и страшна деспотия, да създаде според някои най-демократичната за времето си конституция в света – Търновската конституция. Априлското въстание не само не е неуспешно, а е изключително успешно национално надигане, защото предизвиква освобождението на България, подпалва огъня на свободата и в резултат на този огън Руско-турската освободителна война донесе свободата на България.



**Проф. Георги Вълчев, ректор на  
Софийския университет  
„Св. Климент Охридски“**

За героите на онова време трябва да спрем да мислим като за снимки или картини на стената. Това са хора като нас – изтъкани от страхове, колебания, вяра и воля. Все качества, които трябва да изградят съвременни модели у българите и най-вече у представителите на модерната българска армия. Трябва да си даваме сметка, че големият смисъл на паметта за тях е да се съизмерваме с тях. Това са хора, които, преди да имаме армия, вече са знаели какво са воински дълг и воинска чест. Хора, които превръщат една мъглява идея за лична свобода в модерна идея за човешка и политическа свобода. Хора, които поставят тази идея на знаме, в което се кълнат и след което вървят.



**Проф. Пламен Павлов, преподавател по  
история във Великотърновския университет  
„Св. св. Кирил и Методий“**

Може да кажем, че Априлското въстание е въстание на Васил Левски. Броят на въстаниците в Първи революционен окръг, наречен Търновски с център Горна Оряховица, е бил от няколко хиляди души. Четите са били големи – самият Бачо Киро казва, че са били около 300 души. Подготовката на въстанието е имала армейски характер и въстаниците са търсели модерно оръжие. Още през 2019 г. Фондация „Васил Левски“ е изпратила писма до всички институции с предложението 20 април да бъде признат за официален празник. Това е най-националният ден. За събитията от тогава трябва да се говори и младите хора да знаят, че хората преди 150 години са били подобни на днешните – не са се оплаквали, а когато нещо трябва да се направи, са го правели.



**Проф. Димитър Димитров, ректор на  
Великотърновския университет  
„Св. св. Кирил и Методий“**

Априлското въстание е част от голямата опера на българската модерна история. Независимо дали Априлското въстание е успешно или не, то, Освободителната война и Учредителното събрание са три части от едно голямо цяло, случило се от пролетта на 1876 до 1879 г. – освобождението на България и поставянето на темелите на модерната българска държавност.



**Д-р Иван Църов, директор на  
Регионалния исторически музей във  
Велико Търново**

Регионалният музей във Велико Търново през последните години реализира инициативата „Музей в куфар“, която се радва на голям интерес. Чрез нея исторически артефакти стигат до децата в детските градини, до учениците и до пенсионерите. Така те имат възможност да видят оригинални вещи, свързани с Априлското въстание, за които музейните работници разказват извън музея. Местните ковачи, занимаващи се с изработване на подкови и други изделия, по време на въстанието изведнъж се превръщат в оръжейници. Тяхната продукция е била груба, но е използвана във въстанието. Такива саби може да се видят в Регионалния исторически музей във Велико Търново.

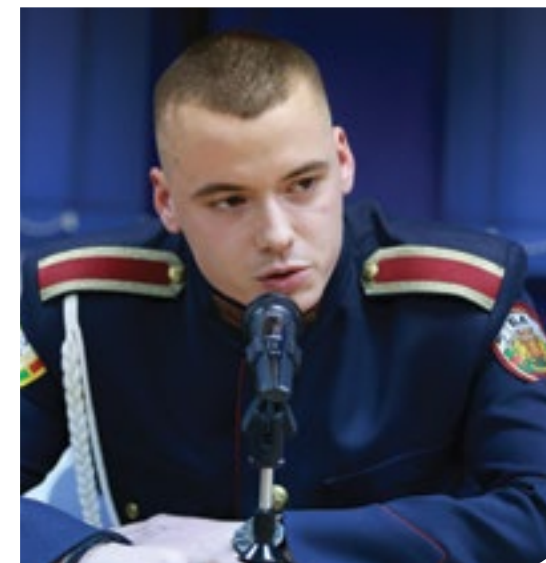
**Бригаден генерал Станчо Кайков –  
началник на Националния военен университет  
„Васил Левски“**

Тазгодишният випуск от завършили курсанти на Националния военен университет ще носи името „Априлски“ в чест на 150 години от Априлското въстание. Випускният акт е от особено значение – психологическо и колегиално, и остава в паметта на дадено поколение курсанти за цялата им кариера. При нас се обучават момчета и момичета, за които военната професия е призвание. Затова в работата с нашите възпитаници се стремим да излезем извън шаблоните, когато говорим за исторически събития или личности. Сега говорим за 150 години от Априлското въстание, но това е само кулминацията на един процес, който е тлял у българите цели 500 години. Именно искрата на родолюбието е подпалила Априлското въстание. Тази искра трябва да бъде съхранявана.



**Кирил Иванов, курсант от  
Националния военен университет „Васил Левски“**

Априлското въстание е връх и подем на нашето националноосвободително движение. За мен то е заложено в сърцето ми от малък, защото аз съм възпитан в тези идеали. Подвигът на тези хора не може да се изрази с думи. На 25 април в село Баня Национално дружество „Традиция“ ще пресъздаде историческа възстановка на събитията около Априлското въстание и съзакланието в Оборище.





**Иван Иванов, студент от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“**

*Нещо важно, което често пропускаме по повод на Априлското въстание, е, че то не е само въстание на мъжеството и кръвта или на освобождението на България като политически и юридически факт. Това е време, в което българинът преживява качествено нова промяна в мисленето си.*

*Българинът вече жадува за читалища, за свобода на мисълта, за университети и за развитие на науката. Това е времето, в което се появява Иван Шишманов, когато след Освобождението се издава Сборникът за народни умотворения, наука и книжнина.*

*Освен политическото измерение на Априлското въстание, неговото мисловно и духовно значение е още по-голямо и продължава да оформя българската нация и до днес.*

**Д-р Таня Мишева, учител от Профилираната хуманитарна гимназия „Св. св. Кирил и Методий“**

*Ученици от Профилираната хуманитарна гимназия „Св. св. Кирил и Методий“ са лауреати на 14-ия ученически журналистически конкурс в Разград, където повечето са участвали с есета, посветени на Априлското въстание. Един от наградените е направил изследване за своето село Ресен и за развитието на въстанието там, открил е документи и архивни снимки.*

*Едно от момичетата е наградено в конкурса на Регионалната библиотека във Велико Търново на тема, свързана с 150-ата годишнина от въстанието. Тя се е разплакала, докато е четяла документите и книгите, използвани за написването на есето ѝ. Други ученици също се развълнували при подготовката на материалите си. В този случай не са важни наградите, а фактът, че младите хора са успели да почувстват съдбата на героите от Априлското въстание със сърцата си.*



**Михаела Миладинова, ученичка в Хуманитарната гимназия „Св. св. Кирил и Методий“**

*Когато писах за Цанко Дюстабанов, участник в Априлското въстание, изпитах голямо възхищение към това, което е направил. Най-много ме впечатли неговата смелост. Въпреки че е бил от богато и заможно семейство, той е решил да се изправи и да се включи във въстанието.*

*Надявам се повече хора да са като Дюстабанов – смели, добри, да дават всичко от себе си за България и да се борят за по-добро бъдеще.*

На 30 април предстои да бъде организиран и разговор за Априлското въстание в Панагюрище



Очаквайте през май броя на списание ЛИК, посветен на

СТОЯН МИХАЙЛОВСКИ, ЧЕСТВАНИЯТА НА 24 МАЙ И УЧИЛИШНИТЕ ХИМНИ

ЛИК  
Литература Изкуство Култура

# ИСТИНСКИТЕ НОВИНИ



-  [www.bta.bg](http://www.bta.bg)
-  Bulgarian News Agency
-  [bta.bg](https://www.instagram.com/bta.bg)
-  [bta.bg](https://twitter.com/bta.bg)
-  Bulgarian News Agency
-  BTAnewsBG
-  Bulgarian News Agency (BTA)
-  [bta.bg](https://open.spotify.com/track/bta.bg)